

# **Postavonatra várva**

*Mottó:*

*„... Ha már elment az utolsó vonat is, legalább ne tegyünk úgy, mintha hajnalban még erre jönne a postavonat...”*

*Greccsó Krisztián: Legények a gáton. ÉS, 2012. október 19.*

## **A magyar gazdasági és politikai helyzet elemzése és értékelése**

**2012. IV. negyedév**

**Készítette: Kéri László és Petschnig Mária Zita**

**Budapest, 2013. január 14.**

## TARTALOM

<i>Elemzési keretek és a tanulmány rendszere</i> .....	4
<b>I. Változások a politikai környezetben</b> .....	<b>5</b>
1. Az őszi előkészítő szakasról.....	7
2. Az október huszonharmadikai ünnepekről.....	9
3. Október 23. után.....	12
4. Az ősz akaratlan főszereplője: az LMP és dilemmái.....	16
5. Előzés balról: Mesterházy színre lép.....	19
6. Epilógus – egyelőre.....	21
7. Őszi közjogi és politikai küzdelmek a regisztráció körül.....	23
<b>II. A kampányüzem módra kapcsolás feltételeinek megteremtése a gazdaságpolitikában</b> .....	<b>32</b>
1. Törekvés a külső mozgástér kiszélesítésére.....	33
1.1. <i>Lekapcsolni az IMF-EU-hiteltárgyalások lámpáját</i> .....	33
1.1.1. <i>Kifelé politizálás</i> .....	38
1.1.2. <i>Befelé politizálás</i> .....	38
1.2. <i>Harc a túlzott deficiteljárás kötöttsége alól való szabadulásért</i> .....	40
1.3. <i>Kikapcsolni a hitelminősítők véleményét</i> .....	49
1.4. <i>Gondolatok az alternatív finanszírozási források előteremtéséről</i> .....	50
2. <b>Belgazdasági lépések a hatalmi politikai logika mentén</b> .....	<b>53</b>
2.1. <i>A kormányzat gazdasági intézményi hátterének megerősítése</i> .....	53
2.1.1. <i>Stratégiai szerződéskötések</i> .....	54
2.1.2. <i>A természetes magán monolópiumok megszerzése</i> .....	54

2.1.3. Saját közigazgatás, bankrendszer kiépítése és az önkormányzatok lekötelezetté tétele.....	54
<b>2.2. Jóléti intézkedések.....</b>	<b>56</b>
2.2.1. Játék az inflációval.....	56
2.2.1.1. A nyugdíjak reálértékének emelése.....	56
2.2.1.2. Egyezség kikényszerítése a minimálbér és garantált bér infláció Feletti emeléséről.....	59
2.2.1.3. Elfojtott infláció termelése.....	60
2.2.2. A lakásépítés, vásárlás szociális támogatásának bővítése.....	62
2.2.3. Az árfolyamgát rendszerébe való beléptetés határidejének meghosszabbítása.....	63
2.2.4. A nyugdíjazás kedvező szabályainak prolongálása.....	64
2.2.5. A közmunkák kiterjesztése.....	65
<b>2.3. Intézkedések a növekedés felpörgetése érdekében.....</b>	<b>67</b>
2.3.1. Kamatvágások.....	67
2.3.2. Az uniós források kihelyezésének és felhasználásának felgyorsítása.....	68
2.3.3. Fokozott kormányzati kommunikáció a növekedési várakozások fellendítésére, avagy a sikerekkel való politizálás felerősítése.....	68
<b>2.4. Társadalmi bázisépítés.....</b>	<b>68</b>
<b>3. A 2013. évi költségvetés.....</b>	<b>69</b>
<b>III. Év végi meglepetés: diáktüntetések szünni nem akaró hulláma...74</b>	
<b>A diákmozgalmak csomópontjai.....</b>	<b>76</b>

## ***Elemzési keretek és a tanulmány rendszere***

2012 legutolsó negyedévének – az október 1-től december 31-ig tartó időszaknak – természetes politikai/közéleti határait viszonylag pontos kezdőponttal, s kevésbé konkrétan meghatározható záró ponttal tudjuk kijelölni. **A kezdetet** egyértelműen köthetjük **szeptember 10-éhez**, amikor a parlament hosszabb nyári szünete után nekivágott a maratoninak tetsző őszi/téli ülészaknak. Már csak azért is, mert ezen a nyitónapon a kormányfő rendkívüli beszédlehetőséget kérve, napirend előtt hosszasan ecsetelte a közeli jövő alapkérdését: hogyan kell és lehet ezen az őszen Jó Megállapodást kötni az IMF-fel? Merthogy, Rosszat, kedvezőtlent, hátrányosat egyszer már kötöttek elődei.

Mondanunk sem kell, azonmód ki is tört a vita afelől, hogy mikor, ki és kik ártanak többet a magyar gazdaságnak? Ezzel a nappal tényleg sikerült az őszi szezont úgy bevezetni, mintha az lett volna e nyitány célja, hogy az év hátralévő részének legfontosabb belpolitikai pozíciói maradéktalanul összefoglaltassanak. (A nyitány első néhány hetének legfontosabb epizódjait, valamint a várható költségvetés vitájának értelmére levonható következtetéseket már az előző elemzésünkben meglehetősen részletességgel bemutattuk.) *Az alábbi összegző éppen ezért szokatlanul nagy terjedelemben fogja nyomon kísérni azt a több hónapos folyamatot, ahogyan a kormány végül nem köt az IMF-fel semmilyen megállapodást sem. Sem Jót, sem pedig Rosszat.* Mivelhogy a háttérben meghúzódó megfontolások valami egészen más jellegű célfüggvény jegyében mozgathatták a kormányzati gazdaságpolitikát alakító személyek elképzeléseit.

A hosszúra nyúlt ciklus **lehetséges zárónapjait 2013 első hetének** valamelyikében találhatnánk meg. Igen, de melyikében? *Január másodika* választása indokolt lenne, mert ezen a napon végre elkezdődhetek a következő választásokra való felkészülés jegyében hónapok óta beígért, várt ellenzéki egyeztető tárgyalások. Ám, legalább ennyire indokolt lenne *január negyedike* megjelölése, hiszen ezen a napon tett véglegesen /?/ pontot az Alkotmánybíróság az őszi nagy-nagy politikai szappanoperájának záró mozzanatára: eltörölte a parlament november 27-ei ülésén megalkotott jogintézményt, a választási regisztrációt. De választhatnánk záró momentumnak *január 7-ét* is, mivel ezen a napon a Hallgatói Hálózat meghirdette és megszervezte azt a rendezvényt, ahová várták/hívták a kormány leginkább érintett tagjait, Orbán Viktort, Balog Zoltánt és Hofmann Rózsát – avégett, hogy érdemben tárgyaljanak a felsőoktatás jövőjéről. Ez a rendezvény amiatt érdemelné ki a „kitüntetetten

fontos” minősítést, mert arról tanúskodott, amit ekkorra már sokan sejteni véltek, hogy az év végi ünnepekkel korántsem apadt el az a feszültség-forrás, amely miatt az előző év végén a felsőoktatási szféra sok-sokezernyi érintettje az utcákra vonult. S az pedig nem is lehetett kérdés tárgya, hogy az év végének ez a demonstráció-sorozat lett a legfontosabb eseménye.

*Január 2, 4, 7? Szerdától hétfőig, egy szűk héten, az újév legelső munkanapjain bőséggel kínálkozott tehát alkalom/lehetőség arra, hogy az előző év utolsó negyedének ciklusát konkrét naphoz kötve is lezárhassuk. Ám e megidézett dátumok csak annyiban közös tartalmúak, amennyiben egyértelműen utalnak az utolsó negyedév egy-egy kitüntetetten fontos konfliktus-zónájára. Ugyanakkor arra is, hogy eme konfliktusok legalább annyira tekinthetők az új politikai ciklus alapvető gondjainak, mint a közelmúlt lezáró epizódjainak. Mindebből az itt olvasható tanulmány szerkezeti rendszerére fontos következtetések adódnak. A megjelölt dátumok által megjelenített problémakörök adják ugyanis az egyes, nagyobb terjedelmű fejezetek témakörét. Így például a befejezéshez kínálkozó három esemény mindegyikét egy-egy önálló, nagyobb terjedelmű részben fogjuk kimerítő alaposággal elemezni.*

Természetesen, ebben a negyedéves periódusban is akadt még jó néhány olyan jelentős esemény, amelynek még csak a futólag történő bemutatására sem vállalkozunk. Mindenekelőtt terjedelmi okokból nem. Így is, az eddigi krónika-írás kiugróan legterjedelmesebb darabjával állunk elő, csaknem kétszer olyan hosszú elemzéssel, mint amennyi oldalt a korábbi negyedéveknek szenteltünk. Meglehet, tényleg fordulóponton moco-rog a hazai gazdasági és politikai fejlődés. S ilyen időkben még az olyan momentumoknak is jelentőségük lehet a későbbiek tükrében, amelyek a maguk idejében nem látszottak különösebben fontos eseményeknek. Meglehet, hogy jól, de az is lehet, hogy tévesen azonosítottuk a legfontosabb csomópontokat. Igyekeztünk körültekintően eljárni. S ha valamiről esetleg lekéstünk volna, akkor a későbbiekben még mindig lehetséges lesz visszatérni az új fejlemények egykoron elmulasztott gyökereinek azonosítására.

# I. Változások a politikai környezetben

## Bevezetesképpen

Legutóbbi krónikánk a 2012-es év harmadik negyedéről szólt. Ebben az elemzésben az utolsó másfél oldalon meglehetősen tömören összegeztünk egy olyan újdonságot, amelyről úgy sejtettük, hogy várható következményeiről a későbbiekben lesz még lehetőségünk bővebben is értekezni. Ritkán tesszük, de ezúttal indokkal idézünk – magunktól: „Történt azonban a nyár végén még valami, s ennek figyelembevétele nélkül nem zárhatjuk le a harmadik negyedév krónikáját. Mintha ébredne álmából a kormányzattal szembeni oldalra szorult oldal. Mintha kezdene magához térni a hosszú kómából. A nyár végén több konstruktívabb eseményt rögzíthettünk, mint előtte összesen két éven keresztül...” Ezek után nyolc bekezdésben összefoglaltuk a rögzíteni érdemes tények lényegét, közöttük a Bajnai visszatérése kapcsán ekkorra megfogalmazódott várakozásokat is. „Úgy véljük, a következő negyedévi krónikák megírásakor majd még bőven lesz lehetőségünk (meg kényszerünk is) arra, hogy e talányokról mélyebben is értekezhessünk...”

Nos, eljött a „következő krónika” megírásának ideje, s 2013 januárjában azzal a hírrel kezdhethetjük beszámolóinkat, hogy az ellenzéki aktivitás legutolsó heteiről/hónapjairól szóló események, híradások, elemzések, kommentárok olyan tömegét kellett ezúttal áttekintenünk, amelyek minden korábbi időszakot meghaladó mennyiségűvé felduzzadt anyagot jelentenek. (Igazán gondosan és körültekintően szoktunk háttér-anyagokat gyűjteni, ezúttal e szűkebb témakör dokumentációja kb. 170-200 tételes dossziévá hízza ki magát.) Az a gyanúnk, hogy a fejlemények ügyében ez a negyedév még csak a nyitány volt, s a következő másfél évben kénytelenek leszünk elemzői erőfeszítéseinket egyenlő arányban megosztani a kormányzati oldal, valamint az ellenzéki fejlődés-történet alakulása között. Eleddig ugyanis indokolt volt a kormányzati tevékenység kritikai bemutatására koncentrálnunk. Ám, ezután már a hatalmi cselekvések sem lesznek kellően érthetőek akkor, ha nem térünk ki párhuzamosan az ellenzéki mozgások lehetséges hatásainak bemutatására.

A szeptemberi nyitánytól a január 2-ai kezdetekig tartó hónapok most még viszonylag könnyen áttekinthetőek, elemezhetőek, a későbbiekben már mindez sokkal diffúzabban fog alakulni. Egyre több szereplő, szaporodó programok, folyamatosan átalakuló koalíciózások fogják úgyszólván naponta színeznit az összképet, s szokatlanul nagy türelem, kielezett érzék és koncentrált válogatási képesség lesz szükséges a későbbiek megfelelő mélységű

értelmezéséhez. E mostani krónika készítésekor azonban még megelégedhetünk az alapvetően kronologikus logika követésével. Áttekintjük az őszi/korlatéli ellenzéki mozgások legfontosabb csomópontjait, s az egyes csomópontok bemutatása végén közbeeső összegző általánosításokat is fogunk tenni.

Szeptember közepe és a kerekasztal-tárgyalások 2013. január 2-ai nyitánya között nagyvonalakban *hat fontosabb mozzanat* volt rekonstruálható:

- Az őszi politikai szezon kezdetén úgyszólván azonnal előjött az az alapkérdés, hogy a lassan, de folyamatosan erősödni tűnő szocialista párt lesz-e a leendő választási kihívás elsődleges bázisa – avagy egy egészen más típusú, minden ellenzéki mozgólódást ernyőszerűen maga alá toborzó, szélesebb összefogás.
- E várakozások az október 23-ai ünnepekkel érték el csúcspontjukat, s az ott meghirdetett 'Együtt 2014' –mozgalom úgy tűnt, hogy merőben új helyzetet teremtett.
- A következő hetekben az ország valamennyi lényeges politikai tényezője kénytelen volt e nyitányhoz valamiféle módon viszonyulni. Nyilatkozatok, deklarációk, üzenetek tömege látott ez ügyben napvilágot.
- A reakciók tengerében egy különleges a esetet jelentett az LMP novemberi kongresszusa, melyet relatíve elkülönített esettanulmányként fogunk elemezni.
- Ezután a szocialisták fokozatosan megpróbálták átvenni a kezdeményezést, és november 28-án bejelentették, hogy egy leendő választási szövetség kialakítása érdekében tárgyalásokra hívnak valamennyi ellenzéki erőt.
- A következő öt hét csatlakozásokkal, tiltakozásokkal, elhatárolódásokkal és mindenféle helyezkedésekkel telik, de a tárgyalások (az új EKA...) január 2-án mégis megkezdődnek. (A két utolsó mozzanat értelmezésekor nem szabad majd figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, miszerint a decemberi hónapot alapvetően uralta a váratlanul kitört diáklázadás, de ennek eseményeit – szerkezeti okokból - külön fogjuk tárgyalni.)

Krónikánk mostani fejezete nagyjából e hat, imént körvonalazott stáció rekonstrukciójára építve kísérli meg bemutatni az ellenzéki összefogas 2013. januári állapotát.

### 1. Az őszi, előkészítő szakasról

Szeptember elején mindig is felpörög a közélet. Újra indul a parlamenti szezon, konferenciák, továbbképzések, kongresszusok tömegét szokták ezekre a hetekre időzíteni. (Személyes illusztrációként: átnéztem a tavalyi naptárunkat és úgy számoltam, hogy a szeptember 3. – október 25. közötti ötven nap során összesen tizenkilenc (19!) rendezvényen vettünk részt, többnyire előadókként. Kilenc megyében jártunk e rövid idő alatt, s csak azért nem voltunk több helyen, mert egyszerűen nem fért volna bele az időbe. Volt tehát személyes meg- és átélhető alkalmunk mindannak a lemérésére, mi izgathatja leginkább a szóbeli fórumok közvéleményét?)

Az ellenzékhez tartozó szellemi köröket, fórumokat ez idő tájt nagyjából **három kérdéskörnek** a végtelenségig tűnő, újból és újból történő megvitatása foglalta le. Részben a Fidesz – választások utáni – eltűnése utáni feladatok listázása, értelmezése, e feladatok egymáshoz való viszonyának a tisztázása. Részben a Fidesz legyőzésének politikai peremfeltételeit taglalták és értékelték kimerítően. Részben pedig a fenti két feladatból leszűrhető, up to date konklúzió: azaz, ki legyen az, aki elsőként átfogó programot hirdet, és mikor, hol tegye meg ezt.

Az első kérdéskörhöz számosan, rendszeresen és egymástól igen sokat tanulva/eltanulva szóltak hozzá. A leghasználhatóbb dokumentum ez ügyben talán Tabajdi Csaba ekkoriban megjelent írása */Helyrehozó forradalom. NSz. okt. 9./*, amely a normalitásokhoz való visszatérés programját négy pontban foglalta össze: a jogállamiság helyreállítása, a nagy ellátórendszerek reformja, a szociális biztonság új intézményeinek megteremtése és a jobboldal által sulykolt *nemzeti kontra balliberális - törésvonal helyett* egy másféle törésvonal kialakítása. (Az utóbbit ő „demokratikus patriotizmusnak” nevezett el, de ennek részleteivel ezúttal nem bíbelődnénk.)

Ez a program feltűnő egyezést mutat Bajnai Gordon ekkoriban megtartott előadásainak – úgyszintén négy pontban összefoglalt – javaslataival. Bajnai legfeljebb abban tért el Tabajditól, hogy nála a jogállamiság helyreállítása visszacsúszott a magától értetődő s így programszerűen fel sem említendő peremfeltételek közé. Helyette az Európaiság, az értelmes integrációs helykeresés tényezője lépett be - negyedikként. További forrásokat talán



nem is érdemes idéznünk, mert úgyszólván valamennyi ellenzéki erő az említett gondolati körben forgott, fogalmazott. Legfeljebb abban mutatkozott némi véleménykülönbség, hogy a korrupció leküzdésében melyiküknek miféle erejű eltökéltségei voltak.

A politikai peremfeltételekről szóló általános vita ezen az őszön mindinkább a konkrétumok irányába kezdett tolódni. Mikor, hol, milyen szervezeti feltételek mellett üljenek le tárgyalni? Ki kezdeményezze, mi legyen a forgatókönyve? Erről Forgács Imre írt meglehetősen konkrét és velős ajánlatot */Miben kellene dönteni végre? NSZ. okt. 8./* Az írás több szempontból is tanulmányozásra érdemes. Először is azért, mert a szövege jórészt szocialista pártbéli pozíciókra építve tesz ajánlatot. Mire is? Az egykori, 1989-es Ellenzéki Kerekasztal mai felelevenítésére. S ennek a konkrét menetrendjét is felvázolja. A dolog pikantériája, hogy a szerző magát, mint” volt igazságügyi és rendészeti minisztert” jegyzi. Ám ő ezt a pozíciót a Bajnai-kormány tagjaként töltötte be.... Akkor ez kinek is az ajánlata? (S azt már csak e sorok írója teszi hozzá, hogy a szerző 1989-es kerekasztal- tapasztalatai némileg másféle gyökerűek voltak - csak erre már senki sem emlékszik... Forgács ugyanis Fejti György oldalán, az akkori MSZMP pártközpontjának képviselőjeként, vezető munkatársaként ült ott - szemben az ellenzékkel. Igaz, ettől még tanulhatott eleget ő is a tárgyalási folyamatokból...) Mindenesetre ez az ajánlat már sokkal tovább ment, mint az ekkoriban közszájon forgó, általános, összefogást sürgető, erősen moralizáló óhajok tömege. (S mint azt majd később látni fogjuk: Mesterházy Attila november 28-ai ajánlatai szinte mindenben arra rímel, amit itt Forgács Imre - csaknem két hónappal korábban – megírt.)

S végül: ki és mikor hirdessen programot/és összefogást? Ebben a kérdésben volt a lehető legszélesebb körben elképzelhető szóródás. Naná... hiszen ez erősen személyi kérdés, ízlés, vonzalom, utálat és szeretet kérdése. Erről pedig mindig és mindenkinek erős és határozott véleménye van. Ezekben a hetekben ezeket az „erős és határozott” véleményeket tucat számra írták az érintettek, meg, azok is, akik csak képzelték magukat érintettnek. Ahogyan teltek a hetek, úgy lett egyre inkább nyilvánvalóvá, hogy az október 23-ai ünnep lehet az első, de könnyen lehet, hogy az utolsó alkalom arra, hogy az összefogást kellő eredménnyel lehessen meghirdetni.

A baloldali/liberális írástudók hihetetlen aktivitással vetették bele magukat az ünnepek előtti személyi kombinációk játékaiba. Október 10. és 20. között megszólalt TGM-től Vitányiig, Bauer Tamástól Bitó Lászlóig, Róna Péterig, Lakner Zoltánig, Radnóti Sándorig több tucatnyi neves értelmiségi annak kapcsán, hogy ki lehetne és ki nem az október 23-ai

ünnap főszereplője, programhirdetője. Természetesen a pártok is hallaták hangjukat, de ez talán magától értetődő volt. A sok-sok véleményt utólag olvasva is szembetűnő a Bajnai-probléma kitüntetett fontossága. A több tucatnyi publikáció közül elegendő ehelyütt Lengyel László írását felidézni, mert ez az elemzés amúgy is olyan körülmények között jelent meg, amely több szempontból is mérvadónak volt tekinthető. *(A mi korunkban... NSZ. okt. 20.* Utolsó pillanatban, szombati Népszabadság-melléklet címlapján, egész oldalon végigfutó Bajnai-portréval, nagyon meggyőző érvrendszerrel stb.) A gondolatmenet lényegét inkább idézzük, mert pontosabb lehet, mint az interpretáció.

1. „...A feleket ma kizárólag az Orbán-rendszerrel elleni indulat köti össze. Ez kevés. De senki nem fogadja el a másik vezetőjét, senki nem kívánja mástól vezetettetni magát...”

2. „...2012 ősze és 2013 tavasza között a mozgalmak a koalícióképességből vizsgáznak. Elég rosszul fogtak hozzá...”

3. „... A koalícióképesség azt jelenti, hogy támogatjuk azt a személyt és intézményt, akinek a magyar és a nemzetközi közvélemény elhinné, hogy nemcsak Orbán Viktort és a Fideszt tudná legyőzni, de hiteles programmal kormányozni tudna...”

4. „... A vonzási képesség azt jelenti, hogy egy olyan személyiség kínál pragmatikus egyezséget a korábban másik oldalra szavazóknak, akinek elhiszik, hogy nemcsak nem fogja őket bántani, mindenükből kiforgatni korábbi szavazatukért, hanem még jobban is fog kormányozni, mint az ő oldaluk...”

5. „ A vonzási képesség fogja meghatározni az egyes körzetekben a jelöltállítást.”

## **2. Az október huszonharmadiki ünnepekről**

Eredetileg a Milla-nevű mozgalom hirdette meg tömeggyűlését az Erzsébet hídfő helyszínére, ami nem volt különösebb meglepetés. Miként a Szolidaritás részvétele, partnersége sem. A Haza és Haladás, valamint Bajnai Gordon szereplése már sokkal nagyobb meglepetés lehetett, annál is inkább, mert a Milla eleddig meglehetősen kritikusan viszonyult a megelőző húsz év valamennyi politikai formációjához. Ebben – az első látásra meglehetősen bizarr - összefogásban a Milla jelentheti az ébredő civil lázadást, a Szolidaritás a hagyományos – és mostanság igencsak kismizett – munkavállalókat, Bajnai alapítványa pedig a szakszerű kormányzás visszatérésének ígéretét. Az ünnepek előtti pillanatokig nem sokan akadtak, akik hosszabb távú életképességet jósoltak volna egy ilyen, szedett-vedettnek tűnő együttesnek. Az

események azonban a szövetkezőket igazolták. Ennek mélyebb megértéséhez kell tennünk némi kitérőt.

Mindenekelőtt arra utalnánk, hogy az ellenzéki pártok kínálatában nem volt előzetesen felfedezhető semmiféle olyan új elem, amelynek okán bármelyikük is reménykedhetett volna abban, hogy az ő rendezvényén számottevő tömegek fognak megjelenni. S hiába tartott mind az MSZP, mind az LMP, mind pedig a Jobbik külön-külön gyűléseket, mert ezeken nem történt semmi más, mint amit jó előre lehetett sejteni. Kiderült a hazai politikai kultúra képtelen tarkasága, az a tény, hogy még egy október huszonharmadika is legfeljebb a sokféle, aktuálisan éppen összeegyeztethetetlen értékrendek megvallására alkalmas adó lehetőség. Legalábbis a pártok számára. S ez alól a kormányzó erő sem volt ezúttal kivétel, mert okt. 23-át arra használta fel, ami 2012-ben már kétszer bevált: a kormányzatilag szervezett álcivilek sokaságával újra játszották a bornírt függetlenségi mozgalmat, az IMF, meg Brüsszel labanccá stilizálását. Szóval... biztosra mentek. Ha ez a trükk az idén már kétszer bevált, miért is ne lenne harmadszor is alkalmazható? (Csak halkán jegyeznénk meg: ez alkalommal a legnagyobb közigazgatási erőfeszítések ellenére sem jött össze a megszokott méretű tömeg, hiába próbálta utólag a közmédia sokszázzezressé stilizálni.)

Ilyen peremfeltételek mentén érdemes rátérni az *Együtt 2014* megalakulására. Az ünnep másnapján az Erzsébet hídfőnél tartott rendezvénynek lett a legnagyobb hírértéke. Miért is? Mert, óriási várakozás volt már az összefogás iránt, s ezt az élményt még az elhúzódó, bántóan amatőr, s unalmas rendezvény is ki tudta szolgálni. Mert megkapták a várakozók azt, amiben már hetek óta reménykedtek: Bajnai Gordon látványosan visszatért. Mert hallhatták azt, amiről százezrek hetek óta a magánszférában nyíltan, s egyre nyíltabban beszélgettek: hogy az Orbán-rezsim leváltható. Mert az ott megjelenők olyan méretű tömeg részeseiként élhették meg proteszt-magatartásukat, amely jóval többet jelenthetett nekik, mint egyszeri, alkalmi tiltakozást. Megérezhették, hogy a rejtett társadalmi többség már mellettük van. (A Bajnai-beszédet ezúttal nem elemeznénk külön, ide kattintva meg lehet nézni és hallgatni. S hozzá csatolunk néhány friss reakciót is, olyanokat, amelyek megkísérelték a jelenséget azonnal elhelyezni a szélesebb politikai spektrum keretei között.)

[http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/10/23/bajnai\\_gordon\\_beszede\\_a\\_milla\\_oktober\\_23-i\\_tuntetesen](http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/10/23/bajnai_gordon_beszede_a_milla_oktober_23-i_tuntetesen)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/10/30/egy\\_masik\\_magyarorszagra\\_ebredtunk\\_hat\\_cselekedjunk#c18189493](http://magyarinfo.blog.hu/2012/10/30/egy_masik_magyarorszagra_ebredtunk_hat_cselekedjunk#c18189493)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/10/26/2014\\_kormanyvaltas\\_vagy\\_rezsimvaltas](http://magyarinfo.blog.hu/2012/10/26/2014_kormanyvaltas_vagy_rezsimvaltas)

[http://varanus.blog.hu/2012/10/24/orban\\_bainai\\_es\\_a\\_zagyvamenet](http://varanus.blog.hu/2012/10/24/orban_bainai_es_a_zagyvamenet)

[http://varanus.blog.hu/2012/11/01/a\\_baloldalon\\_megpecsetelt\\_valasztas](http://varanus.blog.hu/2012/11/01/a_baloldalon_megpecsetelt_valasztas)

[http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/31/amivel\\_a\\_fidesz\\_nem\\_szamolt](http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/31/amivel_a_fidesz_nem_szamolt)

[http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/26/bainai\\_es\\_a\\_zombik](http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/26/bainai_es_a_zombik)

[http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/23/bainai\\_gordon\\_az\\_ellenzek\\_vezetoje](http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/23/bainai_gordon_az_ellenzek_vezetoje)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/10/24/kell-e\\_kuncze\\_orban\\_levaltasahoz](http://magyarinfo.blog.hu/2012/10/24/kell-e_kuncze_orban_levaltasahoz)

[http://hvg.hu/itthon/20121031\\_Bainai\\_Gordon\\_interju#utm\\_source=hvg\\_top&utm\\_medium=email&utm\\_campaign=newsletter2012\\_11\\_01&utm\\_content=top1&type-id=HvgTopHvg&user-id=4256870A](http://hvg.hu/itthon/20121031_Bainai_Gordon_interju#utm_source=hvg_top&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2012_11_01&utm_content=top1&type-id=HvgTopHvg&user-id=4256870A)

[http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/31/amivel\\_a\\_fidesz\\_nem\\_szamolt?utm\\_source=cimlap&utm\\_medium=link&utm\\_content=2012\\_11\\_01&utm\\_campaign=index](http://velemenyezer.blog.hu/2012/10/31/amivel_a_fidesz_nem_szamolt?utm_source=cimlap&utm_medium=link&utm_content=2012_11_01&utm_campaign=index)

[http://velemenyezer.blog.hu/2012/11/29/ugyes\\_mesterhazy\\_csobe\\_huzza\\_bainait#more4932819](http://velemenyezer.blog.hu/2012/11/29/ugyes_mesterhazy_csobe_huzza_bainait#more4932819)

[http://varanus.blog.hu/2012/11/29/meg\\_sokkal\\_jobban\\_egyutt\\_768](http://varanus.blog.hu/2012/11/29/meg_sokkal_jobban_egyutt_768)

[http://varanus.blog.hu/2012/11/18/csao\\_imp](http://varanus.blog.hu/2012/11/18/csao_imp)

<http://www.origo.hu/itthon/20121204-az-egyutt-2014-tervei-bainai-gordon.html?source=hirlevel>

<https://www.facebook.com/video/video.php?v=3943692588470>

[http://velemenyezer.blog.hu/2012/12/31/a\\_ner\\_ellenzeke\\_2012-ben\\_a\\_kudarc\\_ot\\_jele#more4988793](http://velemenyezer.blog.hu/2012/12/31/a_ner_ellenzeke_2012-ben_a_kudarc_ot_jele#more4988793)

[http://hvg.hu/itthon/20130102\\_Egyutt\\_2014\\_alkotmany\\_tuntetes#utm\\_source=hvg\\_daily&utm\\_medium=email&utm\\_campaign=newsletter2013\\_01\\_02&type-id=HvgDaily&user-id=4256870A&utm\\_content=top](http://hvg.hu/itthon/20130102_Egyutt_2014_alkotmany_tuntetes#utm_source=hvg_daily&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2013_01_02&type-id=HvgDaily&user-id=4256870A&utm_content=top)

### 3. Október 23. után

Nem kellett ahhoz különösebb éleslátás, hogy megjósoljuk: a magyar belpolitikai élet az Együtt 2014 megalakulása, illetőleg Bajnai Gordon bejelentkezésének értelmezése körül fog majd hetekig kavargani. Így is lett. A kormányzati erők reakciója volt még a legkönnyebben kiszámítható. A Heti Válasz, meg a Magyar Nemzet már egyébként is egy-két hónapja riogatott a Charta 2.0–forgatókönyvvel, most tényleg eljött annak az ideje, hogy Bajnai felbukkanását összekapcsolhassák Gyurcsány el nem tűnésével. Nem is késlekedtek, a főváros utcáit, tömegközlekedési járműveit heteken belül ellepték a 2006-os kampányból már nagyon is jól ismert megoldások.

Ennek neve a nemzetközi szakirodalomban is: karaktergyilkosság, vagyis elemi erővel kell valaki/k/ről olyan visszataszító dolgokat, összefüggéseket sugallni, amelynek nyomán az illető egyszer s mindenkorra kiradírozható a politikai közéletből. A műveltebb, s érzékenyebb jobboldali közönség számára ennél valamivel finomabb szövetű áruval is elő kellett állni, s ezt a termelési funkciót a Heti Válasz ezen az őszön folyamatosan be is töltötte. Október után nemigen akadt olyan száma a hetilapnak, amelyben ne próbálták volna a Bajnai-féle projektet olyan SZDSZ-fedőakcióként leleplezni, amely erősen emlékeztetett az 1992-es Chartára, vagyis – abban az értelmezésben - a kommunistáknak a karanténból történt kihozatalára. Ebben a megközelítésben Bajnai próbálkozása nem más, mint Gyurcsány visszatérésének az előkészítése.

(Az itt olvasható összegzés jó képet ad a rágalmakról, meg arról is, ahogyan az érintettek megpróbáltak válaszolni rájuk:

[/ http://www.egyutt2014.hu/hirek/ha\\_a\\_koz\\_mediajat\\_elvettek\\_megteremtjuk\\_a\\_magunket.html](http://www.egyutt2014.hu/hirek/ha_a_koz_mediajat_elvettek_megteremtjuk_a_magunket.html) )

Nem tanulságnélküli az sem, ahogyan a többi politikai táborból reagáltak az Együtt 2014 megalakulására. (A szóba jövő, s valóban érintett politikai erők dilemmáit igen alaposan írta meg egy korabeli Magyar Narancs-elemzés: *Bundula István: Elődőntő. Ki tudja Orbán Viktort leváltani? MNcs. nov. 8.*) Az MSZP kerülte az egyértelmű hivatalos állásfoglalást, de holdudvarából a következő hetekben meglehetősen keményhangú üzenetek érkeztek. Ezeknek a lényege részben magának az új formációnak szólt, részben pedig a tagadhatatlanul nagyra nőtt és pozitív sajtóvisszhangnak. Mindenekelőtt azt a figyelmeztetést kezdték sulykolni: nehogymá' az Együtt képzelje magát az ellenzéki oldal vezető erejének, és ne akarja magának

vindikálni a leendő koordinátori szerepkört. E figyelmeztetések mögött az a nem megalapozatlan aggodalom húzódott meg: mi van akkor, ha az Együtt nem hoz újabb-bizonytalan szavazókat, hanem éppenséggel a nagy-nagy fáradsággal újra felépülő baloldali tábor fogja megosztani? **Vagy, fogalmazzunk még konkrétabban: mi lesz, ha az Együtt megerősödése megkérdőjelezi az MSZP kizárólagos miniszterelnök-jelöltállítási monopóliumát?** Ez utóbbi szempontot a személyükben érintettek ugyan igyekeztek cáfolni, de nem olyan erővel, hogy ezt az aggodalmat nyugalommal félre lehetne söpörni. (Nem véletlen, hogy Bajnai ezek után minden interjújában kénytelen lesz elmondani, őt nem az újbóli kormányfői szerep inspirálja...)

A novemberi visszhangok közül kiemelkedő Galló Béla írásának a listája, aki tömören fogalmazta meg a szocialista vezetés valamennyi számottevő aggodalmát. Tamás Pál valamivel körültekintőbbnek és megengedőbbnek mutatkozott, igaz, a szkeptikus hangnem nála is uralkodó jellegű volt. Nem véletlen, hogy a szocialista elit hagyományos soraiból éppen az a Lendvai Ildikó írta a legbékülékenyebb elemzést, aki kezdettől barátságos és nyitott módon viszonyult a Bajnai-kísérlethez. (Igaz, ő azon kevesek közül való, aki október 23-án is el mert menni az Erzsébet hídfői rendezvényre.)

Fura módon a hagyományos szdsz-es értelmiség sem látszott egyértelműen boldognak. Pedig...a jobboldali sajtó nem győzte hangsúlyozni Bajnaiék holdudvarának kripto-szdsz-es mivoltát. Talán éppen emiatt hangozhattak el azok a kritikák, amelyek szerint az Együtt 2014-ben ugyanaz a karantén-feloldási kísérlet kel életre, mint amilyenek utólag a Charta 1991-es megszervezését értékelik. Magyarán, ugyanaz a gondjuk, mint a mérsékelt jobboldali médiának. Mindez nem meglepetés. Mind a bal-, mind a jobboldalon szép számmal megtalálhatóak a mai napig azok a csoportok, szellemi irányzatok, akik szerint a magyar belpolitikai élet egyetlen és releváns törésvonalát a kommunista/antikommunista viszonyrendszer jelenti. S hiába mondja el Bajnai ezerszer minden egyes interjújában, hogy az ő kísérletük lényege éppenséggel ennek a - szerintük mára már terméketlenné vált – bal/jobbs – törésvonalnak a meghaladásából állna. Akik csak ebben tudnak gondolkodni, azoknak egy vadonatúj politikai jelenség sem értelmezhető másképpen. A liberális fanyalgásnak két szép példája: *Ádám Zoltán: Tegnapra virrad. Magyar narancs. nov. 1.* illetve: *Kőszeg Ferenc* nehezen követhető logikájú elemzése: *XIV. Lajos, Tisza Kálmán és Schiffer András. És, nov. 30.* Ez utóbbi „figyelmeztetés” már átvezetne bennünket a novemberi fogadtatás legzajosabb momentumához, az LMP-n belüli válság bemutatásához. Ennek részleteiről majd a következő

alpontban kimerítően megemlékezünk, előtte még érdemes azonban a sokféle reakciók két, nem feltétlenül pártpolitikai metszetéről is említést tenni.

Az egyik az, hogy az Együtt 2014 mozgalom vonzerejét az egyes közvélemény-kutató intézetek szinte azonnal elkezdték mérni – még hozzá a pártokéval együtt, holott ekkor még szó sem volt egyértelműen a párttá válásukról. A Medián „csodája” verte ki a biztosítékot azzal, hogy egy-két hét elteltével már a legnagyobb népszerűséget felmutatni képes ellenzéki pártként aposztrofálták az Együtt 2014-et... Lett is botrány, meg felháborodás. Ám az igazság az, hogy az összes többi intézet is biztos parlamenti bejutást mért nekik, egy-két hét, de egy-két hónap elteltével is. Arról nem beszélve, hogy valamennyi intézetnél a Bajnai/Orbán összehasonlításokból egyértelműen a volt kormányfő került ki kedvezőbb megvilágításba.

A másik metszet azon kutatók, elemzők jelentenék, akik a hazai pártrendszer egészében kezdték értelmezni a Bajnai-jelenséget. Ezen szerzők felhívják arra is a figyelmet, hogy ez a bejelentkezés megmozdíthatja az egész magyar pártszerkezetet. Legmesszebb talán Csizmadia Ervin ment el, amikor elemzése végén oda lyukadt ki, hogy a kétpárti váltógazdálkodási törekvésekkel szembeni kísérletként értékeli Bajnaiék megjelenését: *„...az Együtt áthúzza ezt a számítást, mert nem a Fidesz agendáját erősíti, hanem éppen azzal ellentétesen hat. Ez az ellenagenda nem akarja leegyszerűsíteni a pártrendszert, nem akarja megszüntetni az egyes ellenzéki szervezetek önállóságát, hanem csupán választási és programegységbe kívánja tömöríteni azokat. Kétpártrendszer helyett fenn akarja tartani a sokpártrendszert.”* (A szerző érvelését végiggondolva, nem is olyan meglepő az a széleskörű roham, ami az Együtt megjelenését a novemberi politikai sajtóban követte. Balról és jobbról egyaránt. Igaz, az sem meglepő, hogy a médiának éppen az a szegmense lett elsősorú drukkerük, amely kevésbé szeret a napi politika eszközeként rángatózni.)

Volt itt azonban még egy olyan malőr, ami megdöbbenően széles indulatok kitörésével járt együtt, s amelynek az okait nagyon sokan az Együtt megjelenésében vélték felfedezni. Pedig az LMP berkein belül kitört válságnak már évek óta számos előjelét lehetett látni. Legfeljebb azt nem, hogy az eddig lappangó indulatokat majd éppen az Együtt színre lépése fogja az egékbe tüzelni.

#### 4. Az ős akaratlan főszereplője: az LMP és dilemmái

//„...létrejött a fából vaskarika: a részvételi demokrácia elitpártja...” / Bozóki.2012. 12.06.///

November elsőszámú vitatémája – az eddig leírtakhoz képest meglepő módon – mégsem az Együtt, nem is az MSZP, s nem is a kormányzás lett, hanem az LMP válsága. (Megalakulásuk óta összesen nem írtak az LMP-ről annyit, mint ezekben a hetekben. Csak az arányok érzékeltetése kedvéért írjuk ide: például a Népszabadságban november 7. és 28. között összesen nyolc /8!/ alkalommal szenteltek egész oldalas elemzéseket, tudósításokat, interjúkat az LMP aktuális problémáinak. S még december 19-28. között is háromrészes „párttörténeti sorozatban” értelmezték újra e párt belső válságának lépéseit. Nem emlékszem arra, hogy ilyen méretű, kimerítő figyelemben korábban bármely más formáció részesült volna.)

A hangos válság nem volt éppen előzmények nélküli; 2008. évi megalakulásuk óta meglehetősen törekeny egyensúlyi alapokon nyugszik az egész pártalakulat. Egy dolog ugyanis a választási küzdelem idején megfelelni mindazon elvárásoknak, amelyek között olykor igen széles a polarizációt elutasítók tábora. S más dolog semlegesnek lenni/maradni olyankor, amikor a politikai élet alapkérdése leegyszerűsödik a regnáló hatalom elküldésének/megtartásának alternatívájára. 2012 őszén mindinkább ez utóbbi alapkérdés lett meghatározó jelentőségű. A „mindenkitől távolságot tartani” - perspektívája nagyon sokáig vonzó lehet, és – főleg a szavazóbázisukban meghatározó fiatal értelmiségi csoportok számára – a függetlenség sokáig eredménnyel lehetett az elsőszámú értékválasztás. Ám 2012 második felében a közvélemény szerkezetében is jelentős eltolódás következett be – a függetlenségi eszmék rovására és az összefogási hajlandóságok javára. Mindezt persze érzékelték az LMP vezetői is, s már jóideje lehetett hírért hallani annak, miszerint éppen ez a párt lenne a különféle civil mozgalmak segítségével az a” harmadik pólus”, amely nem kér sem a /baloldali/ Múltból, sem pedig a /jobboldali/ Jelenből. Ehhez kellett volna már régebben is nyilvánosan együttműködniük azzal a két szervezettel, amelyek partnerségét éppen október 23-án elvitte előlük a Haza és Haladás.

Ettől kezdve az LMP defenzívába szorult, s mindenki azt kezdte találgatni, vajon fognak-e legalább csatlakozni az Együtt-mozgalomhoz? Ez a kihívás pillanatokon belül kiélezte a pártelit meghatározó csoportjai között eddig is meglévő ellentétet. A Heti Válasz szinte azonnal, meglehetősen borús hangú címlapsztori keretében kezdte ecsetelni: miért is jelentené az LMP számára a Bajnaiékhoz történő csatlakozás a gyors végjáték kezdetét? (Lesz majd mással politika? HV. nov. 1.) Más irányokból mindezt egészen másképpen látták.



Lengyel László – két nappal a sorsdöntőnek látszó LMP-kongresszus előtt – a Népszabadságban írt elemzésében négy utat látott az LMP előtt: a külön út, amely törvényszerűen vezet az eljelentéktelenedéshez. Az MSZP melletti társutasság, amely nagyjából az egykori SZDSZ sorsához hasonló, hosszadalmas vegetációt jelentené. A Fidesz melletti bábszerep, a KDNP kispartneri szerepének átvállalásával. Úgy is járnának... S végül: az Együtt 2014-gyel valóban lehetnének az ÚJ Közép pólusa. Ebben az összefogásban lehetne az LMP a középjobb, míg a másik fél a középbal. S ebben a konstrukcióban megtalálhatná a párt az új szerepét, valamint a hozzáillő régi-új választókat. *(Lengyel: Lehet Másvilág vagy Lehet Más Világ? Nsz. nov.15.)*

A november 17-18-án tartott kongresszus végül elutasította az Együtt 2104-hez való csatlakozást, de olyan éles viták nyomán és olyan szoros eredménnyel záruló szavazás révén, melyekből egyértelműen kikövetkeztethető volt a nyílt pártválság. A csillebérci kongresszuson a küldöttek 84-77- arányban szavazták meg a csatlakozástól való elzárkózást, vagyis nagyon szoros lehetett a küzdelem. Viszont e határozat után a frakcióvezető Jávor Benedek, valamint két helyettese – Karácsony Gergő és Szabó Tímea – lemondott vezetői posztjukról. Más olvasatban: a párt meghatározó és legismertebb vezetői sem értettek egyet az elzárkózással. Meg is alapították a Párbeszéd Magyarországért Platformot, ami nagyon is határozott jele a pártvezetésen belüli éles véleménykülönbségek intézményesítésének. (Így szoktak kezdődni a pártszakadások, s a kisebbségben maradók sikertelen pártalapításával szokás folytatódni.) A dolog másik oldalához azonban mindenképpen hozzátartozik az, hogy e változások nyomán visszatért a frakcióvezetői székbe az a Schiffer András, aki korábban is a legelkötelezettebben ellenezte a baloldali/utókommunista szervezetekkel történő bármiféle együttműködést. Mondhatnánk – ott van az LMP, ahol 2010 nyarán/őszén már volt egyszer. Lehet mindez kezdet is, lehetséges kanyargós folytatása is mindannak, ami már egyszer nem vezetett sehová sem. De ezt mégsem mondhatjuk, mert elszalasztódott az a politikatörténeti pillanat, amelyet már - Lengyel nyomán – körülírtunk.

Lehet, hogy az LMP elvétette azt a helyzetet, amikor valóban sokat és komolyan tehetett volna egy lehetséges/versenyképes harmadik pólus kialakulásáért. Nélkülük az Együttnek sem maradt más lehetősége, mint az MSZP felé való közeledés, amire ugyan előbb-utóbb amúgy is sor került volna. De ebben az esetben az „utóbb” hasznosabb lett volna, mert nagyobb valószínűséggel lehetett volna összegyűjteni a jobbközépen tanácstalanul bolyongó potenciális szavazókat. A novemberi fejleményekből pedig már logikusan következett, hogy az MSZP által 2013. január 2-ra összehívott ellenzéki együttműködési

folyamat kezdetére sem mentek el. És később sem. E sorok megírásakor nem látható világosan, hogyan hatnak majd e drámai hetek az LMP későbbi történetére, mindenestre kísértetiesen járják a Lengyel László által kijelölt pályát...

(Zárójeles bekezdésként azonban meg kell említenünk azokat a megfontolásokat is, amelyek az együttműködni nem akarók érveiből adódnak. Az egyik - nem deklarált, de belül nagyon is komolyan vett – érv szerint 2014-ben amúgy sem lehetséges megverni a Fideszt, ezért célszerűbb eleve 2018-ra készülni. Fiatalok, van idő, s az meg nekik dolgozik. A másik megfontolás szerint a bizonytalan másfélmilliónyi lehetséges szavazót nagyobb valószínűséggel tudják maguk mellé állítani majdan azzal, ha most kimaradnának ebből a - nagyon is mszp-szagú – összefogásból. Akik e fenti két tényezőt össze szokták kapcsolni, azok azt is sejtetni engedik, hogy az ilyen, el nem kötelezett magatartással is összejöhetne még az a sorsdöntően fontos és stratégiai jelentőségű 5-10%-nyi hely, amely egy olyan szoros verseny esetében, mint amilyen a hat alkalomból már négyszer is volt - páratlanul felértékelhetné az LMP helyzetét. Hááát... meglátjuk... Az a hat választás merőben másféle szabályok szerinti verseny volt. Az új rendszer szerint erre most nem sok esély látszik.)

Éppen azon a napon /január nyolcadikán/, amikor ennek az összegzőnek az LMP-ről szóló részét írom, megjelent a Népszabadságban egy terjedelmes interjú Lendvai Ildikóval, aki az LMP-ről szólva ehelyütt a következőket mondja: „... *utolsó jó ötletük a névválasztás volt...*” Most úgy tűnik: neki van igaza.)

### **Fontosabb írások az LMP szerepéről:**

Lesz majd mással politika? HeVá. nov. 1.

Lehet Más a partnerség? NSz. nov. 8.

Lengyel László: Lehet Másvilág vagy Lehet Más Világ? NSZ. nov. 15.

Ha. Mncs. nov. 22.

Kószeg Ferenc: XIV: Lajos, Tisza Kálmán és Schiffer András. És. nov. 30.

Schiffer András-interjú: Ritmust kell váltani. Mncs. dec. 6.

Bozóki András: Osztálykirándulás. MNcs. dec.6.

[http://varanus.blog.hu/2012/11/18/csao\\_lmp](http://varanus.blog.hu/2012/11/18/csao_lmp)

[http://mandiner.hu/cikk/20130108\\_az\\_egyutt\\_2014\\_az\\_lmp\\_es\\_a\\_4k\\_nelkul\\_targyal\\_az\\_ellenzek](http://mandiner.hu/cikk/20130108_az_egyutt_2014_az_lmp_es_a_4k_nelkul_targyal_az_ellenzek)

<http://lehetmas.hu/sajtokozlemenyek/38012/az-lmp-nem-vesz-reszt-a-szovetseg-a-valtozasert-targyalas-sorozatban/>

[http://tenytar.blog.hu/2012/11/19/az\\_lmp\\_kudarca](http://tenytar.blog.hu/2012/11/19/az_lmp_kudarca)

## **5. Előzés balról: Mesterházy színre lép**

Még el sem ültek az LMP meghátrálása nyomán felkeltett politikai hullámok, még meg sem emésztették az érintettek az első csalódást, s máris itt volt a nyakukon a következő kihívás terhe. Az MSZP elnöke bejelentette, hogy tárgyalásokat kezdeményez az összes ellenzéki szervezettel a leendő választási szövetség érdekében. November 28-án Mesterházy Attila elküldte felhívását valamennyi szóba jöhető szervezetnek, így az LMP-nek, a 4K!-nak, meg az Együtt 2014 három alapító szervezetének is. Vagyis, azoknak is, akikről nagy valószínűséggel lehetett tudni, hogy eszük ágában sem lesz részt venni egy, a szocialisták vezette összefogás kidolgozásában. Vajon, miért tette? Többféle megfontolás is vezethette. Részben az, hogy az Együtt média- és értelmiségi visszhangja a várakozások feletti módon bizonyult sikeresnek. Részben az is, hogy november közepén már valamennyi közvélemény-kutató cég kimutatta az új alakzat vonzóképességét, ami úgyszólván páratlan fejlemény a hazai – negyedszázados – pártfejlődésben. Egy párt, amely úgy vált konkurenciává, hogy még meg sem alakult... (Legalábbis – pártként még nem jegyeztette be magát.) S e gyors térhódításban korántsem csak az addigi bizonytalanok megjelenése lehetett a döntő elem. Mesterházy is eleget hallhatta ezen az őszön az ország minden részében a szemrehányást: miért nem működik együtt jobban Bajnaival...

(Apró, személyes adalékként: szeptember 20-án e sorok írója együtt tartott előadást Mesterházy Attilával, pontosabban a véletlen úgy alakította, hogy a szünet nélküli produkciók után együtt kellett állnunk a kb. 180 főnyi baloldali önkormányzati vezető kérdéseinek rohamát. A vendéglátók ezek után úgy intézték, hogy mi ketten külön beszélgethessünk – vacsora ürügyén - órákig. Ez a néhány óra tökéletesen elég volt nekem annak belátására, hogy Mesterházy-nak ez idő tájt a lehető legnagyobb gondja éppen az, hogyan tudná megoldani az együttműködést Bajnai Gordonnal úgy, hogy közben ne kelljen feladnia a saját pártja, s ezen belül az új, fiatal vezetés ambícióinak érdekeit?)

A színre lépés időzítésének a legfontosabb oka azonban az lehetett, hogy az LMP visszatáncolása után nagyon rövid időre légtüres térbe került az Együtt 2014. November 17. után megállt az az offenzíva, amelynek addig az Együtt a kedvezményezettje, kezdeményezője és hajtómotorja lett. Addig ez az új erő élvezte az „összefogás” iránti elemi erejű igény minden morális/média/ és politikai előnyét. A maga szempontjaiból az MSZP-nek addig kellett gyorsan lépnie, amíg az Együtt nem lesz képes valamivel pótolni az LMP visszatáncolása nyomán keletkezett presztízsveszteséget. Mesterházy nagyon is konkrét, talán túlzottan is konkrét ajánlással érkezett. Olyannal, amire nagyon nehéz lehetett egyértelműen nemet mondani.

- Tárgyalási menetrendet javasolt, április végéig végezni kellene a programok egyeztetésével.
- 19 témakört ehhez konkrétan meg is jelöltek, ráadásul meg is nevezték az egyes témakörök szocialista képviselőit.
- Májustól szeptemberig tartana a regisztrációs kampányra való felkészülés.
- Maga a kampány szeptembertől 2014 tavaszáig.
- 2013. december – 2014. január között meg kellene állapodni az egyes választókerületekben indítandó jelöltek személyéről, illetőleg a listaállítással is végezni kellene.

Egyfelől azt lehetne mondani, hogy ez az ajánlat éppen azért korrekt, mert nagyon is konkrét. A lehető legcélszerűbb módon használja ki a hátra lévő másfél évet. Másfelől viszont azt is azonnal be lehet látni, hogy e feltételek elfogadására az MSZP-n kívül egyetlen szóba jöhető szervezet sem alkalmas 2012 novemberében. Sem a programjaik, sem a szervezeti hátterük nem teszi lehetővé azt, hogy egy ilyen feszített, hetekre lebontott tervekre építő egyezkedésben, tárgyalási folyamatban egyenrangú partnerként vehessenek részt. Az tényleg kérdés lehet, hogy az MSZP vezetői ezzel a hiányossággal milyen mértékben számoltak. Lehet, hogy számoltak és éppen emiatt sietnek? Lehet, hogy éppen a szóba jövő szervezetek belső fejlődését, kiforrását szeretnék elősegíteni? Lehet, hogy nekik éppen az a jó, ha a megszólított szervezetek a tárgyalások terhei alatt kénytelenek lesznek konzerválni eddigi

szervezeti hátrányaikat? Megfigyelői pozícióból nézve az az érzésünk, lehetett volna nagyobb tapintattal, több rugalmassággal is meghirdetni ezt az egyeztetési folyamatot.

## 6. Epilógus - egyelőre

Január 2-án találkoztak a felek. S amire számítani lehetett, az LMP, valamint a 4K! nem jelent meg. A többiek kifejezték nyitottságukat arra az estre, ha a távolmaradók a későbbiekben mégis csatlakozni szeretnének. De a már lezárt fejezeteket nem kívánják még egyszer megnyitni. Aztán másnapra az is kiderült, hogy az Együtt nem ért egyet azzal a sietséggel, hogy már a következő héten állapotodjanak meg a követendő gazdaságpolitika kereteiben is. Ezért azon a héten nem is szeretnének részt venni az egyeztetési folyamatokban. Január 8-án, kedden tehát az *Együtt 2014* nélkül folytatódtak a tárgyalások. Egyelőre. Itt tartunk azon a napon, amikor e krónikát írjuk. Legközelebb - negyedév múlva - már biztosan sokkal okosabbak leszünk.

Nem tudni ma még tehát, hogy milyen eredménnyel, milyen hatékonysággal jár majd a következő választások előtti ellenzéki összefogás. Amit a 2012 októbere/december vége közötti időszakról ez ügyben elmondhatunk, annak lényege a következő:

- A korábbi, csaknem két és fél évig tartó bénultság után kifejezetten előrelépés az, hogy a legtöbb érintett belátta a lehető legszélesebb összefogás szükségességét, legfeljebb nem képes eme felismeréséhez kellő rugalmassággal alkalmazkodni. Ma még.
- A keresleti oldalon, a választói preferenciák világában elkezdődött a lassú átrendeződés. Folyamatosan csökken a magukat passzívnak, érdektelennek gondolók tömege, s ebből a tendenciából az ellenzéki oldal többet profitált eddig, mint a kormányzó párt.
- A regisztrációs törvény elbukása szintén a kormányzati oldal vereségének tekinthető. De nem olyan erejű vereségnek, amely változtatna az egyoldalúan Fidesznek kedvező új szisztéma aránytalanságain.
- Továbbra is az a helyzet, amit Lakner Zoltán a „baloldali-liberális térfél újrastrukturálásának” hív. (*Lakner: Be kell törni a kétharmadhoz. NSZ. nov. 26.*)

- Ennek a pedig a legfontosabb mozzanata ez idő tájt – megint őt idézve: „Az ellenzéknek abban van a felelőssége, akár egy nagyra nőtt párt nyeri meg a választást, akár választási pártba tömörülnek, hogy a valódi konzultáción nyugvó politikai kultúrát építse. A 2014-re való felkészülés az ellenzék referenciamunkája ebből a szempontból.”
- Jelen idő szerint Bajnai fellépése erre tett volna az ősszel kísérletet, ám - több okból – az év végére mindez megtört. Most ezt a helyet – és funkciót/feladatot - az MSZP venné át, lényegesen zavarosabb kondíciók közepette. Itt tartunk 2013. január elején.

### **Irodalom az ellenzék őszéhez:**

Tabajdi Csaba: Helyrehozó forradalom. Nsz. okt. 9.

Forgács Imre: Miben kellene dönteni végre? Nsz. okt.8.

Ki hol ülne a tandemben? Nsz. okt. 11.

Lengyel László: A mi korunkban... Nsz. okt.20.

Charta 2.0. He Vá. okt. 18.

Jön vagy megy? MNcs. okt.18.

168 óra, okt. 18. Mi lesz velünk? Hét írás az ellenzéki összefogásról

Bajnai belépett a ringbe. Figyelő, okt. 25.

Európa visszainteget. HeVá. okt. 25.

Kedd, remények, Millák. He Vá. okt.25.

Egy tisztességes ajánlat. MNcs. okt. 25.

Csizmadia Ervin: A politikai program fogalmáról és értelmezéséről. És. okt.31.

Tamás Pál: A Bajnai-projekt. NSz. nov. 2.

Ádám Zoltán: Tegnapra virrad. MNcs. nov. 1.

Galló Béla: Vonzások és taszítások. NSz. nov. 8.

Borókai Gábor: Szédítő távlatok. HeVá. nov. 15.

G. Fodor Gábor: A Németh Miklós–effektus. HeVá. nov. 15.

Török Gábor: Hatalmi válasz. HeVá. nov. 15.

Madarat tolláról. HeVá. nov. 22.

Helyreállító alkotmányozás I-II. NSZ. nov. 17/19.

Lakner Zoltán: Be kell törni a kétharmadhoz. NSz. nov. 26.

Török Gábor: Ki a gyáva nyúl? He Vá. dec. 6.

Tordai Csaba interjú: Kis győzelem is elég lesz. 168 óra. dec. 13.

Csizmadia Ervin: A magyar pártfejlődés logikája. NSz. dec. 20.

[http://varanus.blog.hu/2013/01/02/2013 az egyutt 2014 eve](http://varanus.blog.hu/2013/01/02/2013_az_egyutt_2014_eve)

[http://mandiner.hu/cikk/20130108 az egyutt 2014 az lmp es a 4k nelkul targyal az ellenek](http://mandiner.hu/cikk/20130108_az_egyutt_2014_az_lmp_es_a_4k_nelkul_targyal_az_ellenek)

<http://lehetmas.hu/sajtokozlemenyek/38012/az-lmp-nem-vesz-reszt-a-szovetseg-a-valtozasert-targyalas-sorozatban/>

## **7. Őszi közjogi és politikai küzdelmek a regisztráció körül**

Előző negyedéves krónikánkban meglehetősen aprólékosan bemutattuk a választási regisztráció ötletének kialakulást és virágba borulásának történetét - nagyjából októberig. Azt is leírtuk, hogy ez a küzdelem feltehetően egészen az év végéig el fog tartani, s hiába fogadja majd el a parlament, lesz még ennek a harcnak többféle kanyargós fordulata. (Miután akkor a mellette, meg az ellene felhozott érveket is részletesen ismertettük, ezért most nem ismételnénk meg ezeket.) Orbán Viktor ugyan a nyár közepén még úgy nyilatkozott, hogy az őszi ülészak kezdetén minden probléma nélkül elfogadják majd a regisztrációról szóló szabályokat, gondolhattuk azért, hogy nem lesz mindez ennyire gördülékeny folyamat.

Nem is lett. A következőkben *hét rövid lépésben* tekintjük át, hogy mi minden történt ezen a késő őszen eme szerencsétlen jogintézmény koraszülési bonyodalmai során.

1. A Fidesz vezérkara időközben rájött arra, hogy az AB esetleg megfúrhatná a leendő regisztrációt, hiszen ez az ötlet első hallásra is számos alapvető aggálllyal terhelt. Ezért jobbnak látták, ha egy megelőző csapás keretei között lehetőleg kiiktatják az Alkotmánybíróságot a regisztrációt megteremtő jogalkotási folyamatból. A megoldás - pofonegyszerű. Legfeljebb, nagyon is átlátszó. A Nagy Mű legelső epizódja is meglehetősen botrányos körülmények között született meg. Október 29-én a parlament 262 igen, és 84 nem-szavazattal újból módosította a még szinte langyos új alkotmányt. A módosítás nemcsak a regisztráció intézményét tette alkotmányos kötelezettséggé, hanem - még az eljárás részleteit is.

(Nem állhatom meg, hogy legalább zárójelek között ne írjam ide: valaha, fiatal koromban a jogi egyetemen – többek között – jogelméletet is tanítottam tíz évig. Azokkal dolgoztam egy szobában, azok voltak a kollégáim, akik a mostani Alkotmánybíróság mai és volt elnökei, s e testület további öt tagjával. Nem tudom sem elképzelni, sem pedig elhinni, hogy képesek lennének szakmájuk legalapvetőbb normáiról bármiféle politikai – akár, nyomós – okból elfeledkezni. Olyan egyszerűen nincs, nem létezhet, hogy technikai jellegű rész-szabályok, kormányhatározat-szintű szervezeti kérdéseket alkotmányos normaszintre emeljének. Ez kb. olyan jellegű tévedés, mintha az ELMÜ épületének bejáratához, a bejárat pulthoz a vezérigazgatót ültetnék azzal az érveléssel megámogatva: miszerint a legnagyobb főnöknek kell leginkább tudnia, kik és mikor jönnek/mennek ki és be az épületbe?)

Magyarán, a Fidesz vezérkarának jó oka volt arra, hogy a regisztrációs törvény megalkotása előtt megpróbálja kikapcsolni az AB-t a későbbi folyamatból. Ennek a legegyszerűbb és leginkább arcpiritóan cinikus mivolta az – *ha a még meg sem született jogintézményt előzetesen alkotmányos kötelezettséggé teszik...* Ebben az esetben ugyanis az AB már nem vizsgálhatja a regisztráció alkotmányosságát – hiszen az már az alkotmány szövegszerű része.

2. Mondani sem kell, a botrány nem maradt el, az LMP képviselői pl. az ülés során a karzatról kék cédulákat szórtak a kormányzati honatyák nyakába az alaptörvény módosítási eljárása során. Kövér László házelnök nagy-nagy bosszúságára. Mert azt ő is értette, hogy ezzel a gesztussal az LMP az 1947-es kommunista választási csalásra akart utalni. (Hátha az LMP-s képviselők még azt is tudták volna, hogy egykoron – harminc évvel ezelőtt – Kövér László kedvenc érdeklődési területe



éppen ez a néhány év, az 1945-48 közötti négy év volt, olyannyira, hogy még a szakdolgozatát is erről az időszakról írta: S – ma már ezt sem érdektelen hangsúlyozni – tényleg ő írta.) A médiavisszhang is a szokásos lett, s a kormányzati oldal hozzáállását nagyon is jól illusztrálja az az interjú, amelyet ezekben a napokban Gulyás Gergely adott. („Értelmiségi vita, ami e körül zajlik” *Magyar Narancs. nov. 1.*)

Érdekes ezt a véleményt szó szerint is idézni, mert a különböző rádió- és tévéstúdiókba e napokban elmenő vezető fideszes politikusok nagyjából hasonló mélységű, megalapozottságú érvekkel védekeztek az egyre szélesedő botrány kapcsán.

- „Kicsit amolyan értelmiségi vita, ami e körül zajlik.
- *Miért lenne az?*
- *Nem hiszem, hogy a magyar társadalom széles körét foglalkoztatná. A választópolgárok indokolatlan ijesztgetése zajlik. Az, hogy valakinek négyévente egyszer néhány percét igénybe veszi a feliratkozás, nem olyan súlyú kérdés, mint amilyennel a magyar közéletben megjelenik.”*

(Durva analógia tudom, de az érvelés színvonaláról az jutott eszembe, hogy milyen lett volna 1945 augusztusában az, ha a hirosimai bombázás után meglepődött és gyorsan kapituláló japánoktól azt kérdezte volna az amerikai hadvezetés: minek kell ilyen nagy ügyet csinálni egy kétperces bombázásból...?)

3. A viták, tiltakozások, beadványokkal történő fenyegetődzések tovább tartottak, de mindez így volt az elmúlt két és fél év során számos, hasonló jelentőségű döntés kapcsán is. Ezért nem meglepő, ha a Fidesz vezetői nem láttak okot arra, hogy még 2012-ben ne fogadják el a regisztrációs törvényt. (A sietség magyarázatai közül az volt a legbájosabb, amikor néhány elsőszámú Fidesz-vezető, meg a kormányzóvivő azt hozták fel indokként, hogy ők csak jót akarnak az ellenzéknek. Azzal, hogy legalább egy évvel a választásokat megelőzve világos képük lehet a leendő választási eljárási szabályok felől is. Ők csak megkönnyítik későbbi ellenfeleik időben történő felkészülését. November 26-án a parlamenti többség név szerinti szavazással elfogadta az új választási eljárási törvényt, azaz, a regisztráció intézményét.

Az ellenzéki pártok mindegyike éktelen tiltakozásba kezdett, s külön-külön is azt mondták, hogy azonnal a köztársasági elnökhöz fordulnak annak érdekében, hogy ne írja alá ezt a törvényt. A DK még tovább ment, mert két nappal későbbre tüntetést szervezett a Sándor-palota elé. (A köztársasági elnök sajnos nem tudta őket fogadni, mert ekkor, estefelé éppen az én egyetemi, szerdai esti beszélgető köröm vendége volt... Igaz, ezt az időpontot még szeptember elején megbeszéltem vele. Ilyen körülmények között persze ennek az esti találkozásnak egészen különös hangulata és jelentősége lett – de, erről majd később...) A figyelem ettől a naptól kezdve ritkán tapasztalható erővel kezdett részben az AB, részben pedig a köztársasági elnök lehetséges lépései felé fordulni. A médianyomás és a politikai háttér-teremtés olyan erejű lehetett, amelyben nem lehetett elképzelni, hogy az érintett intézmények valamelyike ne tegyen valóban lényegi lépést.

(A dramatizálás stílusának, méreteinek érzékeltetése kedvéért ideidézünk egy olyan felhívást, amelyet az egykori Demokratikus Ellenzék valaha közismert tagjai intéztek az Európai Unió vezetőihez. A felhívás több szempontból is tanulságos. Részben amiatt, hogy 2012 év végén is a hazai liberális ellenzék abban reménykedett, hogy a magyar közállapotok demokratizáltságának a fokát lehetséges kívülről - Nyugatról ... – érdemben meghatározni. S ezzel mintha akaratlanul is alátámasztották volna a 2012-es Békemenetek felhevült százezreinek tiltakoznivalóját: igenis, mi, akár Európa ellenében is szeretnénk önként és a saját akaratunktól vezérelve diktatúrában élni! És nem hagyjuk, hogy e szuverén döntésünkben bennünket kívülről korlátozzanak...! Részben meg amiatt, hogy e felhívás megfogalmazói a legkevésbé sem bíztak a hazai közvélemény jogérzékének, szabadságvágyának, önkifejező-képességének meglétében. (Történt mindez pillanatokkal az akkoriban kitörő diáklázadások előtt... A felhívás szövege itt található:

<http://nol.hu/lap/forum/20121206-europahoz> )

4. Az államfői vétó nagyon is a levegőben lógó esély volt. Olyannyira, hogy a december 6.-ai keltezésű Heti Válasz nemcsak azt vélte tudni, hogy Áder János feltehetően élni fog a köztársasági elnöki lehetőséggel, és elküldi az egész törvényt előzetes normakontrollra az AB elé. Hanem már azt is tudni vélték, hogy az AB kétlépcsős megoldást fog választani. Először megsemmisíti az átmeneti intézkedéseket, majd - ennek bázisán viszonylag könnyedén tudja majd alkotmány-ellenesnek minősíteni a regisztrációs törvényt is. (*Heti Válasz. Itt az idő, válasszatok! dec. 6.*) A hetilap – az utólagos fejlemények tükrében – meglehetősen

aprólékosan és felkészülten tárgyalta ki az egész választási eljárási törvény vérzékeny pontjait. Mondanám, mintha tudatos kiszivároztatás, netán a jobboldali közönség megfelelő felkészítése történt volna ez ügyben.

S valóban Áder János a határidő lejárta előtt a legutolsó pillanatban (december 6-án) úgy küldte az egész javaslatot előzetes normakontrollra az AB-hez, hogy a beadványában azt is kérte: „az AB fogalmazza meg azokat az alkotmányos követelményeket is, amelyeknek egy ilyen törvénynek meg kellene felelnie...” Kevesen akadtak ezen a napon - december 6-án -, akik megérették, hogy ez utóbbi kitétel az egész regisztrációs intézménnyel szembeni alkotmányos kifogások megfogalmazásának esélyeit is legitim módon megnyitotta. Az államfői gesztust sokan és sokféleképpen értelmezték, s ezek között természetesen akadtak szép számmal olyanok is, amelyek mindezt kevesellték. Pedig ez a lépés nem jelentett kevesebbet, mint meglehetősen nyílt hadüzenetet az elmúlt két és fél év jogalkotási gyakorlatával szemben. Ez a lépés egyfelől inkluzíve elfogadta az ellenzéki pártok kifogásait és ezeket is alkotmányos erejű politikai tényezővé emelte. (December 14-én a dokumentumfilm rendezői osztályommal még régebben, előre megbeszélte látogatást tettünk az Alkotmánybíróságon, ezen belül is az ügyben eljáró bírónak kijelölt Stumpf Istvánnál. Ezt megint csak a véletlen teremtette így... Az eljáró bíró úr megmutatta nekünk az ügy egész dosszióját – mert, előző este neki kellett megfogalmaznia az ügyben az eredeti határozattervezet szövegét – s némi meglepetéssel láttam az anyagban azt, hogy a köztársasági elnök a maga beadványa mellé tényleg csatolta az ellenzéki pártok hozzá érkezett alkotmányos panaszait is. Ezt azért nem hittem volna...)

5. Az AB nem késlekedett sokáig. December 27-én az ombudsman sok-sok hónappal korábban beadott indítványát találta elfogadhatónak, s ennek alapján az alaptörvényhez utólag fűzött „átmeneti rendelkezéseket” olyan jellegűeknek, mint amelyek ellenkeznek az alkotmányos rend jogalkotási gyakorlatával. A döntés időpontja a magyar társadalom politika-érzékelő képessége szempontjából nem feltétlenül a legjobb időpontban született meg. Mert a két ünnep között meglehetősen kevesen lehettek azok, akik ennek nyomán azonnal megérthették volna: ezzel a döntéssel az Alkotmánybíróság a maga számára tiszta jogi utat teremtett ahhoz is, hogy a regisztrációs törvényt megsemmisíthesse... A kevés kivételes személyiség közé tartozott Gulyás Gergely, a Fidesz alkotmányozási kérdésekben kulcsfigurának tartható személye, aki a Népszabadság szilveszteri számában készített interjújában arra a kérdésre, miszerint e döntés után veszélybe kerülhet-e a regisztráció? a következő választ adta: „-...*Jogilag nem feltétlenül következne ez. Józan ésszel viszont nehéz*

*a mostani döntés időzítését figyelmen kívül hagyni, hiszen az Alkotmánybíróság közel egy évig tárgyalt az átmeneti rendelkezésekről „és éppen akkor hozott a regisztráció tartalmi vizsgálatát megnyitó döntést, amikor tíz napon belül a választási eljárási döntésről is határoznia kell...” (az Alkotmánybíróság. Interjú Gulyás Gergellyel. NSZ. dec. 31.)*

6. A Fidesz alkotmányjogi szakpolitikusa helyesen érzékelte az említett veszélyt. Január 4-én a média legkülönbözőbb orgánjai hatalmas terjedelemben adták hírül a kívülvilágnak: az Alkotmánybíróság elmeszelte a regisztrációs törvényt. „*Nem lesz regisztráció*” - adta hírül címlapon a másnapi Népszabadság, s hasonló hangnemben fogalmazott valamennyi internetes és hagyományos médium is. Valahogyan mindenki érezte, hogy ez a döntés akár fordulópont is lehet az elmúlt két és fél év kormányzati/politikai gyakorlatában.

(Ezen a ponton nehezemre esik megállni annak felelevenítését, amire már korábban utaltam: még november 28-án este az egyetemen - a zártkörű, szerdai esti - sok-sok órán keresztül vendégünk volt Áder János, s természetesen nem lehetett megkerülni annak a kérdését: mit is fog tenni az előző napon elfogadott regisztrációs törvénnyel? A helyzet pikantériájához még az is hozzá tartozott, hogy az este vendégei közé bekéredzkedett az a Stumpf István is, akiről aznap este legfeljebb még csak sejteni lehetett, hogy egy esetleges alkotmánybírósági eljárás során neki is döntő szerepe lehet e törvény alkotmányossági megítélése során. Egy héttel később éppen vele sörözgettünk estefelé, amikor azt a hírt kapta a testület elnökétől, miszerint ő lesz majd ennek az ügynek az előadó bírója... na, haza is rohant azonnal – dolgozni. Mindezt nem a fontoskodás okán írom, hanem azért, mert ezekben a hetekben legalább három-négy alkalommal nyílt személyes lehetőségem annak megélésére, hogy a Fideszhez tartozó szűkebb eliten belül is meglehetősen ambivalens módon viszonyultak az egész regisztrációs kísérlethez. A mérsékeltebbek úgy gondolták, hogy ez lenne az a húr, amit semmiképpen sem érdemes tovább feszíteni. Ezért engem nem annyira lepett meg a január 4-ei döntés, mint amennyire ez az ügy a hazai politikai médiában napokig eltartó értelmezési zavarok forrásává válhatott.)

7. A regisztrációról – egyelőre utoljára. Mi lehetett ennek az elvetélt törvénykezési kísérletnek az értelme és a politikai funkciója? Van olyan vélemény - eléggé széles körben terjedő -, hogy ez az egész regisztrációs folyamat nem más, mint egy nagyszabású színjáték. Arra lett kitalálva, időzítve, hogy a költségvetés folyamatos átalakításának hónapjaiban legyen mivel elfoglalni az ellenzékét, meg a közvéleményt. A kormányzat egyéb,

meglehetősen hasonlatos akcióira gondolva, nem lehet kizárni ennek a változatnak a magyarázó erejét sem. **Bár... Az a véleményünk, hogy ha ilyen tökéletesen végigvitt dramaturgia jegyében kívántak volna figyelmet elhárítani, akkor ezzel az energia-ráfördítással akár jól is lehetett volna kormányozni.** Egy másféle elemzői kör a Fideszen belüli erőviszonyok átrendeződése jeleként értékeli a regisztrációs törvénykezés kudarcát. Ennek a megfejtése szerint a jobboldali agytrösztökben elkezdődött az Orbán utáni korszakra történő felkészülés. S ennek volt már kézzelfogható jele Áder hazahozatala is, és ezúttal ez a tendencia érvényesült, valamint a lassú, de folyamatos átrendeződés része az is, hogy megálljt parancsoltak Orbán Viktor évek óta töretlenül érvényesülő akaratának.

Ugyanennek a mozaikdarabjaként értékelhető az AB önállósulási szándéka is. Nem vitatva ennek a megközelítésnek a racionalitását sem – úgy véljük, hogy valahol a két megidézett álláspont között lehet az igazság. Az is lehet, hogy Orbán Viktor maga sem hitt a regisztráció ellenállás nélküli keresztülvitelében – még a saját táborán belül sem. Inkább csak tesztelni szerette volna a 2011-ben kialakított struktúra engedelmességi küszöbét. Túl azon, hogy neki azért nagyon is ínyére lett volna a bizonytalanoktól történő megszabadulás lehetősége. **Menet közben azonban a Fidesz szűkebb vezérkarán belül többeknek is lehetett olyan szándéka, hogy nem ártana két és fél év után a korlátalanná vált miniszterelnöki pozíciót némi belső ellenőrzési, figyelmeztetési körvonalakkal egyértelműbbé tenni. Éppen azért, mert maga a kormányfő láthatóan nagyon kedveli határtalan helyzetét. S ebben a rejtett korlátozási szándékban a különféle udvaronc-csoportok amúgy igencsak eltérő érdekei lehet, hogy ezen az őszön egybeestek.**

Ezért a Főnök háta mögötti konspirációnak a korábbiakhoz képest sokkal szélesebb keretek között lettek gyakorolhatóvá. (Ezen a ponton térnénk vissza a magunk személyes élményeihez. Azon a november 28-ai estén, az egyetemen, Áder Jánoson nagyon is meglátszott az a szándék, hogy a legkevésbé sincs ínyére ilyen kiélezett helyzetekben báb-államfő szerepet játszani, hanem nagyon is kényes a maga eddig felhalmozott szakmai/politikai tőkéjének a karban tartására. S nem kevésbé volt ez érvényes Stumpf Istvánra is, akivel a következő napokban kétszer is hosszabban beszélgettem minderről. Az volt az érzésem, hogy mind a kettőjüknek kellően kifinomult informális kapcsolati hálójuk van annak érzékelésre – miszerint, ebben az ügyben feltétlenül érdemes lesz megpróbálni akár még a nyílt konfrontációt is Orbán Viktorral.) Mi következhet mindebből? Annyi mindenképpen, hogy a kormányfő eleddig megkérdőjelezhetetlen döntési kompetenciája egy nagy fajsúlyú alkotmányos kérdésben látványos törést szenvedett.

E főnti helyzetből számos olyan fontos kérdés fakadna, amelyekre egyelőre hipotetikus válaszokat tudunk megfogalmazni, de van az úgy, hogy a hipotézisek is fontosabb megközelítések, mint a tétova hallgatás. A magunk véleménye, hogy ez a zökkenő a következő időszakban történő alapvető hatalmi átrendeződések kezdete is lehet. Főleg a kormányzati mezőben.

### **Irodalom a regisztrációs kérdésekhez:**

Kék cédulák a karzatról. NSz. okt. 30.

„Értelmiségi vita, ami ekörül zajlik”- Gulyás Gergely interjúja- MNCS. nov. 1.

Tiltakozik az ellenzék. NSz. nov. 28.

Európához! NSz. dec. 6.

Itt az idő, válasszatok! HeVá. dec. 6.

Normakontrollt kért az államfő. NSZ. dec. 7.

Ó, ió, regisztráció 168 óra, dec. 13.

Aktivista Alkotmánybíróság. Gulyás Gergely interjú NSz. dec. 31.

Nem lesz regisztráció. NSZ. 2013. jan. 5-6.

A fékek és ellensúlyok rendszere. HeVá. 2013. jan. 10.

Horváth Marcella: Visszakézből. MnCs. 2013. jan. 10.

Vérző fejjel. Mncs. 2013. jan. 10.

[http://tenytar.blog.hu/2012/11/28/ader\\_dilemmaja\\_mit\\_kezdjen\\_a\\_valasztojog\\_korlatozasaval](http://tenytar.blog.hu/2012/11/28/ader_dilemmaja_mit_kezdjen_a_valasztojog_korlatozasaval)

[http://tenytar.blog.hu/2012/11/27/igy\\_valasztasz\\_ha\\_regisztralsz](http://tenytar.blog.hu/2012/11/27/igy_valasztasz_ha_regisztralsz)

[http://vastagbor.blog.hu/2012/11/27/valasztojog\\_598](http://vastagbor.blog.hu/2012/11/27/valasztojog_598)

[http://varanus.blog.hu/2012/12/01/orban\\_a\\_nep\\_nem\\_hisztizik\\_hanem\\_regisztral](http://varanus.blog.hu/2012/12/01/orban_a_nep_nem_hisztizik_hanem_regisztral)

[http://varanus.blog.hu/2012/11/28/eloszoban\\_is\\_indokolhatatlan\\_a\\_regisztracio\\_803](http://varanus.blog.hu/2012/11/28/eloszoban_is_indokolhatatlan_a_regisztracio_803)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/11/12/elfogadtak\\_jonnek\\_a\\_korlatozottan\\_szabad\\_valasztasok](http://magyarinfo.blog.hu/2012/11/12/elfogadtak_jonnek_a_korlatozottan_szabad_valasztasok)

<http://www.valasztasirendszer.hu/?p=1941480>

[http://nol.hu/belfold/eltorolte\\_a\\_valasztasi\\_regisztraciot\\_az\\_alkotmanybirosag](http://nol.hu/belfold/eltorolte_a_valasztasi_regisztraciot_az_alkotmanybirosag)

<http://mkab.hu/sajto/kozlemenyek/az-alkotmanybirosag-kozlemeny-ez-alaptorveny-atmeneti-rendelkezeseinek-vizsgalatarol>

[http://atv.hu/cikk/20121228\\_megsemmisitette\\_az\\_alaptorveny\\_atmeneti\\_rendelkezeseit\\_az\\_alkotmanybirosag?source=hirkereso](http://atv.hu/cikk/20121228_megsemmisitette_az_alaptorveny_atmeneti_rendelkezeseit_az_alkotmanybirosag?source=hirkereso)

[http://tenytar.blog.hu/2013/01/02/valasztoi\\_regisztracio\\_ket\\_ut\\_az\\_ab\\_elott](http://tenytar.blog.hu/2013/01/02/valasztoi_regisztracio_ket_ut_az_ab_elott)

[http://velemenyezer.blog.hu/2013/01/07/heteken\\_belul\\_a\\_fidesz\\_masodik\\_visszavonulasa](http://velemenyezer.blog.hu/2013/01/07/heteken_belul_a_fidesz_masodik_visszavonulasa)

[http://velemenyezer.blog.hu/2013/01/04/az\\_alkotmanybirosag\\_itelete\\_a\\_ner-nek\\_nem\\_akadaly](http://velemenyezer.blog.hu/2013/01/04/az_alkotmanybirosag_itelete_a_ner-nek_nem_akadaly)

## **II. A kampányüzemmódra kapcsolás feltételeinek megteremtése a gazdaságpolitikában**

Mint rendszerint minden kormány, úgy az Orbán Viktor vezette is megalakulásától kezdve hatalmának hosszabb távú stabilizálására, azaz legalább is a következő választások megnyerésére törekszik/törekedett. A parlamenti ciklus első két évében ezt a célt a „centrális erőter” intézményi feltételeinek megteremtése és a vélelmezett szavazóbázis megerősítése szolgálta. Az előbbi a végrehajtó hatalom hatókörének kiterjesztését, az ellensúlyok kiiktatását vagy legalábbis elgyengítését jelentette, az utóbbi az új, Fidesz-támogatóknak vélt középosztály (valójában legfeljebb a felső középosztály) gazdasági érdekei szerinti gazdaságpolitizálást (egykulcsos adó, patrióta jellegű, multi- és bankellenes gazdaságpolitika, a kedvezményes árfolyamon történő végtörlesztés lehetővé tétele, a „munkakerülőkkel” szembeni határozott fellépés jegyében fogant szociálpolitika, a „mieink” preferálása a földbérletek elosztásánál stb.). A sikeres „egézs pályás letámadás” után (amelyet a kétharmados parlamenti szavazógéppel sokkal eredményesebben tudott Orbán Viktor végrehajtani, mint előző kormányzati ciklusának idején) – a történésekből leszűrhetően – 2012. második félévében megkezdődött a 2014. évi választásokra való felkészülés, számos tekintetben pedig kormányzati szintről megindították a választási kampányt. Erre annál is inkább szükség volt, mert a tervezett választási regisztrációból az következett, hogy a kampányt a korábbiaknál jóval előbb meg kell kezdeni, hiszen már a regisztrációban való részvételre is agitálni kell.

Egy olyan eladósodott, sérülékeny országban, mint Magyarország, a mindenkori kormánynak két fő szereplőre kell koncentrálnia, egyrészt a külső finanszírozókra, másrészt a belső szavazatukkal finanszírozókra. Elvileg léteznek olyan döntések, amelyek hosszú távon mindkét fél tetszését elnyerhetik, ám a politikában, a választások közeledtével nincs hosszú táv, csak rövid. A rövidtávra szóló gazdaságpolitika viszont rendszerint megsérti az egyik fél érdekét, ami veszélyezteti a hatalom megtartásának hosszú távú célját.

Mínt hogy a Fidesz-vezette kabinetnek kezdettől fogva nincs koherens, a hosszú távon fenntartható fejlődést szolgáló gazdaságpolitikája, a gazdasági döntések ad hoc, tűzoltó jellegűek (miközben újabb tüzeket gyűjtenek), az Orbán-kabinet eddig legalább is a maga politikai szempontjából elég sikeresen egyeztetette össze a külső és belső hitelezők érdekeit. A külső hitelezők igényeit kielégítő, a belső hitelezők helyzetét rontó megszorításokat egyrészt közvetetté tette, decentralizálta, másrészt kommunikációjában tagadta, harmadrészt, ha már



végképp kilógott a lóláb, akkor a nemzetközi pénzvilágot, az IMF-t, az uniót bűnbakként állította be. E három alkotóelemből álló mixen belül a hangsúlyokat a kabinet aktuálisan váltogatta. A választások közeledtével azonban egyértelművé vált a befelé fordulás igénye, ami miatt a kabinet közvetlen céljává lett a külső hitelezők nyomásától való megszabadulás.

## **1. Törekvés a külső mozgástér kiszélesítésére**

A 2012 második felében felmutatott kormányzati magatartás egyértelműen a választásokra fókuszáló belgazdaság-politika külső akadályainak a lebontására irányult. Ennek a fő csomópontjai a következők voltak.

### **1.1. Lepakcsolni az IMF-Eu-hiteltárgyalások lámpáját**

Bár a 2011 novemberében meginduló megbeszélések egy esetleges készenléti(?), elővigyázatossági(?) hitelről, biztonsági hálóról(?) Washington és Brüsszel közös delegációjával kezdődtek és folytatódtak, ebben a pontban csak az IMF-fel szemben tanúsított magyar kormányzati magatartás 2012 második félévi stációját vesszük sorra. Egyrészt, mert a kormány az unióról való leszakadást (még) nem merte vállalni, másrészt, mert október elejétől Brüsszel felé másféle taktikával élt a kabinet, bízva abban, hogy ez majd az IMF-t is meghatja.

A Nemzetközi Valutaalappal újra felvett *kapcsolatok felszámolásának lépései* – utólag rekonstruálhatóan – a következők szerint kapcsolódtak össze:

- Amikor a jegybanktvényt végre - kompromisszumokkal - a kormány Brüsszel igényei szerint újraszavaztatta, s ezzel lehetővé vált a tárgyalások megkezdése, a tárgyalópartnerek kérték, hogy a parlament ne szavazzon a 2013. évi költségvetésről a tárgyalások előtt, mert annak alapvetése a realitásokhoz képest túlzottan optimista. Orbán Viktor ebben nem engedett, és a 2013. évi költségvetés hangsúlyozottan „kőbevésett” fő számait országgyűlésével július 12-én elfogadtatta. E durva döntésével azt üzenté, hogy nem enged vitát nyitni arról a növekedési pályáról, amire a költségvetés épült. A tárgyalások témáját azzal is bekorlátozta, hogy hangsúlyozta, ragaszkodik az elővigyázatossági hitelformához, miközben tisztában volt azzal, hogy az IMF készenléti hitelről hajlandó csak értekezni, és ehhez Brüsszel is csatlakott. Igaz, hogy létezett és létezik a hitelezők repertoárjában készenléti hitelbe ágyazott elővigyázatossági kölcsöntípus is, de ennek a magyar gazdaság paraméterei nem feleltek meg. Orbán Viktor ezzel is tisztában volt, vagyis eleve olyan követeléssel állt elő, aminek a teljesíthetlenségében biztos lehetett.

- A júliusi tárgyalások kezdő napján a miniszterelnök elővette a magyar kártyát és nagyon durva nyilatkozatot tett: „nem kötünk a magyar emberek érdekeivel ellentétes megállapodást”. Ugyanekkor a tárgyalódelegáció vezetője, Varga Mihály is lenyilatkozta: lehetséges, hogy nem lesz megállapodás, de hozzátette: ennek kicsi a valószínűsége. Ezzel egyfelől kijelölték a magyar tárgyalófél mozgásterét, másfelől a kabinet a magyar emberek védőjeként mutatta meg magát szemben az IMF-fel, amely a bankokat védi és a nép érdekeivel ellentétes követelményeket támaszt.

- Július 26-án, a tárgyalásokat követően<sup>1</sup> az IMF a következő közleményt adta ki: „A magyar gazdaság továbbra is számos, a magas állam- és külső adóssággal, a banki mérlegekben lévő feszültségekkel, a gyenge bizalommal és a magas kockázati prémiummal kapcsolatos, egymáshoz szorosan kötődő kihívással néz szembe.” A tárgyalódelegációt sem a bemutatott pálya, sem a fiskális intézkedések nem győzték meg arról, hogy az államháztartás GDP-arányos hiánya fenntartható módon csökkenthető lesz, ezért kérték a kormányt, hogy konkrét intézkedésekkel, meggyőző módon mutassa be, hogyan kívánja teljesíteni az elérendő egyensúlyi és növekedési célokat. Ezt követően a kormány részéről nagyon határozottá vált a kifelé és a befelé való politizálás kettőssége.

### ***1.1.1. Kifelé politizálás***

A válaszlevél elküldését a kabinet szeptember 19-ig elhúzta, azaz majdnem két hónapig szóba nem jöhetett semmiféle tárgyalás. A levelet ugyan nem hozták nyilvánosságra, de annyit meg lehetett tudni róla, hogy a kabinet nem tett eleget az IMF-EU tárgyalódelegáció kérésének, nem foglalt állást semmilyen kérdésben azon kívül, hogy hangsúlyozta a makropályán (0,1 százalékos GDP-növekedés 2012-ben és 1,6 százalékos 2013-ban) nem változtatnak. A hitelezők érik be annyival, hogy a hiány és az államadósság a GDP arányában csökken, s hogy ezt hogyan éri el a kormány, arról maguk kívánnak dönteni. Orbán Viktor ezt a levelet a következőképpen kommentálta: „Olyan levelet küldtünk, ami alapján meg lehet állapodni, és segíti Magyarországot, hogy továbbhaladjon azon az úton, amin elindult”. Ebből minden elemzőnek világossá vált, hogy nem lesz megállapodás, mert a tüzet és a vizet nem lehet összehozni, a kormány az unortodoxia folytatásában gondolkodik, a hitelezők viszont az unortodoxiával kiépített zsákutcából való kifordulást várják.

---

<sup>1</sup> Orbán Viktor szerint most csak beszélgetni jöttek a hitelezők, az érdemi tárgyalások majd csak augusztusban lesznek.

A válaszlevél nagyon hamar, szeptember 28-án megérkezett az IMF részéről (ám erről Varga Mihály a parlamentben - megszólítása ellenére is - mélyen hallgatott, csak Rogán Antal „fecsegte ki” október 3-án). A Valutaalap elégedetlen volt a kormány válaszával, amelyet túl általánosnak tartott, a gazdaságpolitikai keretek ismertetése helyett ismét konkrét terveket kért számon, miként júliusban is a részletek érdekelték. Ezt követően a kormány ejtette az IMF-szálat. (Pontosabban arra koncentrált, hogy Brüsszelt győzze meg arról, Magyarország mentesíthető a túlzott deficiteljárás alól, s abban bízott, hogy ha ez sikerül, akkor ez a Valutalapot is megnyithá.) Orbán Viktor október elején már megengedte magának, hogy így nyilatkozzon: „Ahogy idén képes volt Magyarország IMF nélkül finanszírozni magát, úgy a továbbiakban is lehetséges”, „...az IMF-fel ugyan meg akarunk egyezni, de most már mindenki elfogadja a világban, hogy ha nem lenne megegyezés, Magyarországnak akkor sem lennének finanszírozási gondjai”.<sup>2</sup>

### ***1.1.2. Befelé politizálás***

2011. november 17-én azzal az indokkal fordult vissza a Nemzetgazdasági Minisztérium a Nemzetközi Valutaalaphoz, hogy a tőle kapható hitel a növekedés felpörgetéséhez szükséges, mert a pénzügyi stabilizáció megteremtése után most már erre lehetőség van. A növekedés gyorsítása társadalompolitikailag nagyon is akceptálható cél és régóta vágyott remény, amihez s ezzel együtt a hitelfelvételhez társadalmi támogatottságot lehetett nyerni. Egy jó féléven keresztül a kormányzati kommunikáció a hitelfelvétel melletti elkötelezettséget hangsúlyozta, az IMF újabb kipaterolása azonban sziszifuszibb munkát követelt a 2010 nyarán történnél. Meg kellett győzni ugyanis a szavazótábort arról, hogy IMF-hitel nélkül jobb lesz az élet Magyarországon. Ennek rekonstruálható stációi a következők voltak:

- Még a júliusi tárgyalások megkezdése előtt július 11-én Orbán Viktor lenyilatkozta a Hír TV-ben, hogy nem lesz ingatlanadó, nem engedünk a tranzakciós illetékből és az egykulcsos adóból sem. Ezzel egyfelől szabadságharcos karakán szembeállását prezentálta, másfelől kijelölte a legyőzendő ellenséget, amivel kezdetét vette az IMF befeketítése.

- Augusztus közepén a miniszterelnök bejelentette, hogy nem kell minden áron szerződést kötni, a nemzetgazdasági érdekekkel nem lehet szembe menni. A nemzetgazdaság

---

<sup>2</sup> S ugyanekkor arra is hivatkozott, hogy az elemzők egyharmada azt ajánlja: ne legyen megegyezés. De hogy kik voltak ezek az elemzők, arról nincs információ, a piaci szereplők közt aligha akadt ilyen.

érdekén kétségtelenül a saját érdekét értette, hiszen megerősítette, hogy nem hagyja magát letéríteni a megkezdett útról.<sup>3</sup>

- Hogy milyen árat kellene vagy kellett volna fizetnie a választópolgároknak, annak a széleskörű tudatosítása csak ezt követően kezdődött. Ez az IMF-követelések széles nyilvánosság számára történő fantomizálását jelentette.

= A szeptember elején indult akció főbb tételeiről a szűkebb közvélemény, a támogató tábor értelmisége már a Heti Válasz július 26-i számából értesülhetett. Az „IMF kontra kormány” c. blokk – hivatkozás híján nem tudni, honnan származott -, a tárgyalódelegáció távozását követő napon jelent meg. Az itt szereplő lista azt sejtette, mintha a tárgyalásokon ezekről a kérdésekről lett volna szó (bér-, nyugdíj-, egészségügyi kiadások csökkentése, szociális megszorítások, ne legyen a pedagógusoknak életpályamodell stb.), noha a tárgyalások előtt megállapodás született arról, hogy időközben senki semmiről nem nyilatkozik. Nagy a valószínűsége, hogy ezúttal tudatos kiszivárogtatás történt<sup>4</sup>, a későbbi fejlemények, a sárvári és a kötcsei előadások megelőlegezésére, előkészítésére.

= Az IMF széleskörű diabolizálásának további előkészítő munkálata Rogán Antal nevéhez kötődik, aki a Magyar Nemzetben szeptember 5-én megjelent interjújában megpendítette a radikális IMF-feltételeket, amelyeknek a kormány semmiképpen sem engedhet.

= Ugyanezen nap estéjén Orbán Viktor Sárváron a frakciósövetség ülésén elővett egy levelet, amit az IMF leveleként mutatott be, és 10 pontban ismertette az ebből kivehető tételeket, majd megjegyezte, hogy „itt még van vagy negyven kiolvasható pont”. Minden tételt úgy állított be, mint amely sérelmes a magyar emberek számára, s végül így összegezte mondandóját: „ez úgy, ahogy van, nem fogadható el.” A nagyközönség számára másnap a facebook oldalán hozta tudomására azt, hogy „ilyen áron nem kell IMF-megállapodás”. Állítása szerint az IMF a következőket kérte tőlünk:

- a bankadó megszüntetése, a bankok támogatása,

---

<sup>3</sup> A szakma értékelése szerint a nemzetgazdaság érdeke a Matolcsy György kivitelezésében lerakott út felszedése lett volna, amire az IMF-Eu hitelmegállapodás adott volna lehetőséget, de legalább is pótolta volna a nemzetközi piacokon azt a hitelességvesztést, amit az Orbán-kormány a maga unortodoxiának köszönhetően elszenvedett.

<sup>4</sup> A július 26-án megjelenő lapnak előbb kellett megkapni a híryanagot.

- a nyugdíjak csökkentése,
- a nyugdíjkorhatár emelése,
- a bürokrácia leépítése,
- a válságadók kivezetése,
- a személyi jövedelemadó-rendszerben magasabb kulcs érvényesítése,
- a családi adókedvezmény felszámolása, a családi pótlék kiiktatása,
- a bérek csökkentése,
- ne legyen kivétel a jegybankra a tranzakciós illeték,
- vezessék be az ingatlanadót.

Ezek a jól érthető üzenetek pillanatokon belül betérítették az egész médiát. Másnap azonban az EU Bizottság szóvivője, Olivier Bailly nyilatkozatot adott az MTI-nek, amelyben kifejtette, hogy ilyen feltételeket a tárgyalódelegáció nem támasztott, a lehetséges intézkedésekről szóló hírek pontatlanok, amit Irina Ivascsenko, az IMF delegációvezetője is megerősített. Rogán Antal szeptember 7-én, menteni próbálva a menthetőt, a közös frakcióülést követő sajtótájékoztatón előadta, hogy „nem egy konkrét dokumentumból tárgyaltunk”, hanem a kormány tájékoztatása alapján. Ugyanezen nap reggelén Orbán Viktor az MR-1-en a következőt nyilatkozta: „Én nem idéztem semmiféle július 25-i papírból.” Majd ismét felsorolta a tíz inkriminált pontot, hogy megerősítse: ilyen áron nem kell a hitel, a végén pedig állást foglalt a megállapodás szükségessége mellett.

- Szeptember 8-án, Kötcsén a baráti társaságban, Orbán újabb szílat vetett fel: az IMF most olyan feltételeket támaszt, mint 2008-ban, de hazánk azóta erősebb lett és szélesebb mozgástérrel rendelkezik. „Egy rossz megállapodás már született, most egy jó megállapodás tető alá hozásán dolgozunk.” Ez egy kicsi visszalépés volt a „nem kell a hitel koncepciótól”<sup>5</sup>. Azt a célt szolgálta, hogy az Orbán által aláírható hitelszerződés jó minőségét emelje ki a

---

<sup>5</sup> Ne felejtjük, ezek voltak azok a napok, amikor az azeri baltás gyilkos, Szafarov kiadatásának súlyos diplomáciai kudarcra nyilvánvalóvá vált, s Németh Zsolt le is nyilatkozta: „Az azeriek érzékelték a vádat, miszerint itt valamiféle hullakereskedelem lenne, azért közölték, hogy nem vesznek állampapírt”. Vagyis kiderült, hogy kb. 2-3 milliárd eurós finanszírozást sikerült Orbán Vikornak elbaltáznia.

viszonyítási bázis, a 2008. évi megállapodás rossz jellegének felmutatásával. Ez a szál a későbbiekben folytatódott azzal, hogy a költségvetési bizottság meghallgatta Veress Jánost és Simor Andrászt a 2008-as hitel-megállapodás megkötésének körülményeiről, amelyről Rogán Antal nyomán azt terjesztették, hogy az elhamarkodott volt.<sup>6</sup> A „kommunista múltba” való visszatekintés nemcsak a „jó” és a „rossz” megállapodás szembeállítására volt alkalmas, de magyarázatot sugallt az akkor már 10 hónapja húzódó tárgyalások okáról is.

- Szeptember 10-én, az őszi parlamenti ülés első napján a miniszterelnök napirend előtti felszólalásában megerősítette: „mi jó megállapodást kötünk”, és újabb momentumot emelt be a belpolitikai diskurzusba. A hitelfelvétel indoklásául az eurózóna válságára hivatkozott. Kifejtette, hogy a magyar gazdaságban minden rendben van, nekünk csak egy „biztosítási hitel-megállapodás” kell, hogy meg tudjuk védeni magunkat az uniót nyomasztó betegségtől. Ezt az álláspontot erősítette Varga Mihály is a Heti Válasz október 4-i számában, amikor arra utalt, hogy nekünk azért kell az IMF-hitel, mert az unió súlyos gondjai kiszáríthatják az állampapírpiacokat és ez finanszírozási gondokat jelenthet nekünk.<sup>7</sup>

- A Heti Válasz október 4-i számában újabb kiszivárogtatás történt, feltehetően ismét a támogató, olvasó értelmiség meggyőzésére: levezették, hogy ha a mostani kötvény-kibocsátási ütem marad, akkor 2014 közepéig nincs finanszírozási probléma, de ha valami miatt elakadna, akkor is van elégséges tartalék 2013 tavaszáig, vagyis, vonták le a következtetést: a kivárási taktika sikerült, eltűnt a forintválság.<sup>8</sup>

- Ilyen előkészületek után úgy ítélte meg a kormányzati kommunikációs stáb, hogy megjelenhetnek az IMF-ellenes plakátok, hirdetések<sup>9</sup>: „Ingatlanadó – nem engedünk az IMF-nek!”, „Nyugdíjsökkentés – nem engedünk az IMF-nek!” „Mit várunk az IMF-től? Tiszteletet, bizalmat.” Ezt a hangulatot erősítette meg „társadalmi oldalról” az október 23-i

---

<sup>6</sup> Ezzel szemben jelent meg az IMF véleménye szeptember közepén: üdvözlendő volt az a gyorsaság, amellyel a magyar hatóságok annak idején az IMF segítségét kérték.

<sup>7</sup> Emlékeztetőül: korábban Orbán Viktor kócerájának minősítette Brüsszelt, amely – vele szemben – képtelen a válság megoldására. S még egy emlékeztető: 2012. december közepén az uniós csúcs utáni nyilatkozatában elismerően szólt az unióról és annak válságkezeléséről.

<sup>8</sup> Igaz, azt is megjegyezték, hogy ennek a mozgástér-növelésnek az ára 2012-ben 100 milliárd forint, hosszabb távon pedig 400 milliárd forint évente, majd hozzátették: „a kamat-megtakarításoknál ... fontosabb szempont a kormányzatnak a pénzügyi függetlenség”.

<sup>9</sup> Az akció 200 millió forintba került.

újabb Békemenet, amelynek jelszava volt: „Bizonyítsuk be, inkább vállaljuk az átmeneti szegénységet, mint az örökös rabigát.” Láthatóan ez a jelszó már teljesen negligálta az IMF-hitel növekedést serkentő hatásának gondolatát, s azt elutasítandó örökös rabigának minősítette.

\*\*\*

Október végén a Fidesz soraiból kiszivárgott az a vélemény, hogy lehetséges, az IMF 2012-ben már nem jön vissza tárgyalni, mert „zokon vette” a fizetett hirdetéseket. Ugyanekkor Varga Mihály még cáfolta, hogy megszakadtak volna a tárgyalások, amire válaszként megjelent az IMF külkapcsolati igazgatójának, Gerry Rice-nak az üzenete: az IMF jelenleg nem tervezi, hogy missziót küldjön Magyarországra, ehhez arra lenne szükség, hogy a kormány világosan jelezze: értékes partnernek tekinti az IMF-t és az EU-t a reformkiigazítás tervezésében, és elkötelezte magát olyan intézkedések mellett, amelyek elősegítik a növekedést (november 1.).<sup>10</sup>

Varga Mihály november végén már leszúrta azt a következtetést, hogy lehet, hogy meg tudnánk állapodni a hitelszerződésről, de az nem olyan megállapodás lenne, amivel jól járna a magyar lakosság. Vagyis most már lemondott arról is, hogy jó megállapodást tudnának kötni, amiből az következett, hogy az a legjobb a magyar választópolgároknak, ha nem kérünk az IMF pénzéből.

December 11-én Varga Mihály még kinyilatkozta, hogy az IMF januárban visszajön tárgyalni, ezt azonban Irina Ivascenko cáfolta, mondván, januárban csak a szokásos felülvizsgálatra érkezik a Valutaalap delegációja.

Az év végére mindezek után a kormány úgy érezhette, hogy nemcsak az IMF-t sikerült megint kipaterolnunk, de ezt a teljes társadalmi egyetértés megszerzése mellett érte el, vagyis külső mozgástere azáltal bővült, hogy közben a választópolgárok szimpátiáját is megtarthatta.

---

<sup>10</sup> Varga Mihály november 2-án elismerte, hogy az IMF nem kérte a bérek és a nyugdíjak csökkentését.

## 1.2. Harc a túlzott deficiteljárás kötöttsége alól való szabadulásért

A magyar gazdaság 2004 óta (unióba lépésünk) áll az unió túlzott deficit eljárásának (EDP) hatálya alatt, mert egyetlen évben sem sikerült az államháztartás hiányát a GDP 3 százaléka alá szorítani. Az utolsó határidőt Brüsszel 2011-re szabta ki. A 2011. évi költségvetési folyamatok vizsgálata alapján az Európai Bizottság 2012.január 11-én arra a következtetésre jutott, hogy a magán-nyugdíjpénztári vagyron bevonása nélkül a magyar államháztartás 2011. évi hiány a bruttó hazai termék 6 százalékát tette volna ki. Egyidejűleg felkérte az Ecofint, az uniós pénzügyminiszterek tanácsát, hogy ismerje el: Magyarország nem hozott elegendő intézkedést a hiány tartós leszorítására, vagyis nem teljesítette az uniós elvárásokat.

2012. január végén az Ecofin a nem-teljesítést megerősítette és javasolta az Eu-i Bizottságnak, hogy emiatt szankcionálja az országot a kohéziós alapok 2013-ban esedékes, még le nem hívott részének felfüggesztésével. (Ezen kívül a GDP 0,1 százalékának megfelelő büntetést is kilátásba helyezhettek volna.) Ez az akkori számítások szerinti 1714 millió eurós alap 29 százalékát jelentette volna, azaz kb. 145 milliárd forintot, ami közlekedési, energiafejlesztési és környezetvédelmi befektetésekre fordítódott volna.

Az Európai Bizottság a kohéziós alapok felfüggesztésének kilátásba helyezéséről szóló határozatát február 22-én hozta nyilvánosságra, tudomásunkra. Olli Rehn megjegyezte, hogy a Bizottság célja ezzel a Magyarországgal szembeni bizalom helyreállítása.

A harc a magyar kormány részéről az EDP kapcsán ezzel megkezdődött. Megindultak a szokásos ellentámadások:

- Szijjártó Péter az EB javaslatát megalapozatlannak és méltánytalannak tartotta, Orbán Viktor ezen kívül még igazságtalannak is, mondván az EU kettős mércét alkalmaz<sup>11</sup>. Megkérdőjelezték jogi szempontból is az eljárás helyességét, és hangsúlyozták, hogy a tények azt bizonyítják, a kormány gazdaságpolitikája jó irányba viszi Magyarországot. Kifogásolták, hogy az EB nem vette figyelembe a kormány febr. 21-i döntését, amely 0,4 százalékos GDP

---

<sup>11</sup> Orbán Viktor itt arra gondolhatott, hogy az előző év decemberében öt ország kapott figyelmeztetést a Bizottságtól (Lengyelország, Málta, Belgium, Ciprus és Magyarország), de csak minket szankcionálnak. Az nem merült fel benne, hogy a többieknek talán sikerült valamilyen meggyőző intézkedés-csomagot és pályát felvázolniuk, ellentétben velünk, akik nem tettünk semmit sikereink méltatásán kívül.



arányos korrekciót hajtott végre a 2013. évi költségvetési tervezetben is<sup>12</sup>, amivel a 2012. évi után 2013-ban is 3 százalék alatt marad a hiány.

- Olli Rehn válaszában arra utalt, hogy a kormány levelét nem kapták meg időben, de ez egyébként sem számítana, csak az, ha az intézkedéseket nyilvánosan is bejelentették volna, ám ez elmaradt, s különben sincsenek részletesen kifejtve és alátámasztva.

- Ezt követően békésebb hangnemben szólalt meg Orbán Viktor, aki március 6-án levelet írt Barroso-nak és Van Rompuy-nak, hogy a március 13-i Ecofin ülésen vegyék figyelembe a magyar kormány elkötelezettségét a deficit csökkentése mellett. A meghozott intézkedések felsorolásakor még a Bajnai-kormány által meglépettekre is pozitívan hivatkozott, s megígérte, hogy 2013-tól már strukturális jellegű döntések biztosítják a hiány leszorítását. Ebből a meghunyászkodásból kiolvasható volt, hogy Orbán Viktor félt a „keserű pohártól”, az uniós pénzek megvonásától.

Március 13-i ülésén az Ecofin jóváhagyta a Bizottság javaslatát, a kohéziós alapok részleges felfüggesztését, a 2012. évi költségvetésben pedig további 0,5 százalékos GDP-arányos kiigazítást javasolt. Ugyanakkor kilátásba helyezte, hogy a magyar gazdaságpolitikát a Bizottság folyamatosan elemzi, megvizsgálják, hogy fenntartható intézkedések születtek-e a 2012. évi 2,5 százalékos és 2013. évi 2,2 százalékos hiány teljesítésére, s ha igen, június 22-i ülésén az Ecofin felfüggesztheti a szankcionálást.<sup>13</sup>

Az uniós források megtartása érdekében a kormány egyfelől olyan új konvergencia-programot mutatott be áprilisban (Széll Kálmán terv 2.0), amelyben az államháztartás hiányát 2012-2014-ben 3 százalék alatt tartják és folyamatosan zsugorítják a GDP-hez viszonyítva, és az államadósság rátáját is mérséklék. Ezen túlmenően június közepére benyújtotta a parlamentnek a 2013. évi költségvetés első verzióját, amelynek fő számait kőbe vésettnek tekintette.

A konvergencia-program alapján Barroso elnök javasolta a Bizottságnak, hogy vonják vissza a kohéziós alapok részleges felfüggesztésének kilátásba helyezését. Ugyanakkor a

---

<sup>12</sup> A közlekedési és a gyógyszer-támogatások visszavágásával, valamint a 2013. július 1-jétől felállítandó elektronikus útdíjból beszédhető forrásokból.

<sup>13</sup> Jellemző a nemzetgazdasági miniszterre, aki a szankcionálást a következőképpen kommentálta: „A megoldás a magyar gazdaságpolitika eredményeinek elismerését is jelenti. „A megoldás megszüntette a kettős mércét, a magyar nemzeti érdekekkel összhangban van.”

deficitcsökkentő pálya bemutatása ellenére sem javasolta a túlzott deficiteljárás megszüntetését velünk szemben. Annak ellenére sem, hogy most már a Bizottság is 3 százalék alatti (2,7 %-os) hiányt prognosztizált 2013-ra - egy százalékos növekedés mellett. Túl sok bizonytalanságot vélt ugyanis az egyszeri intézkedésekben. Az ekkor megfogalmazott bizottsági ajánlások az orbáni rendszer több elemét is érintették, megkérdőjelezték. A Bizottság a következőket javasolta.

- A kormány az egyszeri intézkedések lehetőség szerinti mellőzése révén 2012-ben tartós módon szüntesse meg a túlzott hiányt. Ezt követően határozza meg a túlzott hiány tartós korrekciójának biztosításához szükséges valamennyi strukturális intézkedést, és érjen el megfelelő előrehaladást a középtávú költségvetési cél tekintetében, ideértve a kiadási küszöbértéket, továbbá biztosítsa az adósságcsökkenési küszöbérték elérése felé történő megfelelő előrehaladást.

- A kormány az új elszámolási szabályoknak a kötelező középtávú költségvetési keretekbe történő beillesztése révén módosítsa a gazdasági stabilitásról szóló sarkalatos törvényt. Folytassa a Költségvetési Tanács elemzési hatáskörének szélesítését, figyelemmel a közpénzügyek átláthatóságának növelésére.

- A 2011–2012. évi adóváltozások alacsony jövedelműekre gyakorolt hatásainak fenntartható, költségvetési szempontból semleges módon történő enyhítése révén alakítsa át a munkát terhelő adókat foglalkoztatás-barátabbá, például az energiaadókra és a rendszeres vagyonadókra való hangsúlyáthelyezéssel. Erősítse a nők munkaerő-piaci részvételének ösztönzésére irányuló intézkedéseket a gyermekgondozási és iskolára felkészítő létesítmények bővítése révén.

- Tegyen lépéseket a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat kapacitásának fokozására a képzés, munkakeresési segítség és az egyéni szolgáltatások minőségének és hatékonyságának növelése érdekében, különös tekintettel a hátrányos helyzetű csoportokra. Hatékony képzés, és a munkakereséshez nyújtott segítségnyújtás révén erősítse meg a közmunkarendszer aktiváló szerepét. Hajtsa végre a nemzeti romaintegrációs stratégiát és jelenítse azt meg más politikákban is.

- Hajtsa végre a kabinet az adminisztratív terhek csökkentését célzó intézkedéseket. Biztosítsa, hogy a közbeszerzés és a jogalkotás támogassa a piaci versenyt, továbbá biztosítsa a pénzügyi és egyéb vállalkozások – ideértve a külföldi közvetlen befektetőket – számára a stabil szabályozási és üzletbarát környezetet. Csökkentse az adószabályok betartásával

kapcsolatos költségeket, és alkosson stabil, megengedhető és nem torzító társasági adózási kereteket. Törölje el a nagyméretű kiskereskedelmi üzlethelyiségek létesítésére vonatkozó, nem indokolható korlátozásokat. Az új innovációs stratégiában szerepeltessen az innovatív kkv-k támogatását célzó, megfelelően célzott, külön ösztönző rendszereket.

- Megfelelő finanszírozás biztosításával készítsen a korai iskolaelhagyókat célzó stratégiát, és hajtsa azt végre. Biztosítsa, hogy a felsőoktatási reform végrehajtása javítsa a hátrányos helyzetű csoportok oktatáshoz történő hozzáférését.

- Alakítsa át a tömegközlekedési rendszert úgy, hogy az költséghatékonyabb legyen. Növelje a villamosenergia-hálózat határon átnyúló kapacitásait, biztosítsa az energiaügyi szabályozó hatóság függetlenségét, és fokozatosan törölje el a szabályozott energiaárakat.

A brüsszeli dokumentumban hangsúlyozták, hogy „Magyarországon súlyos makrogazdasági egyensúlytalanságok vannak, amelyek ugyan nem túlzottak, de kezelést kívánnak”. Véleményük szerint középtávon 1,5 százalékos lehet csak a növekedés. A potenciális növekedés nálunk jóval kisebb, mint a környező országokban. „Magyarország az üzleti környezet tekintetében messze a régiós országok mögött foglal helyet”. Megítélésük szerint a bizalomgyengülés a válsággal (ez általános ok), a legutóbbi időkben pedig a „szakpolitikai, jogi és intézményi környezet jelentős változásaival magyarázható”.<sup>14</sup> Vagyis mindazzal, ami a „centrális erőtér” kiépítése terén történt, azaz Brüsszel ennek a felszámolására szólította fel az Orbán-kormányt 2012. május 30-án. Ezt kapta Orbán Viktor május 31-én születésnapjára ajándékkul, amitől korántsem hatódott meg.

Brüsszel ebben a dokumentumban egyértelműen a tudomásunkra hozta, milyen intézkedéseket vár el ahhoz, hogy mentesüljünk a túlzott deficiteljárás hatálya alól. Orbán Viktornak azonban esze ágában nem volt a felírt receptet követni.

Június 22-én az Ecofin megszavazta a kohéziós alapok 2013-tól való folyósításának felfüggesztéséről szóló, márciusban hozott határozat megszüntetését. A kormány ezt hatalmas győzelemként értékelte, annak bizonyítékaként, hogy Brüsszel belátta: jó úton halad a költségvetési stabilizáció. A Bizottság ugyanakkor nem mondta ki a túlzott deficit-eljárás megszüntetését, erre leghamarabb 2013 áprilisában kerülhet sor, ha valóban bizonyítani tudja a kabinet, hogy az államháztartás hiánya fenntartható módon csökkent és csökken 3 százalék alá. A Bizottságnak a Széll Kálmán Terv 2.0 alapján még fenntartásai voltak a kiigazítás tartalmát illetően is, mert abban – szerintük a 2012. évben - a GDP 0,9 százalékának

---

<sup>14</sup> Forrás: Magyarország 2012. évi nemzeti reformprogramjának és konvergencia-programjának értékelése és a Tanács ajánlása, Brüsszel 2012. május 30.

megfelelő egyszeri tételek szerepelnek, amelyek kérdésessé teszik a deficitcsökkentés fenntarthatóságát.

Július 10-én Brüsszel a május végén megfogalmazott ajánlásokon túlmenően a következő javaslatokat tette:

- A kormány mutassa be, hogyan képzei a középtávú költségvetési célokat teljesíteni.
- A bankadó mértékét harmonizálja az unióbelivel – középtávon.
- A távközlési adót tegye EU-konformmá.
- Vezesse ki a válságadókat.
- A felsőoktatásban részt vevők számát ne csökkentse.
- Hitelesen mutassa be a munkahelyvédelmi akció forrásait.

Ellentétben tehát azzal, amit Varga Mihály állított, hogy ti. sötétben tapogatóznak, nem tudják, mit várnak el tőlük a hitelezők, nagyon is tisztábban lehettek a teendőikkel. Úgy gondolták, hogy ha mennyiségileg eleget tesznek Brüsszel követelményeinek, akkor elérhető a kívánt szabadságfok, azaz a mentesülés Bizottság folytonos ellenőrzése alól. Ismert volt, hogy Brüsszel 2012. november 7-én hozza nyilvánosságra őszi előrejelzését a tagállamok 2013-2014. évi pályáját illetően, és ekkor derül ki, hogy szükséges-e további korrekció, vagy a Bizottság javaslatot tesz az EDP alól való mentesülésre. A magyar kormánynak október 5-ig kellett bemutatnia deficitcsökkentő programját, s az utolsó nap utolsó percében elő is állt a nemzetgazdasági miniszter a csomagjával. Mint már említettük, a kormány szeptember-októberben kizárólag már csak egyetlen ügyre fókuszált, arra, hogy Brüsszel engedje el végre a kezünket, és Orbán Viktor mentesüljön a túlzott deficiteljárás miatti állandó külső kontroll alól. E célnak alárendelten irgalmatlan vagdalkozás kezdődött, amelynek hullámai 2013-ra is átnyúlnak.

Az első számú Matolcsy-csomagot (ekkor még nem tudtuk, hogy több is lesz) a nemzetgazdasági miniszter azzal jelentette be, hogy „az emberek ebből semmit sem fognak érezni”.<sup>15</sup> Ebben intézkedtek a 2012. és a 2013. évi költségvetésről, mindkét esetben megemelték a korábbi hiánycélt 0,2, illetve 0,5 százalékponttal.<sup>16</sup> 2012-re 133 milliárd

---

<sup>15</sup> Rímelve mintegy Gyurcsány Ferenc 2006. június 10-i bejelentésére: „Nem kell félni, nem fog fájni”.

<sup>16</sup> Így lett a 2012. évi és a 2013. évi GDP-arányos hiánycél egyaránt 2,7 százalék, ami már nem tükrözte a hiánymérséklő pályát, de legalább 3 százalék alatt maradt. A deficit-cél megemelése ismét arról árulkodott, hogy a kormány nem szavatartó, noha korábban váltig állította erős ragaszkodását a Széll Kálmán Terv 2.0-ban megjelölt hiánycélok megtartásához.

forintos zárolást irányoztak elő a minisztériumoknál, 2013-ra pedig egy 397 milliárd forintos csomagot tettek közzé. Az utóbbi elemei a következők voltak:

- pénztárgépek bekapcsolása a NAV-hoz (95 md),
- fordított áfa kiterjesztése a sertéskereskedelemre (10 md),
- a kisvállalati adózás eltérő szabályozása (bevételekiesés 15 md),
- a tb-járulék fizetés plafonjának eltörlése (51 md)
- az Eu-s társfinanszírozás önrészenek csökkentése (55 md),
- a dupla díjazás eltörlése a közsférában és a nyugdíjazott közalkalmazottak helyét nem töltik fel (30 md),
- elmarad a január 1-jére meghirdetett pedagógus béremelés, életpálya-bevezetés (73 md),
- plafon az önkormányzatok által adható segélyekre (8 md),
- tranzakciós illeték eltörlése az MNB-nél<sup>17</sup>, megemelése az Államkincstárnál (10 milliárd forintról 40 milliárdra) és három ezrelék bevezetése a készpénzfelvételre (30 md).

Brüsszel kétségbe vonta a bemutatott csomag teljesíthetőségét, az abban feltüntetett 397 milliárd forintos kiigazításnak az egyharmadát vitatta. Az erről szóló hivatalos értesítést október 15-én vette kézhez a kabinet. Ezt követően mintegy egyetlen napot dolgozva, október 17-én előálltak a második Matolcsy-csomaggal, amelyben már a növekedési pályát is lefelé korrigálták. A 2012. évi 0,1 százalékos növekedés helyett 1,2 százalékos visszaesést prognosztizáltak<sup>18</sup>, 2013-ra pedig 1 százalékos GDP-gyarapodást.<sup>19</sup> A tartalmában az előzőnél is durvább csomag 367 milliárd forintos megszorítást tartalmazott, ami a következő tételekből állt össze:

- a bankadó 2013-ra beígért feleződésének visszavonása (72 md ),

---

<sup>17</sup> Valószínűsíthetően azért, mert az EKB dörgelemes kirohanásai után a kormány nem akart még egy kötelezettségzegési eljárást a nyakába venni, Brüsszelt még inkább megharagítani az EDP alóli mentesülés megszerzésére spekulálva.

<sup>18</sup> A kormány volt az egyetlen, aki ekkor még mindig növekedést vár 2012-re, Pleischinger Gyula államtitkár korábbi nyilatkozata szerint csak a III. negyedévi GDP adat ismeretében lesznek hajlandók a prognózis felülvizsgálatára. Brüsszel azonban előrehozta az előrejelzés módosítását. (A magasabb bázis arra kellett, mert ennek köszönhetően több elosztható forrás rajzolódott ki – papíron! – 2013-ra.)

<sup>19</sup> Az alacsonyabb növekedési pályát a német gazdaság várnál rosszabb teljesítményére hivatkozva korrigálták.

- a tranzakciós illeték a duplájára emelkedik (130 md)<sup>20</sup>,
- közműadó a vezeték- és csatornahálózatra (30 md),
- a helyi iparüzési adó számítási alapjának változása (35md),
- az eho 10-ről 27%-ra emelése a béren kívüli juttatásoknál (40 md),
- az áfa-ellenőrzés szigorítása (60 md).

Ez a csomag már nagyon kiverte a biztosítékot a gazdasági szereplők körében, hiszen a Bankszövetséggel való megállapodás felrúgását jelentette, erősen tovább szűkítette a bankok, a közműszolgáltatók, az önkormányzatok, a vállalkozások mozgásterét, fejlesztési lehetőségét. Az utolsó pont, a gazdaság kifehéritését célozta, ami viszont erősen kétséges volt, különösen, hogy a pénztárgépek NAV-hoz kötésével az áfa-ellenőrzés szigorítása már megtörtént. E tétel kivételével valamennyi intézkedés adóemelést jelentett, a centralizációs ráta növelését (noha anno a Fidesz az adócsökkentés elkötelezett hívének szerepében tetszelgett), ami közvetlenül és közvetetten – a bizalom erodálásával - is tovább gyengítette a növekedési alapokat.

Október 19-én, vagyis a csomag bemutatását követő második nap Orbán Viktor beszámolt arról, hogy az unió már reagált is az intézkedésekre: „Majdnem elég” – nyilatkozta elkeseredetten, és kifakadt a Bizottságra: mondják meg végre, mennyivel kell javítani. Feltételezhetően a Bizottság az intézkedések romboló hatása miatt volt elégedetlen a csomaggal, mert amúgy mennyiségileg az eddig összehordott 764 milliárd forintos kiigazításnak elégségesnek kellett lennie. Vagyis nem mennyiségi problémát, hanem minőségít vethetett fel Brüsszel, a kiigazítás növekedési alapokat gyengítő szerkezetét kifogásolhatta, ami miatt kétséges a deficitcsökkentő pálya fenntarthatósága. Ezt azonban Orbán Viktor nem értette, vagy nem akarta érteni, hiszen – mint korábban tudjuk – úgy gondolta, hogy az EU és az IMF elégedjen meg a 3 százalékos alatti hiánnyal, ám, hogy ezt hogyan érzük el, abba ne szóljon bele. A Brüsszeli kifogásokkal döntési szabadságát vélte sérelmezettnek. A fiskális korrekciót jelentő döntéseknél csupán egyetlen prioritás lebegett: a lakosságot nem lehet közvetlenül terhelni, mert megmondták: ők nem követik az elődök megszorító politikáját. Orbán – a szabadságának korlátozására irányuló jelenséget észlelve – dühödten fenyegette meg az uniós multikat: „bankadót emelünk, közművagyonadót emelünk,

---

<sup>20</sup> Ebből 90 milliárdos pluszterhelést érintette a bankokat és 40 milliárdos az Államkincstárt. Az utóbbira ennek következtében összesen 80 milliárd forintos terhet raktak, noha a korábbi számítások szerint csak 10 milliárd forint lett volna reális.

energiaadót emelünk, az on-line szerencsejáték adóztatását pedig bevezetjük”.<sup>21</sup> Türelmét nyilván amiatt vesztette el, mert Brüsszel reakciójából érezkelhette, hogy a Bizottságnak nincs szándékában november 7-én kivenni Magyarországot az EDP eljárás alól, az uniót pedig nem tudja úgy kipaterolni, mint az IMF-t, vagyis a többszáz milliárd forintos, a GDP 2,5 százalékát kitevő, példátlanul nagy kiigazítás ellenére továbbra is várnia kell az uniótól való megszabadulásra, vagyis 2012 őszén vereséget szenvedett.

November 7-én ez a félelme be is következett, Brüsszel a felülvizsgálatok során csupán Máltát vette ki az EDP alól. A bemutatott magyar pályát pedig másként ítélte meg, mint a kormány. 2012-re ugyan elfogadta az 1,2 százalékos recessziót, 2013-ra azonban csak 0,3 százalékos növekedést prognosztizált Orbánék 1 százalékaival szemben, 2014-re pedig a kabinet 2 százalékos GDP-többletével szemben 1,3 százalékot. De eltért – nyilván ebből következően is – a GDP arányos deficit- és államadósság-pálya is. 2012-re Brüsszel 2,5, 2013-ra 2,9 százalékos, 2014-re pedig 3,5 százalékos hiányt jelezett, vagyis nem csökkenő, hanem emelkedő hiánypályát. Az államadósságnál pedig a kormányénál lassabban mérséklődött (2012-ben 78,4 %, 2013-ban 77,1 %, 2014-ben 76,8 %; a 2013. évi költségvetésben a kormány a 2012. évi 74,6 százalék után 2013-ra 73,7 százalékos adósságrátát jelzett – 283,4 forintos euró-árfolyammal<sup>22</sup> számolva).

A brüsszeli bizottság emellett súlyos minőségi kifogásokat is tett:

- Problémát látott abban, hogy a költségvetési kiigazítás aránytalanul a bevételekre koncentrált.

- Kifogásolta a gyenge gazdasági teljesítményt, amely szerintük a bizonytalanságból és az adórendszerből fakad.

---

<sup>21</sup> Mint látni fogjuk egy hónap múlva pontosan erre került sor a harmadik Matolcsy-csomagban.

<sup>22</sup> 2012 őszén a nemzetgazdasági minisztert felhatalmazták arra, hogy maga határozza meg, a prognózisokban milyen árfolyamon számolják át a devizaadósságot forintra. A 2013. évi költségvetés korábbi változatában még 299 forintos árfolyamot alkalmaztak, nincs információnk arról, hogy miként jött ki az ennél jóval erősebb forintárfolyam, ami ráadásul ellentmondásban volt azzal, hogy a kabinet az eredetileg 4,2 százalékos 2013. évi inflációt 5,2 százalékra emelte.

- Nem vette figyelembe azt a kamatcsökkenést, amit a kabinet az IMF-EU-hitelmegállapodás megkötésétől remélt.<sup>23</sup>

- A 2014. évi deficitet nemcsak azért tartották magasabbnak a kormány által vártnál (2,4%), mert kisebb növekedést prognosztizáltak, hanem azért is, mert számításba vették, a pedagógus életpálya 73 milliárd forintos bértöbbletét<sup>24</sup>, az MNB veszteségtérítését és a várható nagyobb kamatkidadásokat.

Matolcsy György és a kormányzóvivő, Giro-Száz András képes volt Brüsszel súlyos ítéletét sikerként beállítani. Azt emelték ki, hogy most már papírunk van arról: az államháztartás hiánya három egymást követő évben a GDP 3 százaléka alatt marad, ez pozitív bizonyítvány.<sup>25</sup> Ugyanakkor Matolcsy György ismét elővette a régi nótát: Brüsszel rosszul számol, 2013-ban reálisan 1,2-1,4 százalékos lesz a növekedés, s nem pedig amivel a költségvetésben legutoljára kalkuláltak, 0,9 százalékos. A hitelezést ugyanis nem veti vissza a megemelt bankadó és tranzakciós illeték, és ezért a gazdasági növekedés sem sérül.<sup>26</sup>

Ahogy azt Orbán Viktor október 19-én ígérte, akként az november 16-án be is következett. Matolcsy György bejelentette harmadik csomagját is, amely összesen 90 milliárd forintot tett ki, ennek elemeit a következők jelentették:

- 31 százalékra emelték az energiaágazatban fizetendő Robin Hood adót<sup>27</sup> és azt kiterjesztették a víz- és csatornaművekre, valamint a hulladékszállítókra, ezzel

---

<sup>23</sup> Talán nem véletlenül, hiszen ők is láthatták, hogy Orbánék a török kártyát játsszák.

<sup>24</sup> Ismeretes, hogy a pedagógus életpálya bevezetésének elhalasztásánál Balog Zoltán miniszterúr azzal nyugtatta a pedagógusokat, hogy ez most csak ideiglenes döntés, ami a növekedés függvényében, 2013 szeptemberében nagy valószínűséggel változik majd. Hoffman Rózsa államtitkár 2013-ra 20 százalék és afölötti béremelést ígért határozottan a tanároknak 2013 elején adott interjújában. Ezzel szemben tény, hogy a beharangozott béremelésnek a költségvonzatával még 2014-re sem számoltak. Nem tudjuk megítélni, hogy tudatosan, vagy trehányásból, mindenesetre 73 milliárd forint elég nagy összeg ahhoz, hogy csak úgy elkallódjon.

<sup>25</sup> Itt emlékeztetnék arra, hogy három évről szó nem lehet, hiszen a 2011. évi szufficites költségvetést az EU nem fogadta el. Legfeljebb 2012-re és 2013-ra lehet 3 százalék alatti hiányt valószínűsíteni.

<sup>26</sup> Ezt a mantrát Orbán Viktor is felmondta. (Közben pedig a Bankszövetség elnöke, Patai Mihály a kormány szerződésszegése miatt lemondott elnöki funkciójáról.) Ezzel szemben Hamecz István a Heti Válasz november 22-i számában kifejtette, hogy az EU negatívan ítél meg bennünket, a hiány romlani fog, a potenciális növekedés 0,2-0,3 %, lassú növekedésünknek nem külső, hanem belső okai vannak és Magyarország az unió leszakadó, sikertelen csoportjának tagja. Egyetlen reményünk, hogy az EU téved, tévesen ítél.

<sup>27</sup> Ezt az adót még Gyurcsány Ferenc vezette be azzal, hogy 2010-ben kivezetik. Ezzel szemben a Fidesz megtartotta, sőt 2012-ben 8 százalékról 11 százalékra emelte, ez változik most 2013-ban 31 százalékra.



ebben a körben 50 százalékos lett a nyereségadó. Megengedték ugyanakkor a 31 százalék felének leírását beruházás esetén (70 md, a növeléstől +40, a kiterjesztéstől +30 md forint).

- A Szerencsejáték Zrt-től plusz 10 milliárd forintos osztalék-bevételt várnak.
- Az on-line szerencsejátékokra kivetett adóból is plusz 10 milliárdot várnak (ezt csak 2014-re akarták korábban bevezetni).

A begyűjtött 90 milliárd forintos többletből 30 milliárd forintot a tartalékok növelésére fordítanak, a többit a 2013. évi 2,7 százalékos hiánycél tartására. A 60 milliárd forint pontosan azt a 0,2 százalékpontos különbséget jelentette, amennyivel magasabb hiányt prognosztizált Brüsszel 2013-ra a november 7-i felülvizsgálat alkalmával. Ez arra utal, hogy a kormány mindenképpen meg akart felelni a brüsszeli elvárásoknak, még a harmadik csomaggal kiváltott blamát is vállalva.

*A 2012. július 12-én elfogadott 2013. évi költségvetés „kőbe vésett” számai az ősz folyamán három menetben összesen 854 milliárd forinttal változtak<sup>28</sup>, a GDP 2,8 százalékaival. Papíron legalábbis, mert valószínű, az intézkedések nem lesznek maradéktalanul végrehajthatók, költségvetési vonzatuk megállapításához nem készültek hatástanulmányok, „gondolomra” alakultak ki. Reálgazdaságra gyakorolt következményükkel a kabinet nem számolt, nem volt hajlandó számot vetni (kinyilatkoztatásokkal – a bankadó nem csökkenti a hitelezést stb.- elintézettnek tekintette). Egyetlen célt követett: megszabadulni az EDP eljárás szabadta kötöttségektől, a brüsszeli rendőrmacskától. A kormánynak ez az egyetlen ügye volt, vagyis együgyű volt.*

### **1.3. Kikapcsolni a hitelminősítők véleményét**

Ismeretes, hogy 2011 végétől 2012 januárjától mind a három nagy hitelminősítőnél bővli kategóriában vagyunk negatív kilátásokkal. Az intézményeket nem hatották meg sem a Széll Kálmán Terv 2.0-ban megújított konvergencia-programban foglaltak, sem a Valutaalappal, Brüsszellel nyáron megkezdődött hiteltárgyalások, sem a korán elfogadott költségvetési fő számok (amit Orbán Viktor azzal indokolt, hogy így kiszámíthatók lesznek a gazdasági feltételek). Varga Mihály október elején – amikor a kivárási taktikát eredményesnek

---

<sup>28</sup> Ha számításba vesszük, hogy a költségvetés a Széll Kálmán Terv 2.0 alapján készült, és abban eleve kb. 600 milliárd forintos korrekció szerepelt, akkor az összes megszorítás 1454 forintot tesz ki.

minősítették – megpendítette, hogy itt lenne az ideje a felminősítésünknek. A Standard and Poor's erre csak annyit reagált, hogy IMF-horgony nélkül szó nem lehet még csak a negatív kilátások törléséről sem.

November közepén a Bank of America Merrill Lynch elkerülendő befektetési pontként jelölte meg Magyarországot. A Fitch Ratings is közölte, hogy nagyon zavarná őket, ha nem jönne létre az IMF-EU hitel-megállapodás. A befektetés- és hitelminősítők közül november végén (23.) a Standard and Poor's lépett, és még egy fokozattal lejjebb sorolta be a szuverén magyar devizaadósságot (BB+-ról BB- -ra)<sup>29</sup>. A Fitch Ratings is kilátásba helyezte újabb minősítését. Minthogy a leminősítést Magyarországon már sokan értik,<sup>30</sup> a mozgástérnövelés ezúttal befelé irányult. A Nemzetgazdasági minisztérium reakciója gúnyos közlemény volt, nem a minősítésről szólt, hanem a minősítőről (amivel persze magát minősítette), mint amely intézmény a „múlt része”, a spekulánsok kiszolgálója, és „eljött az ideje, hogy ... önmagát minősítse le”.

A Heti Válasz főszerkesztője, Borókai Gábor általánosabb keretbe foglalta a külső erőkkel folytatott harcot, amikor azt írta, hogy ez a centrum és periféria harca. A centrumban (értsd Brüsszelben, a fejlett kapitalista világ képviselőinél) ellenszenvvel viseltetnek Orbán Viktorral szemben, akit szívesen eltávolítanának, és helyébe Bajnai Gordont ültetnék.<sup>31</sup>

A külső vélemények ledarálása Orbán Viktor belső mozgásterének bővítését szolgálta. Így ugyanis kevésbé merül fel, hogy döntéseinek van-e korlátja.

#### **1.4. Gondoskodni az alternatív finanszírozási források előteremtéséről**

Az IMF-EU 15-20 milliárd euróra taksált hitelére elsősorban azért lett volna szükség, hogy pótolja azt a hitelességvesztést, amit az Orbán-kormány a magyar papírok piacain és a reálbefektetők előtt is elszenvedett. Garancia vagy horgony lett volna arra, hogy unortodox ötletelések helyett kordában tartott, a nemzetközi intézmények által is jóváhagyott gazdaságpolitikát folytat a kabinet, felhagyva a kontárkodással. E hitel – mint ezt mindenki

---

<sup>29</sup> Az önkormányzati hitelek kormányzati átvállalása okán.

<sup>30</sup> S sokan nem voltak restek devizájuk külföldre menekítésével reagálni a 2011/2102 fordulóján bekövetkezett leminősítés-zuhatagra.

<sup>31</sup> Heti Válasz, november 29. Ugyanezen lap hasábjain Matolcsy György az egész, 2010 óta tartó, kívülről irányított kormányüldöztetési történetet leleplezte, de ez nem tartozik a gazdasági kérdések közé, tündérmesének pedig rossz.

jelezte – megkönnyítette volna a magyar gazdaság finanszírozását, mert olcsóbbá tette volna szükséges külső forrásbevonásunkat. Az alacsonyabb kamatszintet és biztonságot nyújtó kölcsön felvételének elmaradása mellett más megoldásokat kellett és kell a kormánynak keresnie. S hogy mennyire számított a Valutalappal való kölcsönszerződés elmaradására, azt bizonyítja, hogy ezen alternatív források keresésére már 2012. elején irányt vett. Megbízottjai végigjárták Oroszországtól kezdve a távol- és a közel-keleti, kötvényvásárlás szempontjából szóba jöhető államokat. Kínától például egy 5 milliárd eurós jegyzést kértünk, s az azerieknél is 2-3 milliárd euróról volt szó. Különböző okokból egyik sem teljesült.

Biztos bukás lett volna, ha az Államadósság Kezelő Központ a magyar állam nevében jelenik meg papírjaival a devizapiacra, hiszen bővli kategóriában és a valutaalapi biztonsági háló hiányában voltunk. Az ÁKK többször is kinyilvánította, hogy az IMF-EU-szerződés aláírása után megy csak ki a nyílt vizekre.

A 2012. évi finanszírozást a kabinet végső soron meg tudta oldani az első félévben bemutatott pávatánc mellett azért, mert igen magas hozamok (8-10 %) mellett elkeltek a magyar papírok, a második félévben, különösen a nyár végétől besegített a FED és az EKB által felduzzasztott nemzetközi likviditás következtében megugró kereslet. A megnőtt kockázati étvágyat az ugyan csökkenő, de még mindig magas hozamot ígérő, zömében rövid lejáratú magyar papírok ki tudták elégíteni. A kormány természetesen az ebből adódó árfolyam-erősödést, hozamcsökkenést és CDS-felár javulást a saját teljesítményének tudta be, de hogy erre mennyire nem lehetett építeni azt jelezték a nemzetközi piaci feszültségek kiéleződésekor bennünket megkülönböztető módon sújtó következmények e monetáris mutatók tekintetében. Az viszont feltételezhető, hogy a magyar papírokat vásárlók számára az áron kívül a kormány erős, deficitcsökkentés melletti elkötelezettsége is számításba jött.

A kormány az IMF-hitel híján a következő alternatív finanszírozási megoldásokkal élt, és fog élni várhatóan a továbbiakban is. Megszerzésük azt a célt szolgálja, hogy kööttség nélküli források álljanak rendelkezésére, olyanok, amelyekhez nem kapcsolódik semmiféle direkt ellenőrzés.

- Lakossági forrásszerzés. Ennek eddig kétféle formáját alkalmazták, mindkettő forrásokat vont ki a bankrendszerből. Az egyik forintban, a másik euróban denominált állampapírokat jelentett, amelyekhez az érvényben lévőnél jóval magasabb hozamokat kapcsoltak. Így tették vonzóvá – megfelelően reklámozva is – a háztartásoknak a magyar állampapírok vásárlását. Mindkét változatban változó kamatozású papírokat hirdettek meg. A forintkötvények esetében infláció + 3, 4, 5 százalékos kamatot ígérve, az euró-kötvényeknél

pedig az euróinfláció fölött még 2,5 százalékot adva. Vagyis nagyon jelentős reálkamatok mellett keltek el a papírok, azokat valóban vitték, mint a cukrot. A szükségesnél több begyűjtött forintforrásból az állam az MNB-nél devizát vásárolt és ezzel törlesztett, vagy tartalékolta. A PEMÁK (eurókötvény) is sikeres volt, első körben 200 millió eurónyit adtak el (befektetési alapoknak is!). Megítélésem szerint a lakossági pénzeket továbbra is növekvő arányban kívánják majd a költségvetés finanszírozására felhasználni. Az, hogy ez a stagnáló vagy stagnálás körüli gazdaságnak rendkívül nagy terheket jelent a későbbiekben, nem került a kormányzati politika látószögébe. Ám e kötvényeladások kétségkívül hozzájárul(t)nak a megtakarítani képes lakosság vagyoni gyarapításához, azaz állami segítséggel – az egész társadalom terhére – zajlik le ismételtelen olyan újraelosztás, amelynek nyertesei a felső-középosztályból kerülnek ki<sup>32</sup>.

- A 2013. elején elfogadott letelepedési államkötvény is a forrásszerzést szolgálja. Eszerint az a befektető, aki az unión kívülről érkezik, 250 ezer euró ellenében letelepedési államkötvényt köteles vásárolni, s ezzel letelepedési jogot szerez Magyarországon.

- 2012 őszén kiszélesítették az Eximbank forrásszerzési és kihelyezési jogkörét, és a bank kötvénykibocsátásával kilépett a nemzetközi tőkepiacokra. Öt éves lejáratú, dollárban denominált papírokat adott el, 5,87 százalékos hozammal 500 millió dollár értékben (az ajánlat 800 millió dollár volt). 2013-ra - az eddig ismert tervek szerint - további egy milliárd dolláros kibocsátást irányoztak elő. Minthogy ez egy állami bank, az itt összegyűlt forrásokról szükség esetén a kormány rendelkezni tud.

- December utolsó dekádjában az Államadósság Kezelő Központ is jelezte, hogy túlteszi magát korábbi fogadalmán, és 2013-ban kötvénykibocsátásával megjelenik a piacokon. „Az IMF-megállapodás megkötése ebből a szempontból nem olyan kardinális, mint korábban volt” – nyilatkozta Borbély László András. Ebben az évben ugyanis 5,1 milliárd euró értékű, devizában kibocsátott államkötvény jár le. Az ÁKK tervei szerint 4-4,5 milliárd eurónyi kötvényt adnának el az első negyedévben lefolytatott roadshow után.<sup>33</sup> Az ÁKK piacra lépése egyértelmű üzenet minden befektetőnek, hogy a magyar állam lemondott a

---

<sup>32</sup> Számos felmérés évek óta azt tanúsítja, hogy a lakosság kb. egyharmada képes valamilyen mértékű pénzmegtakarításra. Ennek a körnek az alsó szeletét azonban a devizahitel-tartozások erősen megnyirbálták, így becslésünk szerint, akik az extra méretű reálkamatokkal jól járnak, azok a felső középosztályból és a felső osztályokból kerülhetnek ki.

<sup>33</sup> A többi forrást a lakosságtól, illetve az Európai Beruházási Banktól lehívható, elkülönített hitelkeretből kívánják pótolni.

biztonsági háló megszerzéséről, és ezért a nagyobb sérülékenység okán magasabb kockázati felárat kérnek tőlünk. Ám ez egy optimista forgatókönyv, amely azt feltételezi, hogy a piacok nem fognak úgy kiszáradni, mint 2008 végén, és egyáltalán lesz keletjük a bővli papírjainknak. Valamilyen áron a kereslet, kínálat mindig egymásra talál, a kormányt pedig 2013-ban a legkevésbé sem fogja érdekelni, hogy mekkora kamatszolgáltatást kell teljesítenie az elkövetkező években a pangó magyar gazdaságnak. *Számára nem lesz nagyobb érték a pénzügyi függetlenségénél, a külső monetáris kontrolok kikapcsolásánál.*

## **2. Belgazdasági lépések a hatalmi politikai logika mentén**

A külső mozgástér bővítésére tett erőfeszítések mellett a belső finanszírozók fokozottabb megnyerése is a kormányzati politika homlokterébe került 2012 utolsó negyedében. Minthogy a kormánynak nincs konzekvens gazdaságpolitikája, amihez igazítaná a lépéseit, fantáziája szabadon száguldhatott a hatalommegtartás szükségletének elvét követve. Az alábbiakban megkíséreljük összefoglalni e politika eddigi eredményeit.

### **2.1. A kormányzat gazdasági intézményi hátterének megerősítése**

#### **2.1.1. Stratégiai szerződéskötések**

A kabinet idővel érezkelhette, mert érzékeltették vele, hogy az általános multi ellenes hangulat árt az országnak. Ezért Orbán Viktor bevezette a jó és a rossz multi fogalmát. Jó multinak azt tartja, aki nem viszi ki a profitját, aki bővíti a foglalkoztatást. Az általános ideológiai meghatározáson túl októbertől elkezdődtek a stratégiai szerződéskötések – valószínűsíthetően Angela Merkel tanácsára. A miniszterelnök személyesen ellátogatott egy-egy nagy céghez, ahol hosszú távra szóló stratégiai megállapodást írtak alá. 40 tagból álló, felülről zártkörű társaságot kívánnak így létrehozni,<sup>34</sup> akik a kormány elkötelezett támogatói lennének, cserébe különféle kedvezményeket remélhetnek<sup>35</sup>, de legalább is azt, hogy a kabinet az ellenük irányuló támadásoktól visszatartja magát. Szerződést írt alá eddig az Alcoa-Köfém

---

<sup>34</sup> 1972-ben már volt ehhez hasonló, akkor 50 nagyvállalatot emeltek ki, de azokat fejlesztették is.

<sup>35</sup> A kiszivárgott megállapodásokból úgy tűnik, hogy a kabinet nem vállal semmi érdemlegeset, és a cégek sem olyasmit, amit e megállapodások híján ne tennének meg. Arra viszont feltételezhetően számíthatnak, hogy könnyebben megnyílnak előttük a hivatalok ajtajai, a lobbijerejük erősödik.

Kft, a Coca-Cola HBC Kft, a Hankook Tire, a Magyar Suzuki Zrt, a Mercedes-Benz Hungary Kft, a Microsoft Magyarország Kft, a Richter Gedeon Nyrt, a magyarországi Bosch-csoport, a Tesco, az IBM Magyarország Kft, a Daimler AG. Nem igen lehet átlátni, mi alapján válogat a kormány, az mindenesetre feltűnő, hogy a direkt termelőmunkát végzőkre terjedtek ki zömében az eddigi szerződéskötések. Valószínű, a cégek lobbiznak a bekerülés érdekében, ami jól jöhet a kabinetnek, mert abban az elvesztett bizalmi tőke helyreállítását vélhetik megjelenni. Bizonyítani egyelőre nem tudjuk, csak feltételezzük, hogy ezek a megállapodások a centralizált korrupció különleges esetei.

### ***2.1.2. A természetes magán monopóliumok megszerzése***

A közműcégek visszaállamosítása már a korábbi Fidesz-tervekben is szerepelt. A folyamat felgyorsítására a kormány a múlt év utolsó negyedében szánta rá magát. November 30-án alá is írták az E.on-nal a szándéknyilatkozatot arról, hogy a tulajdonában lévő Földgáz Storage Zrt-t 1 milliárd euróért a magyar állam nevében az MVM megvásárolja. Az E.on cége birtokolja a magyar gáztározók zömét. Forrása a maradék IMF-hitel, illetve az MVM-nek az ügylethez további hitelt kell felvennie.

Ezzel a gázárpolitikában kíván nagyobb teret nyerni a kabinet, beleértve a Gazprommal való tárgyalásokat is.

Megítélésünk szerint a közműadó, a Robin Hood adó kiterjesztése és a kötelezően előírt szolgáltatási árcsökkentéseknek is az egyik nem mellékes, kívánt célja az állami tulajdonszerzés. Fónagy János ugyan ezt 2013. január 5-én (Népszabadság) adott interjújában cáfolta, de ugyanakkor ellent is mondott magának, amikor megjegyezte: „**természetesnek tartanám** (kiemelés tőlem – P.M.Z.), ha a mostani bevételecsökkenést fájlválva tárgyalásokat kezdeményeznének velünk” (ti. a közszolgáltatók).

### ***2.1.3. Saját közigazgatás, bankrendszer kiépítése és az önkormányzatok lekötelezetté tétele***

A saját vállalati támogatói kör, a saját közüzemek megszerzése egyaránt abba az irányba mutat, hogy az Orbán-kormány a meglévő országon belül új országot akar építeni magának, olyat, amely engedelmeskedik és pénzt is termel neki. Ezt szolgálja megítélésünk szerint a közigazgatás új szintjének, a járási rendszernek a kiépítése és rátelepítése is a meglévő önkormányzati hálózatokra, továbbá az önkormányzatok lekötelezetté tétele hitelek teljes vagy részleges átvállalásával, valamint a saját bankrendszer létrehozatala.

Október végén döntött a kabinet arról, hogy 1956 önkormányzattól 612 milliárd forintnyi adósságot átvállal, az 5000 főnél kisebb településeknél teljes egészében (97,3 md Ft – ez a kisebbik rész), a többiekénél 40-70 százalékos arányban, attól függően, hogy mennyire terhelhetők és mennyiben felelősek az adósságért. Az eddig mérlegelés azt mutatja, hogy a kormánybarát önkormányzatok 60-70 százalékban is meg tudnak szabadulni adósságaiktól, míg az „idegenszívűeknek” be kell érniük az alsó határral, 40 százalékkal. Ez megint egyedi alkukat jelent majd és azt, hogy a bankokkal szemben diszkontálási követeléssel lép fel az állam. Az adósság 20-25 százalékának csökkentését is kérheti, amivel a bankok vesztesége tovább növekszik. Az is lehet, hogy a kormány nem készpénzben fizet, hanem államkötvénnyel, amivel az államadósság szemernyit sem csökken, csak önkormányzatiból központi államivá válik. A Standard and Poor’s ezt az ügyletet részleges államcsődnek minősítette, és erre való tekintettel rontotta tovább a besorolásunkat.

A saját ország építésének további formája a saját bankrendszer megteremtése<sup>36</sup>. Emlékezetes, hogy Orbán Viktor már a kormányalakítás előtt jelezte, nagymértékben számít a takarékszövetkezetekre, ez év nyarán (július 17) pedig kifejezte azt az óhaját, hogy a bankrendszerben 50 százalékra kell csökkenteni a külföldi tőke arányát<sup>37</sup>. A miniszterelnököt ugyanis a hitelezés foglalkoztatja, az, hogy a magyar bank majd ad hitelt, nem úgy, mint a külföldi. Legszívesebben egyszintű bankrendszert látna. A következményekkel, a nem mellékes mellékhatásokkal azonban, mint korábban, most sem számol (államadósságnövekedés, Postabank-szindróma reinkarnációja).

2012 őszén a Magyar Fejlesztési Bank 4 milliárd forintért megvette a Magyar Takarékbank 38,5 százalékát a DZ Banktól, amivel állami befolyás alá került az 1600 bankfiókból álló takarékszövetkezeti hálózat. A takarékszövetkezeteknek az önkormányzatok finanszírozásában, az agrártámogatások és más uniós források közvetítésében szán a kabinet a továbbiakban nagyobb szerepet. Orbán Viktor az ügyletet a következőképp minősítette: a takarékbanki állami szerepvállalás „egy átfogó hadműveletnek a része”.

---

<sup>36</sup> Vojnits Tamás, egykori bróker-elemző kapta meg kormánybiztosként azt a feladatot, hogy 2013 végéig dolgozza ki a kormány számára azt a stratégiát, hogy a pénzügyi közvetítők a növekedés szolgálatába állítódjanak.

<sup>37</sup> A 47 bankból ma 35 bank van vagy teljes vagy többségi külföldi tulajdonban; 2011-ben a jegyzett tőke 89,12 %-a tartozott a külföldiekhez. Bod Péter Ákos szerint ez egy 200 éves program lenne és 10 ezer milliárdok kellenének hozzá. Bár tudjuk, hogy kormánynak nincs ellenére a bankok kivéztetése.

Az MFB-t már korábban feltőkésítette a kabinet a magán-nyugdíjpénztári megtakarításokból állami szerepvállalásának kiszélesítése érdekében.

A kormány tervei közt szerepel a szintén állami tulajdonban lévő Eximbank szélesebb körű hitelezésének kialakítása, ennek érdekében 2012 őszén 1200 milliárd forintra emelték a bank forrásbevonási határát (a bank devizakötvény-kibocsátása már ehhez kapcsolódott).

Szervezés alatt áll – 6 milliárd forintos alaptőkével – 50 százalékos állami tulajdonlással a WEB bank, amely 2013 második felében lépne a piacra, tervezői szerint új technológiákkal, innovatív módon és olcsón hitelezne. A kormány ettől a befagyott hitelcsapok feloldódását várja.<sup>38</sup>

S nem utolsó sorban 2013 márciusában – a jegybanki vezetés váltása után – fogja igazán a kormány a bankrendszert levadászni.

## **2.2. Jóléti intézkedések**

### ***2.2.1. Játék az inflációval***

A fogyasztói inflációra adott prognózisnak kiemelt jelentősége van a várható gazdasági folyamatok szempontjából. Hiszen ehhez igazodva alakítják ki a költségvetés bevételi és kiadási tételeit; az előirányzat közvetlenül is meghatározza a nyugdíjmelés és a hozzákapcsolódó szociális juttatások emelésének mértékét, irányadó a bértárgyalásokon, és jelentős mértékben befolyásolja a nominális GDP-számítás egyik komponensét, a GDP-deflátort.<sup>39</sup> Ez utóbbinak szerepe van abban, hogy mekkora lesz az államháztartás és az államadósság rátája, hiszen viszonyítási alapként a nominális GDP-t használják.

Az MNB negyedévente állítja össze inflációs jelentését, amelyben lényegében három évre szólóan ad közre prognózist. A kormány is elkészíti a maga változatát, amellyel a költségvetésben számol, ez rendszerint alacsonyabb, mint MNB-jé és a kutatóké, mert az alátervezett infláció a deficit beépített stabilizátora lehet. 2012 őszén olyan prognózisok láttak napvilágot, amelyek logikáját csak találgatni tudjuk.

---

<sup>38</sup> Ezzel szemben az MNB 2012 végén megjelent stabilitási jelentésében azt prognosztizálja 2013-ra és 2014-re is, hogy tovább folytatódik a vállalati és a lakossági hitelállomány csökkenése. Csupán a visszaesés üteme enyhül, és legfeljebb 2014 második felében várható a hitelállományok stagnálása.

<sup>39</sup> Magas infláció esetén recessziós gazdaságban is lehetséges nominális GDP-bővülés, azaz nominálértékben lehetséges a többletosztás.



Abban valamennyi előrejelző egyetértett, hogy a 2012. évi 5,7 százalékos infláció után a 2013. évnek alacsonyabbnak kell lennie, hiszen ebben az esztendőben kiesik az áfa-emelés hatása. A Reuters által szeptemberben megkérdezett elemzői kör ekkor 5,7 százalékra tette a 2012. évi és 4,2 százalékra a 2013. évi inflációt. Az ezt követően megjelent MNB előrejelzés 2012-re 5,8 százalékot, 2013-ra pedig 5 százalékos drágulást tartalmazott. Az utóbbi adat azért volt különösen meglepő, mert a júniusban még csak 3,5 százalékra tette a jegybank szakapparátusa a 2013-ban várható árszintnövekedést. Ugyanez a társaság viszont decemberben ismét 3,5 százalékot jelzett 2013-ra, hivatkozva a rezsicsökkentésre és a tervezettnél kisebb jövedéki adóemelésre. A ma ismert feltételek alapján 3,3 százalék körüli inflációt tartunk reálisnak 2013-ban. Ha további rezsicsökkentés is lesz, a drágulás akár 2,5 százalékos is lehet.

A kormányzati prognózis alakulása viszont nagyon eltért a jegybanki apparátusétól. A kabinet a költségvetést úgy nyújtotta be, hogy 2012-re 5,2 százalékos, 2013-ra pedig 4,2 százalékos inflációval számolt. A makropálya alakítgatásakor (aminek eredményeként a 2013. évi 1,6 százalékos GDP-növekedést előbb 1 százalékra, majd 0,9 százalékra szállították le) azonban a költségvetés elfogadásakor már 5,2 százalékkal kalkuláltak 2013-ra is. (Holott a rezsicsökkentési tervekkel igazán ők lehettek tisztában.) A kormányzati inflációs prognózis feltupírozása ellentmondott

- a csökkenő ütemű GDP-pálya erősebb kereslet-visszafogó hatásának,
- a Matolcsy György által prognosztizált erősebb forintárfolyamnak,
- az alátervezett inflációhoz fűződő költségvetés-készítési, kormányzati érdekeknek.

2013 elején tehát úgy néz ki a helyzet, hogy erre az évre szólnak két egymástól nagyon távol lévő inflációs prognózis él, az MNB 3,5 százalékosával szemben a kormány 5,2 százaléka. A magasabb árdrágulási prognózishoz a kormánynak a következő érdekei fűződhetnek (ez feltételezés, nem bizonyosság):

- A nyugdíjakat - törvény szerint - a várható inflációhoz kell igazítani, s ennek megfelelően 2013. januártól a nyugdíjak 5,2 százalékkal emelkednek. Ezért a feltehetően alacsonyabb inflációnak köszönhetően reálnyugdíj-növekedést lehet majd kimutatni (szemben pl. a Bajnai-kormánnyal, amely csökkentette a nyugdíjfolyósításokat).

- A bértárgyalásokon az 5 és nem a 3,3 százalék körül várható inflációhoz lehetett igazodni.

- Feltehetően a költségvetés nyugdíjakon kívüli tételeit nem szabták át az idővel megemelt inflációs prognózishoz igazodva, így az infláció felültervezéséből a költségvetésnek nem lesz nagyobb kára.

- A magasabb inflációból a GDP reálérték-növekedésének mérséklése ellenére is kijöhetett a nagyobb nominális érték 2012-höz mérten. Az eredetileg számított (30.685 md forint) és a végleges változat szerinti (30.392 md forint) nominális GDP között olyan kicsi a különbség, hogy az nem befolyásolta a GDP-arányos mutatókat.

Az inflációval való kormányzati játékhoz hozzátartozik az elfojtott inflációval való operálás is, aminek rövid távon több hasznát is veheti a kabinet.

#### *2.2.1.1. A nyugdíjak reálértékének emelése*

Míg korábban az volt a szabály, hogy nyugdíjak évenkénti kiigazítása fele részben a várható inflációhoz, fele részben a bérszint növekedéséhez kapcsolódott (svájci indexálási rendszer), és ebből következően a nyugdíjak reálértéke emelkedett, a Bajnai-kormány változtatott ezen a szisztémán. Tartalma szerint a nyugdíjemelés a GDP növekedéséhez kötődött, reálynugdíj-többletet csak 3 százalék feletti növekedés esetén lehetett volna realizálni<sup>40</sup>. Az Orbán-kormány eltörölte ezt a rendszert, és győztes hadvezérként azt hirdette ki, hogy ők megőrzik a nyugdíjak vásárlóerejét.<sup>41</sup> Ezt a vállalását a kabinet teljesítette is, a januárban vártnál nagyobb infláció nyugdíjemelési vonzatát novemberben visszamenőlegesen kifizették. 2012-ben azonban fordítottak ezen, amikor az 5,2 százalékra emelt inflációhoz igazították a nyugdíjemelést, s nyilván nem fogják visszavenni novemberben visszamenőlegesen a kifizetett összegeket, ha a tényleges infláció ennél alacsonyabb lesz. Márpedig előreláthatóan alacsonyabb lesz.<sup>42</sup>

---

<sup>40</sup> A svájci indexálási rendszer csak 5 százalék feletti növekedésnél állt volna vissza.

<sup>41</sup> Ebben semmi újdonság nem volt, mert Bajnaiék szabálya is úgy szólt, hogy 3 százalék alatti növekedésnél vagy recesszió esetén a nyugdíjakat csak a fogyasztói infláció mértékében lehet emelni. Az Orbán-kormánynak eddig nem kellett szabályt sértenie, mert nem volt kitéve 3 százaléknál nagyobb növekedésnek.

<sup>42</sup> A kormányzóvivő 2013 elején elismerte a reál-nyugdíjnövekedést.

Feltételezhetően e fordulat mögött a kampányérdekeken túlmenően az a szándék is meghúzódik, hogy a nyugdíjasok vásárlóképeségének javulása egész évben javítsa a fogyasztás dinamikáját. A fogyasztás tudvalevőleg a növekedés magas fajsúlyú hajtó- vagy visszahúzó ereje.

#### *2.2.1.2. Egyezség kikényszerítése a minimálbér és a garantált bér infláció feletti emeléséről*

Az új Munkatörvénykönyv szerint a minimálbért és a garantált bérminimumot 2013-ra a kormány állapítja meg, de kihirdetése előtt konzultálnia kell a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács résztvevőivel. Az ellenérdekelt felek javaslati – mint az már megszokott – nagyon távol álltak egymástól. A munkavállalók az elszenvedett reálbércsökkenés kompenzálását is akarták<sup>43</sup>, amikor 6-10 százalékos béremelést javasoltak, a munkaadók viszont azon az állásponton voltak, hogy a romló profitkörnyezetben egyáltalán nem lehet, legfeljebb csak szimbolikusan bért emelni, mert az közgazdaságilag nem indokolt. A bérek emelése ugyanis kiütné a munkahelyvédelmi akció keretében megszerezhető járulékcsökkenés hatását. A 2012 őszen megkezdődött és december közepéig elhúzódó bértárgyalásokon feltételezhetően a kormány vágott rendet. Az eredményből legalább is erre következtethetünk. A minimálbért 5,4 százalékkal, a garantált bérminimumot 5,6 százalékkal emelték (98, illetve 114 ezer forintra), ami közelebb állt a munkavállalók elképzeléseihez, mint a munkaadókéhoz. A tárgyalásokon a kormány 5,2 százalékos inflációs prognózisához igazodtak. A megállapodást úgy jelentették be a munkaadók, hogy ugyan gazdaságilag indokolatlan az emelés, de a társadalmi béke szükségessé tette, ami e kör meghunyászkodására utalt. A munkaadói oldal annyit kapott, hogy 11 ágazatban a kormány fél évig kompenzációt ad,<sup>44</sup> ha az emelést nem tudják kigazdálkodni.

Mivel 2013-tól a félszuperbruttó eltörlésével a 202 ezer forint fölötti fizetések nettó összege is emelkedik, becsülhetően a nemzetgazdaság egészében a nettó béremelkedés dinamikája meg fogja haladni a bruttóét. S mivel a tényleges inflációnál nagyobb bruttó bérnövekedésre számíthatunk – hiszen a bérminimumok megemelése magával húzza az egész bérskálát -, elképzelhető, hogy a reálkeresetek nem csökkennek, sőt, valamelyest nőnek is. Így

---

<sup>43</sup> A Liga volt a legszerényebb, csak a reálkereseti szint megőrzését kérte.

<sup>44</sup> Czomba Sándor közlése szerint ez éves szinten 64 milliárd forintot jelent, ami többszöröse a megállapodáskor közölt 11 milliárd forintnak. Nagy kérdés, hogy vajon benne van-e a költségvetésben?

lehetséges, hogy a fogyasztás nem zsugorodik a várt mértékben (a kormányprognózisban 0,3 százalék szerepel).

Ebben az esetben magyarán az történt, hogy a kormány hatalmi szóval, és egy megtévesztő inflációs adattal olyan jövedelem-kiáramlást generált, ami neki nem kerül sokba (a közszférában továbbra sem lesz emelés), viszont a nagyobb járulékokon keresztül nagyobb bevételre tud szert tenni, és még a reálkeresetek javulását is prezentálhatja. Mindez a vállalkozások számláját terheli, rontja a jövedelemhelyzetüket, növekedési, fejlesztési lehetőségüket és/vagy bér-ár spirált vált ki. Vagyis a rövid távon megszerezhető politikai előnyökért a kormány megint hosszabb távra szólóan gyöngítette a növekedési alapokat. Mert kampány van.

### *2.2.1.3. Elfojtott infláció termelése*

Elfojtott inflációnak azt nevezzük, amikor inflációs környezetben a kormány a rögzített árak segítségével nem engedi a költségemelkedést az árakra terhelődni. Alapvetően a Kádár-rendszer gyakorlatát jellemezte, s most az Orbán-kormány visszatért e módszerhez. Mivel a termelő/szolgáltató cégek költségalkalmazkodása véges, a profit csökkenésére tevékenységük visszafogásával, felszámolásával reagálhatnak, vagy veszteségességük okán mennek csődbe, amikor is olcsón felvásárolhatókká válnak. Nem mellékes azonban az sem, hogy a költségcsökkentéssel történő alkalmazkodás létszámleépítéssel, megrendelések korlátozásával jár, ami tehát más cégeknél is gazdálkodási nehézséget vált ki és áremelésekre vagy/és elbocsátásokra vezethet. A veszteségek felszámolása idővel kikényszeríti az árak emelését is, az elfojtott infláció tehát nem úszható meg, hosszabb távon pedig olyan károsodást okoz, ami kiüti a rövid távon szerezhető fogyasztói előnyöket.

Miközben egyfelől a kormány a gyógyszer- és a közlekedési támogatások leépítését szorgalmazza, azaz felszabadítja a korábban kitermelt elfojtott inflációkat, másfelől újabb elfojtott infláció termelését kényszeríti ki a gáz-, a villany- és a távhő lakossági fogyasztói árának előírt 10 százalékos csökkentésével. Január elején megjelent az a hír is, hogy márciustól, de legkésőbb áprilistól e szolgáltatások árai további 10 százalékkal mérséklődnek. Fónagy János idézett interjújában ezt még megtoldotta azzal, hogy a vízszolgáltatásokra és a települési hulladékszállításokra is ki kívánja terjeszteni a kormány az árcsökkentést. A rezsicsökkentés végrehajtásának ellenőrzésére kormánybizottságot és parlamenti bizottságot is felállítottak, és beélesítettek egy zöldvonalat, ahol a lakosság panaszt tehet, vagyis az ellenőrzést is a nagypolitika szintjére emelték.

A kormány ezzel azt kívánja üzeni, hogy megvédi a háztartásokat a szolgáltatók önkényes áralakításától, trükközéseitől, ami hazug üzenet. A lakossági fogyasztási árak szinte minden tételét ugyanis a kormány határozza meg vagy a Magyar Energia Hivatalon, vagy a Nemzetgazdasági Minisztériumon keresztül. Az árellenőrzés is a MEH feladata, illetve eddig is panaszt lehetett tenni a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságnál.

Hazugság az is, hogy a rezsicsökkentés a kormány teljesítménye lenne, és még inkább hamis ebből a jó kormányzásra következtetést levonni. Az árcsökkentést ugyanis a szolgáltató kör parancsra hajtja végre, neki kell szembesülnie a gazdálkodásukat érintő következményekkel. Sarkítva fogalmazva, kétféle kimenetel lehetséges. A szolgáltatók vagy át tudják hárítani a lakossági tarifáknál elszenvedett veszteséget más fogyasztókra, vagy ha nem, és a költségek csökkentésével nem tudnak utánamenni az árvágásoknak, akkor veszteséget halmoznak fel, aminek a vége az lehet, hogy „beadják a kulcsot”, az állam átveszi tőlük a szolgáltatást, és rendezi a reál- és a monetáris adósságokat. Ám a jelzett kétféle „megoldás” együtt is jelentkezhethet, és ez a legvalószínűbb, megtoldva azzal az hatással, ami az ésszerűtlen költségcsökkentésekből következően egyfelől romlik a szolgáltatások színvonala, másfelől emelkedik a munkanélküliség azon keresztül is, hogy a szolgáltatók kénytelenek visszavágni a korábbi alvállalkozóikkal kötött szerződéseiket.

A vállalkozások áremelésén keresztül kerül szét az elfojtott infláció, ami torz árarányokat eredményez, hiszen nem az energiafogyasztás arányában kell megfizetni a háztartásoknak a drágulást. Megjegyezzük, hogy Fónagy János nem cáfolta, hogy az egyetemes szolgáltatásokból nem részesülőknél lehetséges áremelés, továbbá arról is értesülhettünk már, hogy a MEH a közép- és nagyfogyasztóknak eladott energia esetében átlagosan 12 százalékos rendszerhasználati díjemelést engedélyezett, amit az átterhelés engedélyezéseként értelmezhetünk. Ha viszont az ár-ár spirál nem működtethető, akkor könnyen teljesülhet az energiaszektorra szemet vetett kormány államosítási kívánsága.<sup>45</sup> Él még Magyarországon az a nemzedék, akinek éles emlékképei vannak arról, mit jelent egy állami vállalat működése. Ez esetben ugyanis – ha az elfojtott inflációt az állam nem terheli

---

<sup>45</sup> November közepén Matolcsy György egy svábhegyi református templomban tartott előadásán – kérdésre válaszolva a következőt mondta: Hitelességünkkel nincs gond, ahogy a kiszámíthatósággal sem. „Megmondtuk: aki helytelenül privatizációs vagyonhoz jutott a természetes monopóliumok területén – energia, szennyvíz, víz, csatorna -, attól vissza fogjuk venni, mert önként visszaadja. Mert olyanok lesznek a feltételek. Ez kiszámítható, csak nem szeretik.” Más színpad, más szöveg 168 óra 2012. november 29.

ki, vagy csak részben, akkor - a szolgáltatásokért a költségvetésen keresztül fizet megint mindenki, s nemcsak a szolgáltatás igénybevevője.

Egy átlagos társasházi lakás éves megtakarítása 26.332 forint, egy átlagos családi házáé 52.950 forint lenne a vezetékes gáz- és a villanyáram árszintjének 10 százalékos mérséklésével. Minthogy az intézkedés bejelentésekor Lázár János többszázezer forintos családonkénti megtakarításról szólt, vagy indokolatlanul túpírozta fel a számokat, vagy számolt a további devalvációkkal is. Bármekkora is legyen a háztartások ez évben ezen a címen megtakarítható összege, a szakértőnek kötelessége figyelmeztetni e kormányzati döntés szemfényvesztő jellegére. Arról van szó, hogy a kormány közvetlenül más számlájára kiterhelve hozott olyan jóléti intézkedést a választópolgárok szavazatainak megszerzéséért, amellyel becsapja, megvezeti őket. Ez is választási csalás – unortodox. A háztartások a rövid távon megszerezhető anyagi előnyökért hosszabb távon – így vagy úgy – busásan megfizetnének, mert – mint tudjuk – ingyen ebéd pedig nincs.

Az említetteken túlmenően további nagyon káros következményekkel is számolnunk kell e kormányzati döntést követően. Egyfelől azzal, hogy a kabinet a társadalmi harcoknak újabb terepét nyitotta meg, most célpontul téve a gaz energiaszolgáltatókat, akik milliárdokat zsebeltek be. Orbán Viktorból mintha az osztályharcot hirdető Marx Károly szólalt volna meg akkor, amikor a rezsicsökkentésből eredő veszteségekre rákérdezve a következőt válaszolta: „Na de vannak ebben az országban még pármilliónyian, akik az elmúlt években veszteségeket szenvedtek el.” (MR1) Másfelől ezzel a döntéssel a kormány azt a társadalmunkban egyébként is mélyen meggyökeresedett képzetet erősíti, hogy a kormány mindent meg tud oldani, mindenható. Ez pedig éppen, hogy ellenébe megy a Fidesz által is egykor áhított polgári társadalom kiépülésének. S nem utolsó sorban a befektetések elbizonytalanításával, a tulajdonbiztonság kormányzati szintről büszkén vállalt felszámolásával nemcsak a nemzetközi befektetés-védelmi bíróságokon kellene szégyenteljes veszteségeket elszenvednünk, de a felgyorsuló tőkemenekítés riasztó reálgazdasági következményeit is viselnünk kellene.

### ***2.2.2. A lakásépítés, vásárlás szociális támogatásának bővítése***

A 2010. július 28-án ünnepélyesen meghirdetett Új Széchenyi Tervet Orbán Viktor a gazdasági újjáépítés programjaként értékelte, ami olyan nagyhorderejű lesz, mint volt 1945-ben a háború utáni infrastruktúra újjáépítése, és mint 1989-ben a politikai rendszerváltás. A

terv ugyanis nemcsak lendületet ad a magyar gazdaságnak, hanem annak újjáépítéséről is szól.<sup>46</sup> Az Új Széchenyi Terv a gazdaság egészét dinamizáló egyik fő prioritása a lakásprogram volt. Célként három éven belül évente több mint 40 ezer lakás megépítését határozták meg, mert a lakásállomány megújítása évi 40-50 ezer új lakást indokolna. Részleteit tekintve a Terv e tekintetben a következő célokat fogalmazta meg.

- „El kell indítani egy olyan programot, amely megoldja a fiatal házások első lakáshoz jutásának kérdését, ezt is kombinálva a lakáscélú elő-takarékossággal.”

- Újra kell indítani az idősotthon-építés programját az önkormányzatokkal, és az egyházakkal együttműködve.

- „Ki kell dolgozni egy hosszú távú panelprogramot.”

- Munkáltatói lakásépítési programot kell indítani kiemelt állami szerepvállalás mellett (az utóbbit azonban még végig kell gondolni).

- Be kell vonni az állami támogatási körbe a lakás-takarékpénztárak szabad pénzeszközeit, erről meg kell állapodni velük.

- Növelni kell az államilag ösztönzött bérlakásépítést, az uniónál pedig lobbizni kell, hogy ennek finanszírozására is igénybe vehetők legyenek az uniós források.

- Csak a gazdaságilag megtérülő lakás-felújításokat kell támogatni.

A támogatási formák és eszközök a következőket jelentették volna:

- A lakástámogatásokat össze kell kapcsolni a gyermekvállalással, a jövedelemadózással, az energiahatékonysággal, a minőségi és legális lakásépítéssel.

- Meghatározott esetekben állami garanciavállalás léphet a felvett lakáshitelek mögé.

- A bérlakásépítő cégek kedvezményes kamattal juthatnak kölcsönökhöz.

- Az adójóváírást kiterjesztenék az új lakás vásárlásával, építésével összefüggésben is.

---

<sup>46</sup> Arra a kérdésre, hogy miből gondolja a zsugorodó világgazdaságban a magyar gazdaság belendülését, a következőt válaszolta: a növekedés forrása „a sajátos magyar gondolkodásmód, kreativitás”.

- A bérlakások díjához adómentes béren kívüli juttatást adnának a cégek.
- A bérlakásépítő vállalkozások társasági adókedvezményt kapnának a bérleti díjcsökkentése érdekében. A program évi 5-10 ezer bérlakás felépítését irányozza elő.

A felsorolt szép tervekből azonban mindeddig semmi nem valósult meg. Az épített lakások száma 2010-ben még 20.823 volt, 2011-ben azonban történelmi mélypontra süllyedt: 12.655-t vettek használatba, s prognózisunk szerint 2012-ben további mérséklődés várható. Az év első háromnegyedében 6.509 lakás épült, és ha az év végi hajrát is rászámoljuk, akkor sem lesz 10.000-nél több, vagyis éppen negyede teljesül a két és fél éve megálmodottnak.<sup>47</sup> A nagyhorderejű lakástámogatási rendszerből mindössze nagyon korlátozott körben igénybe vehető kamattámogatás lett, ami messze nem igazolta vissza a hozzáfűzött reményeket.

A kudarcról mély csend van, de a jövőt a kormány valamelyest szépíteni akarja a kamattámogatási rendszer átalakításával. Nyugodtan nevezhetjük ezt is kampányfogásnak, ám ez olyan, amelynek a költségét a költségvetés állja, igaz egyrészt nincs nagy összegről szó, másrészt nagyobb részt a következő kormány költségvetéseit terhelné. Az öt évig járó új szisztéma szerinti kamattámogatás ugyanis a 2013-ban folyósított hitelek esetében nem csökkenne minden évben – mint eddig, hanem csak a hatodik évben szűnne meg, egyszerre. Változás az is, hogy a nagyobb értékű lakásokra is kiterjed (15 millió helyett 20 millióra is a használt lakások vétele esetén), és a kamattámogatott hitelösszeg is emelkedik (az új lakásoknál 10 millióról 15 millióra, a használtaknál pedig 6 millióról 10 millió forintra).

### ***2.2.3. Az árfolyamgát rendszerébe való belépés határidejének meghosszabbítása***

A Bankszövetséggel 2011 decemberében megkötött egyezség szerint a deviza-jelzálogadósok számára 2012 végéig biztosított az árfolyam-védelmi rendszerbe való belépés, és az árfolyam-különbözetből eredő tartozások jóváírása a gyűjtőszámlán 2016 végéig lehetséges. Ez utóbbi határidőt 2012 februárjában 2017 első feléig tolták ki. Az adósság törlesztő részleteinek megállapítása az árfolyamgáttal élők számára 180 ft/ch frank, 250 ft/euró és 2,5 ft/japán yen árfolyamon történik. E fiktív és a tényleges árfolyam közötti különbséget vezetik a gyűjtőszámlán, amely különbség kamathányadát 50-50 százalékban finanszírozza a bank és a központi költségvetés. A konstrukció azoknak kedvez, akik úgy ítélik meg, hogy később

---

<sup>47</sup> Tudjuk, hogy az ócsai telep átadása is csúszik, pedig ez igazán kiemelt kormányzati projekt.



törlesztő-képesebbek lesznek, s ez lehetővé teszi jelenbeli fogyasztásuk bővítését. Sajátos átütemezésről van szó, amihez kamattámogatás is társul. November végéig 93500-an jelentkeztek be a rendszerbe, ami a potenciális kör 23 százalékát jelentette. Bár az összköltség szempontjából a 450 ezerre tett devizahiteles zöme jobban járna, a háztartások többsége mégis ódzkodik igénybe venni, amiben benne van a jövővel szembeni nagyfokú bizonytalanság. Orbán Viktor 2012 végén nyomatékkal figyelmeztette a deviza-jelzálogadókat, hogy éljenek ezzel a lehetőséggel, és a belépés határidejét 2013. március 29-ig ki is tolták. Sokan megriadtak a miniszterelnöknek ettől a megszólalásától, mert azt olvasták ki belőle, hogy a kormány a továbbiakban nagy árfolyam-romlásra számít. Bár a magyar gazdaság sérülékenységét és a nemzetközi piacok hektikusságát látva ezt sem zárhatjuk ki, úgy ítéljük meg, Orbán Viktor ezúttal is hazabeszélt. Azért forszírozza az árfolyamgát használatát, hogy ezzel nagyobb jövedelemhányadok maradjanak fogyasztásra, a növekedés erősítésére.

Ez esetben olyan jóléti intézkedésről van szó, amely prezentálja a kormány segítőszándékát, nem kerül sokba, és a számlát a lakosságnak kell majd később fizetnie. Ennél sokkal jobb lett volna, ha a kormány olyan gazdaságpolitikát folytat, ami mellett a forint vissza tudna erősödni legalább arra a szintre, amelyen Orbán Viktor a kormányzást átvette (265ft/euró).

A konstrukció meghirdetésekor azzal számoltak, hogy azt kb. 700 ezer devizaadósból 450 ezer lenne jogosult igénybe venni, ennyien voltak ugyanis akkor olyanok, akiknek nem volt 90 napon túli tartozásuk. Ha mindenki élt volna a lehetőséggel, akkor 2012-ben 160 milliárd forinttal nőhetett volna a háztartások fogyasztása, ami a vásárolt fogyasztásnak kb. az 1,2 százalékát tette volna ki.

#### ***2.2.4. A nyugdíjazás kedvező szabályainak prolongálása***

A 2013-tól nyugdíjba menők számára – az érvényben lévő szabályok szerint – jóval kedvezőtlenebb feltételekkel számították volna ki a nyugdíjukat, mint annak előtte. A választások előtt nyilván nem szívesen vállalta volna a kormány az ebből adódó népszerűségvesztést, ezért 2012 végén bejelentették, hogy 2013-2014-ben még maradnak a korábbi nyugdíjszámítási feltételek, mert azok átgondolása hosszabb időt vesz igénybe.

### ***2.2.5. A közmunkák kiterjesztése***

A kormány 2011 őszén úgy gondolta és nyilatkozta, hogy 500 ezer ember előtt megnyitja a középosztályba kerülés lehetőségét, amihez a Start munkaprogramot is felhasználja, hiszen az itt részt vevők a 28500 forintos jövedelempótló támogatás helyett 47000 forintot kereshetnek havonta (és ebből is jól meg lehet élni). 2012-re 200 ezer, 2013-ra 300 ezer közmunkást vizionáltak, de a merészebb Matolcsy György a 400 ezer fős 2013 végére szóló prognózis közreadásától sem riadt vissza. 2012-ben 132 milliárd forintot szántak erre a célra, a 2013. évi költségvetésben 154 milliárdot. A minimálbér megemelésével 2013-tól a nettó keresetet 49 ezer forintra emelkedik, vagyis ez a bér nagyjából megőrzi a vásárlóerejét. Kétségtelen, hogy a nagyobb keretből több ember foglalkoztatható, de korántsem annyival több, mint amit a kormány tervez. Hisz a tervezett létszám 50 százalékkal, a forrása viszont csak 17 százalékkal emelkedne, miközben a fajlagos bér is növekszik. Nem zárjuk ki, hogy év közben a keretet megemelik, mert a kabinetnek nagyon a körmére fog égni az egymillió munkahely létesítésének időarányosan messze nem teljesülő ígérete.

A foglalkoztatási adatokkal természetesen gond van, hiszen lehet, hogy 2012-ben kétszázezer ember feltűnt a közmunka rendszerében, de ez messze nem jelentett ennyi többletmunkahelyet. Egyrészt azért nem, mert sokakat elbocsátottak majd ugyanarra a munkakörre közmunkásként visszavettek (bérmegtakarítás az önkormányzatoknál, minisztériumi intézményeknél), másrészt azért nem, mert közmunkásként csak korlátozott ideig foglalkoztatható valaki, egy év alatt tehát ugyanazt a munkahelyet 3-4 fő is betöltheti. A KSH adatai szerint 2012 októberében összesen 108 ezren dolgoztak közmunkásként (az évi átlag ennél kevesebb lehetett).

A nagyszabású közmunkatervek bejelentése mindenesetre arra jó, hogy megnyugtassa a kérdéssel nem foglalkozó nagyközönséget, a potenciális választói bázist arról, hogy a kormány valóban mindent megtesz a munkaalapú társadalom építése érdekében, segély helyett munkát ad, és erre a korábbiaknál is több pénzt fordít. Arról nincs szó, hogy a közmunka a munkanélküliség csökkentésének tartósulós eszköze, arról meg különösen nincs, hogy a kordában tartott szegénységet jelenti, a karanténba zártságot, hiszen igen csekély az esély közmunkából visszakerülni az elsődleges piacra.<sup>48</sup>

---

<sup>48</sup> Az országgyűlés jelentése szerint a közmunkások 7,4 százaléka kerül vissza az elsődleges munkapiacra.

## **2.3. Intézkedések a növekedés felpörgetése érdekében**

Az Orbán-kormánynak elemi érdeke, hogy a növekedést 2013-ban megerősítse, hiszen ez nemcsak a GDP-arányos mutatók teljesítéséhez járulna hozzá, de hivatkozási alappá is tehető a választások előtt, amikor 2014 februárban majd megjelennek a 2013. évi GDP adatok. Tanulmányírásunk idején a kormány az egyetlen, amely 0,5 százalékos fölé GDP-bővülést vár<sup>49</sup>, sőt, Matolcsy György 1,2-1,4 százalékra teszi az ez évi lendületet. Tkp. ennek szolgálatába állították a már említett vásárlóerőtöbblet-varázslatokat is. Ennek ellenére minden körülményt figyelembe véve (ez nem szokása az egy ügyű - együgyű? kabinetnek) stagnálás körüli teljesítménynél többnek ebben az évben nincs realitása.

### **2.3.1. Kamatvágások**

A kamatvágások 2012. augusztus vége óta jellemzik 0,25 százalékos adagokban folytonossá téve a Monetáris Tanács döntéseit. Így a 7 százalékos alapkamat december végére 5,75 százalékra mérséklődött. A vágásokról szóló döntések minden esetben a Monetáris Tanács külső tagjainak szavazatai alapján születtek meg, akik úgy gondolják, hogy ezzel élénkíthetik a gazdaságot. Feladták a jegybank elsődleges célját, a forint vásárlóerejének őrzését, és kis Amerikát játszanak, amikor a jegybanktörvény és az ECB gyakorlatával szemben a konjunktúra erősítését tekintik a központi bank feladatának.

Mindamelllett, hogy a kamatvágások gazdaságélénkítő hatását a konkrét magyar körülmények közt hiábavalóság várni, a Fidesz-utalványos Monetáris Tanácstagok sikerrel erodálják a jegybank hitelességét. Különösen akkor volt szembevethető az ellentét az MNB szakapparátusa és a Monetáris Tanács tagjai közt, amikor szeptember végén a szakértők a korábbi 3,5 százalékos előző inflációs prognózisukat 5 százalékra emelték. Abban, hogy a kamatvágások nyomán nem gyengült be nagyobb mértékben a forint, a kedvező nemzetközi likviditási helyzetnek volt szerepe. Ám a forint árfolyama az ősz folyamán folyamatosan romlott, vagyis a kamatvágásokkal ellentétes tendenciát mutatott, ami az import drágításán és a vásárlóerő csökkentésén keresztül növekedést rontó tényező, hiszen a gyengülő forint az exportot ugyanakkor a gyenge külső kereslet okán nem képes ösztönözni.

---

<sup>49</sup> 0,9 százalékos a költségvetés legutolsó változatában.

### ***2.3.2. Az uniós források kihelyezésének és felhasználásának felgyorsítása***

Az uniós források lehívásának és felgyorsításának programját a Fidesz kormányra kerülése óta mantrázza, ám, hogy mantrázni kell, az éppen azt bizonyítja, hogy érdemi előrehaladást eddig nem sikerült felmutatnia. 2013-ban azonban nem tartjuk kizártnak, hogy a rendkívül rossz bázison sikerül valamiféle eredményt elérni, amihez sok követ meg fognak mozgatni. Erre utal az is, hogy 2013 januárjában már megkezdtek a költségvetési tartalékok felhasználását a befagyott programok mozgósítására.

### ***2.3.3. Fokozott kormányzati kommunikáció a növekedési várakozások fellendítésére – avagy a sikerekkel való politizálás felerősítése***

Eddig sem volt híján tündérmesékből és önfényezésből a kormány, de az, ami ez után következik, az előzmények után példátlanul ígérkezik. Egyfelől ugyanis megfigyelhető volt, hogy a tényleges gazdasági eredmények romlásával párhuzamosan túpírozódott fel a sikerek hangoztatása, és erre a jövőben még inkább számíthatunk<sup>50</sup>. Másfelől Orbán Viktor víziója nem csalatkozhat meg: „Mi akarunk lenni Európa legversenyképesebb gazdasága, és azt gondolom, hogy erre Magyarországnak jó esélyei vannak...Magyarországnak végre egy hangsúlyozottan nem liberális, sikeres és történelmi tetteket végrehajtó gazdasági minisztere van” (2012. július 3.).

## **2.4. Társadalmi bázisépítés**

Ezt a pontot csak vázlatosan mutatjuk be, lévén, hogy túlnőnek a gazdasági kérdéseken. Annyi Orbán Viktor kormányzati politikájából világosan látszik, hogy ő az első miniszterelnök, aki nem akar megfelelni valamennyi választópolgár igényének. Megelégszik saját célcsoportjának, a közép- és felsőosztálynak a szavazataival, a többiek pedig nem számítanak. Valóban megfigyelhető, hogy a deprivált rétegekben alacsonyabb a szavazási hajlandóság. A saját szavazóbázist pénzzel, vagyonnal véli megszerezhetőnek és megtarthatónak, s ennek a politikai érdekeknek van alárendelve minden gazdasági kérdés.

---

<sup>50</sup> A kudarcok megszorodása tálcán kínálja majd a sikerek felmutatását.

A gyerekkedvezményekkel kombinált egykulcsos személyi jövedelemadó-rendszer 2013. évi kiteljesítésén túlmenően ez idő szerint Orbán Viktor szavazóbázis-építésének a további a területeit látjuk a következőkben.

- A 2012 végén elfogadott földtörvény értelmében hét nagy integrátor köré fognak szerveződni a mezőgazdasági vállalkozók, s őket a Fidesz fogja kinevezni.
- Az állami földtulajdonlás bérbeadásával ugyancsak esély nyílik a „csókosok” még „csókosabbá” tételére. A bővítés érdekében a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet 2012-ben 700 hektárral növelte elővásárlásokkal az állami földalapot. Erre a célra 2013-ban további 4 milliárd forint áll rendelkezésre.
- A járási rendszer kiépítésével a közigazgatás vezető tisztségviselői is Fidesz-kinevezettek lettek.
- Az újraállamosításokkal is nyerhetők továbbosztásra alkalmas pozíciók. Ugyanezt kínálja a humánszféra (oktatás, egészségügy) centralizálásával elnyerhető pozíciók újraosztása.

### **3. A 2013. évi költségvetés**

2012. július 12-én fogadta el a parlament a költségvetés fő számait. A bevételi oldalon 15.083 milliárd forinttal (a 2012. évihez képest 5,2 százalékos növekedés), a kiadásin pedig 15.733 milliárd forinttal (a 2012. évihez képest 5,5 százalékos növekedés), s a pénzforgalmi szemléletben számított egyenleg 650 milliárd forintot tett ki. Matolcsy György a parlament döntését úgy minősítette, hogy az előrehozott költségvetési vita kiszámíthatóvá teszi a 2013. évi államháztartást. Ez a kiszámíthatóság azonban hamarosan számára is megdőlt – kiváltképp az augusztusban megismert első félévi visszaesés mértékének láttán, ami rávilágított arra, hogy a költségvetés két oldalról is túltervezett: a bázis adatok is felfűjtak (a kormány ugyanis ekkor még növekedéssel számolt 2012-re), és az ezekre épülő 2013. évi várakozások is túlzottak.

Szeptember végén módosították az államháztartási törvényt, amikortól lehetővé vált, hogy a kormány bármikor hozzányúlhat a költségvetéshez, átírhatja a makro pályát, és a főszámokat is, ha erre valamiféle külső ok készteti, pl. nemzetközi szervezetek vagy bírósági döntés. Meghatározták továbbá, hogy a főösszegekről november 30-ig kell dönteni, de ezt követően is érvényesíteni lehet az előbbi szabályt. Döntöttek arról is, hogy a költségvetési törvényben a nemzetgazdasági miniszter határozza meg, milyen árfolyamon vegyék figyelembe a devizában denominált államadósságot. Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy mindaddig, amíg az államadósság/GDP arány nem kerül 50 százalék alá, nem lehet olyan költségvetést elfogadni, ami megemeli a rátát. Vagyis papíron legalább is minden esetben csökkenést kell tükröznie a tervezett államadósság-rátának. (Viszonylag jó árfolyammal ez a kitétel teljesíthető.) A szeptember végi parlamenti döntések igaz, hogy további bizonytalanságot vittek a költségvetési tervezésbe, de legalább lehetővé tették a korrekciót.

A korrekciók az ősz folyamán rendre meg is érkeztek. Az első Matolcsy-csomag 2013-ra szólóan 397 milliárd forintot tartalmazott (okt. 5.), a második 367 milliárdot (okt. 17.), a harmadik pedig 90 milliárdot (nov. 16). *A Széll Kálmán Terv 2.0-as változatában már áprilisban meghirdetett 600 milliárd forintos korrekcióval együtt 1454 milliárd forintos, példátlanul nagy kiigazítást hajtottak végre mintegy fél éven belül a 2013-ra bemutatott költségvetésben. A kiigazítás nemcsak mennyiségét tekintve elrémisztő, de összetételében is a felvonultatott hajmeresztő újabb és újabb adózási ötletek nyomán. Az újraelosztási ráta nem csökkent, hanem nőtt, akárcsak a centralizációs ráta.*

A költségvetést december 11-én fogadták el 841,8 milliárd forintos pénzforgalmi szemléletű hiánnyal, ami a bemutatott számítások szerint elégséges lesz ahhoz, hogy az ESA módszertan szerinti deficit a GDP 3 százaléka alatt maradjon (terv 2,7 %, ami papíron nem jelez csökkenést 2012-höz képest). Az elfogadás előtti utolsó pillanatban még 54 milliárd forinttal megemelték a bevételeket (nagyobb osztalékadó-befizetést tervezve és találtak még 44 milliárd forintot koncessziós díjakból), s ezt újabb kormányközeli intézmények felállítására fordították (Nemzeti Öntözési Hivatal, Nemzetstratégiai Kutató Központ<sup>51</sup>, Hungarikum Bizottság stb.). Ugyanakkor kivették a pedagógus életpályára félre tett 10,8 milliárdot és a felsőoktatás költségvetéséből is elvontak még 11 milliárd forintot. A törvény

---

<sup>51</sup> Ez lehet Matolcsy György legközelebbi munkahelye. Már 2012-ben is kapott ez az intézmény 1,2 milliárd forintot a felállítására, most 1,3 milliárddal stafírozták ki. Produkciót eddig nem láttunk tőle.

400 milliárd forintban határozta meg az Országvédelmi Alapot, és 100 milliárdot irányzott elő általános tartalékként.

A Költségvetési tanács megítélése szerint az adóbevételek túltervezettek, főleg a tranzakciós illeték<sup>52</sup>, ám a deficit GDP-hez mért arányának 3 százalék fölé emelkedése csak rendkívüli helyzet esetén lehet kockázatos. Megítélésünk szerint a kormány mindent el fog követni, hogy a hiány ne nőjön a 3 százalékos brüsszeli mérce fölé, legalábbis addig, amíg az unió adminisztrációja nem ment fel bennünket a túlzott deficiteljárás hatálya alól. Ezt követően szabad lesz a gazda, és cselekedetekkel majd csak 2014 nyarán kell elszámolni, a 2013. évi zárszámadás után.

***A 2012. évi költségvetési törvényben szereplőhöz képest a 2013. évi költségvetésből a következők kapnak többet:***

Országvédelmi Alap	230 000 millió ft
Nyugdíjbiztosítási Alap	97 672,9 „
Lakástámogatások	81 400 „
Egészségbiztosítási Alap	68 861,8 „
Nemzeti Adó- és Vámhivatal.....	9 814,1 „
Rendőrség	8 583,8 „
Kossuth tér rekonstrukciója	7 790,8 „
A helyközi személyszállítási közszolgáltatások költségtérítése	7 678,2 „
Közszolgálati médiaszolgáltatás	6 758,4 „
Rokkantsági, rehabilitációs ellátások	6 657,8 „
Bíróságok	6 453,0 „
Közgyűjtemények	3 511,6 „
Terror-elhárítási Központ	3 000,0 „

---

<sup>52</sup> Erre a kifogásra az volt a kormány válasza, hogy akkor majd megemelik.

Információs Hivatal	2 480,0 „
Határon túli magyarok programjai	2 073,0 „
Lakitelki Népfőiskola	1 170,0 „
Magyar Művészeti Akadémia	955,0 „
Köztársasági Elnökség	772,5 „
Iskolagyümölcs program	700,0 „
Állami Számvevőszék	440,3 „
Holokauszt Dokumentációs Központ	50,0 „

***A 2013. évi költségvetés szerint a 2012. évinél kevesebbet kapnak a következő intézmények és célok:***

Helyi önkormányzatok támogatásai	- 405 480,9 millió ft
Uniós fejlesztések	- 125 682,7 „
Táppénz	- 7 975,7 „
Családi pótlék	- 6 000,0 „
Egyedi kormánydöntésen alapuló közlekedési beruházások	- 3 690,0 „
Központi Statisztikai Hivatal	-2 767,9 „
Országos közúthálózat és gyorsforgalmú úthálózat fejlesztése	-2 428,0 „
Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete	- 608,1 „
4-es metróvonal	- 451,7 „
Nemzeti Külgazdasági Hivatal	-389,3 „
A hajléktalanokhoz kapcsolódó közfeladatok ellátása	-50,0 „
Nemzeti Fejlesztési Ügynökség	-33,0 „
A parlagrafü elleni védekezés támogatása	- 7,9 „



A nyereségek és veszteségek táblázat számításai a Nemzetgazdasági Minisztériumtól erednek, a Heti Válasz 2012. december 13-i közlése szerint.

**További elemzések a költségvetésről:**

[http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/10/01/a\\_korai\\_koltsegvetes\\_bukasa](http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/10/01/a_korai_koltsegvetes_bukasa)

<http://gepnarancs.hu/2012/10/kiderult-mit-kert-valojaban-az-imf/>

[http://tenytar.blog.hu/2012/10/25/matolcsy\\_gyorgy\\_es\\_a\\_nem\\_megszoritasok\\_ket\\_eve](http://tenytar.blog.hu/2012/10/25/matolcsy_gyorgy_es_a_nem_megszoritasok_ket_eve)

[http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/11/22/egyenlegjavulasert\\_cserebe\\_magasabb\\_inflacio\\_es\\_folyta\\_todo\\_recesszio\\_a\\_2013\\_evi\\_koltsegvetesi\\_torven](http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/11/22/egyenlegjavulasert_cserebe_magasabb_inflacio_es_folyta_todo_recesszio_a_2013_evi_koltsegvetesi_torven)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/13/itt\\_a\\_matolcsy\\_budzse\\_sok\\_orom\\_nincs\\_benne](http://tenytar.blog.hu/2012/12/13/itt_a_matolcsy_budzse_sok_orom_nincs_benne)

[http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/12/19/magyarorszag\\_tevuton\\_nem\\_ez\\_a\\_gazdasagi\\_palya\\_veze\\_t\\_minket\\_ki\\_a\\_tulzott\\_deficit-eljarasbol](http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/12/19/magyarorszag_tevuton_nem_ez_a_gazdasagi_palya_veze_t_minket_ki_a_tulzott_deficit-eljarasbol)

### **III. Év végi meglepetés: a diáktüntetések szűnni nem akaró hulláma**

#### *Négy idézet:*

1. „Az év végi diákmozgalmak a büszkeség és az őszinteség gesztusai. Hazugországban, ahol az őszinteség különösen félelmetesnek és veszélyesnek tűnik, a nyílt utcán megjelent az igazság... Orbán a legnagyobb jót akkor tette e haldokló országban, amikor ostoba arroganciájával kihívta maga ellen e diákok lázadását...” /Lengyel László. 2013. 01.12./
2. „..véletlen-e, hogy éppen akkor állandósulnak a kormányellenes utcai tüntetések, amikor nyilvánosságra kerül: ismét Ron Werber lesz a szocialisták kampánytanácsadója. Az a Werber, aki a mocskos kampányok főgurujaként azt vallja, fontos, hogy eldurvuljanak a dolgok, minél nagyobbak legyenek az ellentétek...” /G. Fodor Gábor. 2013. 01.10./
3. „A felsőoktatás átalakítása a kormány legnagyobb tette.” /Orbán Viktor. 2012.12.23./
4. „A középosztály pragmatista önvédelmi mozgalma.” /Tamás Pál. 2013. 01. 12./

Lehetet volna még számos idézettel szaporítani a fentieket, s tovább tágítani az – amúgy is meglehetősen szélesre nyílt – értelmezési kereteket annak érdekében, hogy minél pontosabban betájoljuk az elmúlt évek legnagyobb méretű és leghosszabb ideig tartó társadalmi tiltakozási hullámát. Mindenesetre ez a négy szempont is kellően érzékletes és sokszínű ahhoz, hogy alapunk/jogunk legyen annak megállapítására: a decemberben kirobbant tüntetéssorozat széleskörű és nem várt meglepetések tömegét hozta magával. Az sem biztos még, hogy e jelenség-együttesről e krónika megírásakor már lehetséges lezárt folyamatként tárgyalni, hiszen a tárgyalások éppenséggel újra kezdődnek. Annyi viszont egészen biztos, hogy a 2010 májusa utáni - csaknem három év – egyik legkiemelkedőbb belpolitikai esemény-sorozatát tisztelhetjük a decemberi diákmozgalmakban. S két dolgot még így frissiben is megtehetünk. Részben megpróbálhatunk valamiféle kronologikus rendet rakni az öt hete tartó események sűrűjében. Részben pedig megkísérelhetjük rekonstruálni a legfontosabb résztvevők eddig kirajzolódott szempontjait.

(Azt azért nem tudjuk szó nélkül megállni, hogy újfent ne idézzük magunkat... Az előző negyedéves krónika záró blokkjában széljegyzetszerűen megjelöltünk néhány olyan

konfliktusmezőt, amelyek a későbbiekben esetleg nagyon is hangsúlyossá válhatnak. A sort a felsőoktatással kezdtük – utalván a várható finanszírozási nehézségekre. S azzal fejeztük be, hogy: *„Ma még nem látni, miféle reakciókkal kell majd számolnia a kormánzatnak, egyelőre külön-külön morgolódnak a hallgatók és az egyetemi emberek, mindenestre a magunk tapasztalatai alapján a jövő évben ezzel a szférával úgy számolunk, mint az egyik lehetséges robbanási góccal.”* – írtuk mindezt 2012. október közepe táján, amikor általános volt még a nyafogás az egyetemisták passzivitása miatt.)

## **A diákmozgalmak csomópontjai**

**Első lépés** /december 3.- 10/. December harmadikán még csak egy ártalmatlannak tetsző MTI-közlemény adta hírül azt, hogy a kormány a jövő évben drasztikusan – 10.480 helyre - szándékozik csökkenteni a felsőoktatásban az államilag finanszírozott férőhelyek számát. Ez a változás az előző évi – mintegy 50 ezerhez képest - egészen drámai fordulatok kezdetét jelentené. Más olvasatban viszont a kötelező tandíj-fizetés intézményesítését is, hiszen így az elsősprő többségnek fizetnie kell a továbbtanulásért. A következő napokban elharapódzó felháborodások láttán/hallatán a különféle kormányzati tényezők hol így, hol úgy nyilatkoznak, ám a december 6-ai kormányülés után Giró-Szász András kénytelen beismerni az igazságot: tényleg csak ennyi lesz a jövő évi keretszám. Pillanatokon belül elszabadul a pokol, a közösségi oldalakon meghirdetett demonstrációk egy-két napon belül meglehetősen széles diáktömegeket átfogó tüntetésekké fejlődnek át. December 10-én már a parlament épülete előtt tüntetnek az egyre jobban megszerveződő és gyarapodó tömegeket maguk mögött tudó csoportok.

**Második lépés** /dec. 11-14./. Orbán Viktor is megszólal, üzeni próbál a diákoknak, de ez már semmire sem elég. 12-én a tüntetők meglepő aktivitással forgatják fel az egész várost, még az Erzsébet hidat is elfoglalják egy rövid időre. A kormányfő közben Brüsszelben tárgyal, s onnét üzeni haza: „a hét végéig megoldjuk a felsőoktatási reformot...” Itthon közben meg egyre durvulnak a dolgok. Ahány hivatalos nyilatkozat, annyiféle változat. Láthatóan a kormány egyáltalán nincs felkészülve semmiféle tárgyalási helyzetre sem.

**Harmadik lépés** /dec.15.-17./. Nem kis meglepetésre, az eddigi egyetemista mozgalomhoz csatlakoznak a gimnazisták is. (Ebben Kövér Lászlónak elévülhetetlen érdemei voltak.) A média 2006. őszi üzemmódba kapcsol, a tüntetéseken felfedezett friss és fiatal hangok, arcok pillanatokon belül minden elképzelhető fórumokon ismertté válnak. Orbán Viktor is cselekvésre szánja magát: 15-én rémes és nevetséges színjáték közepette találkozik az elégedetlen diákok képviselőivel, mint később - de igen hamar... - kiderül: az apparátus által gondosan szelektált bio-elégedetlenekkel. A „találkozóról” miniszterelnöki video-üzenet készül: ... újabb olaj a tűzre...a találkozóról készült video-üzenetet itt lehet megnézni:

<http://www.facebook.com/photo.php?v=10151350948986093&set=vb.298090296092&type=3&theater>

Vasárnap (16-án) kormányülés, újabb Balog- és Giró-Szász-sajtótájékoztató, miszerint nem lesz semmiféle „keretszám”, de az igazi részletekről semmi érdemlegeset nem tudnak mondani... Ezért aztán a diákok nem is fogadják el a megnyugtatót. Másnap, dec. 17-én sebtében módosítják a felsőoktatásról szóló törvényt is, de már ez sem elég semmire sem.

**Negyedik lépés** /dec. 18-22./. A törvény-mágia gyors kudarca, hiába egyeztetne most már Balog miniszter, nem tud semmi érdemlegeset ígérni, mert a diákok már régen túlléptek az eredeti „keretszám” -vitákon. A kormány még csak most ismerte fel az eredeti lépés katasztrofális mivoltát, és most már törölné ezeket. Ám azóta eltelt két hét és a tiltakozók időközben napirendjükre vették a felsőoktatás egészének akut gondjait is. Este /dec. 17-én / megalakítják az Országos Felsőoktatási Egyeztető Fórumot, s ezzel a lépéssel széttörik a kormányzat legutóbbi napokban folytatott – erősen manipulatív – tárgyalási taktikájának kereteit. A kormány ugyanis kizárólag a HÖÖK-kal szeretett volna tárgyalni és megegyezni, mivelhogy annak inkább volt jobboldali híre, mint a többi szervezetnek. Ezzel az esti lépéssel viszont megszűnt a különalku lehetősége. Válaszként elkezdődik a „télirózsás forradalom”, s minden korábbinál hangosabb körülmények között folytatódnak a megmozdulások. S ami meglepő, szinte naponta lepleződnek le a kormányzati kapkodások, ígéretek megalapozatlanságai, amelynek következtében rendre úgy tűnik, mintha a kormány hazudna ... pedig csak arról van szó, hogy képtelenek követni az eseményeket. E szakasznak egyébiránt fontos fejleménye az is, hogy az OFEF képes hat pontba, összeszedetten, mondhatni – politikai programmá emelni a diákok addig szétszórt és kevésbé strukturált követeléseit. Ez a hat pont aztán a későbbiekben a diákok/diákszervezetek olyan közös platformjává is válik, aminek alapján rendre el tudják utasítani a kormányzati részalkuk kísérleteit.

**Ötödik lépés** /Dec. 22- 23./. Újra kezdődnek a tárgyalások, a kormány abban bízik, hogy a holnapi nappal elkezdődő hosszadalmas ünnepek önmaguktól véget vetnek a tiltakozásoknak. Hamar kiderül azonban, hogy az alapvető problémákon kormányzati oldalról egyáltalán nem szeretnének tárgyalni. (Forráskivonás, az egyetemi autonómia sérelme, a röghöz kötés agyremének elfelejtése, a kihálásra ítélt szakok problémája stb.) Közben a kormányfő a karácsony előtti napon a magyar rádióknak adott interjújában az elmúlt két év legnagyobb kormányzati tetteinek tartja az oktatás átalakítását...:

[http://www.orbanviktork.hu/cikk/orban\\_viktor\\_interjuja\\_a\\_vasarnapi\\_ujsagnak](http://www.orbanviktork.hu/cikk/orban_viktor_interjuja_a_vasarnapi_ujsagnak)

**Hatodik lépés** /2013. január 7. után/. Újra kezdődő tárgyalások, újra kezdődő tiltakozások. Csakhogy... most már belép az összképbe a január 1. után teljesen új szervezeti és irányítási rendszerben működtetett közoktatási szisztéma zűrzavaraiból halmozódó politikai problémakör is. Amikor ezt a krónikát befejezzük, nem tudni még, hogyan folytatódnak a folyamatok. Akár a kormányzati szándékok, akár a tüntetők, akár az elszenvadó pedagógusok okozhatnak még olyan meglepetéseket, amelyek következtében lehet, hogy a decemberi lázadás inkább volt kezdete valaminek és a legkevésbé sem a vége.

X-X-X-X

A lépések áttekintése során kevésbé volt módunk a folyamatok értékelésére, minősítésére, ám az eddigi öthét nyomán azért kirajzolódott a diskurzusban részt vevő főbb szereplők fontosabb profilképe, s ebből megbízhatóan rekonstruálhatóak a szóba jövő szempontok és szerepkörök eltérései.

**A felsőoktatás felől nézve** azt lehetne leginkább elmondani, hogy a kb. másfél évtizede meglévő, folyamatosan halmozódó strukturális problémák már évek óta elérték azt a válságküszöböt, amelyek miatt ez a fajta lázadás bármikor kitörhetett volna. Nem véletlen, hogy mind a Rektori konferencia képviselői, mind pedig a felsőoktatással foglalatosskodó szakemberek ezt az ötletet arra használták fel, hogy minél szélesebb társadalmi közegek számára tudatosíthassák e szegmens helyzetének tarthatatlanságát. A kormányzati oldalt viszont láthatóan meglepte az, hogy - egy-két napos hezitálás után - az oktatói garnitúra is a lázadók oldalára állt. Pedig ez nem így szokott lenni, az oktatói kar többnyire rendpárti. Az ám. Amikor – rend van. De ha már nincs?

**A társadalom felől nézve** alighanem Tamás Pál szociológiai elemzése lehet a legpontosabb megközelítés. Az ő logikáját követve, a középosztály éppen most szenved el a '89-es illúziók egyik legutolsó darabjának az elvesztését is. Csaknem húsz évig úgy hitték, és ezt is hirdették: érdemes a diplomába beruházni, érdemes a gyerekeink tovább tanulását akár erőnkön felül is finanszírozni, mert hosszabb távon ez feltétlenül megtérülő befektetés. Az a legjobb, ha a gyermekünk minél tovább tanul, minél több diplomája lesz, mert annál jobban boldogul majd. Ez a fikció kezd szertefoszlni az elmúlt években, és mára nemcsak az derült ki, hogy a diploma nem biztos belépő a munkaerő-piacra, hanem még az is, hogy ebben a kockázatban az állam nem akar a továbbiakban a társunk lenni.

***Kormányzati szempontból nézve*** a jelenlegi felsőoktatás drága, szétaprózott, s számos olyan diplomást termel, akikre nincs is szüksége az országnak. Egyébként is, gazdasági recesszió közepén ezerszer meggondolandó, melyek azok a területek, amelyekre a költségvetés forrásokat fordíthat, s az előbbieket alapul véve éppen a felsőoktatás lenne az egyik olyan terület, ahonnan nem csak lehet, hanem kell is forrásokat elvonni. Akkor legalább magától végbemegy a kívánatos öntisztulási folyamat. E nagy vonalakban ismertett gondolatmenet alapján véve igaz is. De igaz lett volna mindez három/öt/tíz évvel ezelőtt is. És az a gond, hogy amikor a Gyurcsány-kormány megpróbált mindehhez hozzájárulni - ugyanilyen megfontolásokból –, akkor éppen a Fidesz volt az, amely fellázította a diákságot/ a szülőket, és népszavazással kényszerítette ki a terméketlen status quo töretlen folytatását. Magyarán: hiába lenne elvileg igaza a könyörtelen kormányzati leépítések/megszorítások garmadának, ha... nem éppen a mostani politikai szereplők lettek volna nem is oly régen még hasonló jellegű lépések legádázabb politikai ellenfelei. S akkor még nem beszéltünk arról a kormányzati zűrzavarról, *ahogyan* ezeket a döntéseket kivitelezték.

***A lázadó diákok szemszögéből nézve*** – nekik is igazuk van. Ők mindeneelőtt tanulni szeretnének, mert, születésük óta az a klíma, szocializációs intenció vette őket körül, hogy - aki tanul, az majd boldogul, s erre nekik minden joguk megvan. Nekikezdték egy olyan projektnek, amely sok-sok évig tart, s most jön egy kormány, amely menet közben, egyoldalúan megváltoztatná a játékszabályokat. Ráadásul, nem is mond igazat, mert amikor visszakérdeznek, akkor mindig másféle válaszokat kapnak. S még csak nem is tekintik őket a saját ügyeikben egyenrangú partnereknek. Ugyanakkor éppen ez az első olyan korosztály, amelyik a maga ügyeiben történő tájékozódásban maximálisan képes magát függetleníteni az egyoldalú kormányzati kommunikáció/manipuláció hatásaitól. Lévén neki külön, saját információs rendszere. („*social media...*”)

***A politikai folyamatok/oldalak felől nézve*** kétségtelen, hogy ezt a nagyhorderejű, százazreket közvetlenül is érintő, sokhetes megmozdulást nem lehet elszigetelni mindattól, ami a magyar politikai életben 2012 végén egyébként is történik és történt. Egyrészt pontosan beleillik mindama kormányzati kudarcok sorozatába, amelyeket Orbán Viktor kabinetje 2012 során szükségtelenül elszenvedett (Schmitt-ügy, azeri ügy, IMF-kudarcok, regisztrációs cirkuszok kudarcai). S ebben az értelmezésben nem történt más, mint amit már számos egyéb kérdésben láthattunk: a saját, korábbi szavazói bázissal szemben folytatott meggondolatlan politika kormányzati baklövéseinek újabb epizódját. (mint pl. a földügyekben, a

közbeszerezésekben, a különadók hatásaiban, a határon túliakkal folytatott kalandorkodással stb.)

Másrészt azért, ennél többről is szó van. 2002 óta a fiatalság, az egyetemisták a Fidesz természetes szövetségesei voltak, s az ő szempontjukból a lehető legrosszabbkor, a következő választások előtt egy évvel sikerült ezt a nagyon fontos réteget – meg a legközelebb ’első szavazók’ mintegy háromszázezres tömegét – maguk ellen hangolniuk. Harmadrészt, arra még nem lehet egyértelmű válaszuk, hogy e fordulatnak kik is lehetnek a kedvezményezettjei? A diákok ugyanis kifejezetten szerették volna elkerülni tiltakozásuk pártpolitikai keretek közé való betuszkolását. Tágabb keretek között szemlélve azonban mindezt, ezeknek az elégedetlenségeknek az újonnan átrendeződő párt- és kínálati politikai palettában lehetséges még radikális felhasználása is, elsősorban olyan erők részéről, akik képesek lesznek előállni olyan modernizációs víziókkal, amelyek a *hallgatói hat pont* követeléseire is válaszul szolgálhatnak. (Amúgy meg, egy és ugyanazon a napon jelent meg a diáklázadások távolabbi hatásait firtató szombati Népszabadságban Lengyel László optimista, s Tamás Pál szkeptikus elemzése. Ma még bármelyikük igazsága vitathatatlan, ha másért nem, akkor azért, mert a folyamat – mint ahogyan erre utaltunk már - még távolról sem befejezett.)

p.s.

Még valami – zárszó helyett is. A mottóban megidézett Grecsó Krisztián-mondatot az elemzésünk legvégén érdemes visszahelyezni az eredeti szöveg-környezetébe – ami egyébiránt egy tévékritika utolsó mondataként íródott. Grecsó egy olyan tévéműsort (*Riszpekt ház* a címe...ÉS, október 19.) kritizált, amelyben a nyegleség rendre összekeveredik a modernséggel, a lazaság a felelőtlenséggel. Mindez olyan pózok közepette, amelyben arra építenek, hogy:

***„Vannak még legények a gáton. De nem, nincsenek. Illetve voltak ott sokan, csak ellopták alólunk a gátat; egyetlen szavuk sem érvényes. Megfélemlített, lesüllyedt pártkatonákon úriember nem gúnyolódik. A hazát meg nem nevetjük ki, mert már nevetséges, csak akkor lehet kacagni rajta, ha van becsülete, akkor lehet iróniával, kritikával, szépen szeretni, ha dolgozunk érte. Ha lenyúljuk, kicsináljuk, akkor legalább ne röhögjünk a képébe. Ha már elment az utolsó vonat is, akkor legalább ne tegyünk úgy, mintha hajnalban még erre jönne a postajarat.”***



### **Irodalom a diáklázadáshoz:**

Fábry Béla: Ki a hülye? NSZ. dec. 14.

Csepeli György: Sokkterápia. NSZ. dec. 15.

A bukás hete. MNcs. dec. 20.

Egy generációt bélyegeztek meg... interjú Kiss Dáviddal, NSZ. dec. 22.

Facebook-forradalom. Így harcolnak a diákok a hálón. Nsz. dec.27.

Ultimátum a kormánynak. Nsz. 2013. jan..08.

Hallgatók? Azok minek? MNcs. 2013. jan.10.

Okos enged. Felsőoktatási tájkép csata után. HeVá. 2013. jan. 10.

Török Gábor: Állatorvosi ló. He Vá. 2013. jan. 10.

G. Fodor Gábor: Egyszerű? HeVá. 2013. jan. 10.

Lengyel László: Macskák népe. Nsz. 2013. jan.12.

Tamás Pál: A diáklázadások határai. Nsz. 2013. jan. 12.

További források a diáklázadásokhoz. Miután az elmúlt években ez volt az a társadalmi megmozdulás, amely - jellegénél fogva – szorosan kötődött a net-használathoz, nem meglepő, ha a legfontosabb forrásokat leginkább azokon a blogokon, vitafórumokon, találhatjuk, amelyek maguk is e folyamatok alakító részesei voltak. Nem is nagyon válogattunk közülük, mert az alábbi lista böngészésével nagyon megbízhatóan lehet az egész többhetes mozgalom különféle stációit is rekonstruálni:

[http://index.indavideo.hu/video/Oszod\\_felol\\_fuj\\_a\\_szel](http://index.indavideo.hu/video/Oszod_felol_fuj_a_szel)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/11/tandij\\_deluxe\\_itt\\_az\\_allami\\_felsooktatas\\_vege](http://tenytar.blog.hu/2012/12/11/tandij_deluxe_itt_az_allami_felsooktatas_vege)

[http://velemenyevezer.blog.hu/2012/12/11/miert\\_felhet\\_a\\_tiltakozo\\_hallgatoktol\\_orban](http://velemenyevezer.blog.hu/2012/12/11/miert_felhet_a_tiltakozo_hallgatoktol_orban)

[http://vastagbor.blog.hu/2012/12/13/nem\\_ertik\\_348](http://vastagbor.blog.hu/2012/12/13/nem_ertik_348)

[http://varanus.blog.hu/2012/12/11/az\\_elgyurcsanyosodott\\_orban\\_tandija](http://varanus.blog.hu/2012/12/11/az_elgyurcsanyosodott_orban_tandija)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/11/a\\_jovo\\_elkezdodott\\_426](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/11/a_jovo_elkezdodott_426)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/13/elore\\_a\\_demokracia\\_utjan](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/13/elore_a_demokracia_utjan)

<http://gepnarancs.hu/2012/12/diakhaboru-iskolahadjarat/>

<http://gepnarancs.hu/2012/12/beindult-a-diaklazadas/>

[http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/12/11/felsooktatas\\_ujabb\\_iranyvaltas\\_vagy\\_tevelyges](http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/12/11/felsooktatas_ujabb_iranyvaltas_vagy_tevelyges)

[http://www.galamus.hu/index.php?option=com\\_content&view=article&id=180674:hallgatoi-tiltakozas-folytatodtak-a-demonstraciok-koezepiskolasok-is-tiltakoztak-oesszefoglalo&catid=76:hazai-vonatkozasu-hirek&Itemid=113](http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=180674:hallgatoi-tiltakozas-folytatodtak-a-demonstraciok-koezepiskolasok-is-tiltakoztak-oesszefoglalo&catid=76:hazai-vonatkozasu-hirek&Itemid=113)

[http://mandiner.hu/cikk/20121213\\_folytatodtak\\_a\\_diaktuntetesek](http://mandiner.hu/cikk/20121213_folytatodtak_a_diaktuntetesek)

<http://www.youtube.com/watch?v=xECBBpNp2Rs>

[http://hvg.hu/itthon/20121214\\_Tandij\\_kaosz\\_a\\_kormanyzati\\_kommunikacioba](http://hvg.hu/itthon/20121214_Tandij_kaosz_a_kormanyzati_kommunikacioba)

[http://mentalisdeficit.blog.hu/2012/12/16/nyertek\\_a\\_diakok\\_orban\\_menekul](http://mentalisdeficit.blog.hu/2012/12/16/nyertek_a_diakok_orban_menekul)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/17/szabadon\\_donthetsz\\_csak\\_mi\\_dontjuk\\_el\\_mi\\_szabad](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/17/szabadon_donthetsz_csak_mi_dontjuk_el_mi_szabad)

<http://www.youtube.com/watch?v=CDkkvNXj2Ik>

<http://vimeo.com/55629135>

<http://gepnarancs.hu/2012/12/orban-csak-fidelitasos-diakokkal-talalkozott/>

<http://gepnarancs.hu/2012/12/az-lmp-szerint-kodolt-uzenet-volt-a-miniszterelnok-bejelentese/>

[http://www.portfolio.hu/gazdasag/itt\\_a\\_legujabb\\_bejelentes\\_a\\_felsooktatasrol.177166.html](http://www.portfolio.hu/gazdasag/itt_a_legujabb_bejelentes_a_felsooktatasrol.177166.html)

[https://www.youtube.com/watch?feature=player\\_embedded&v=wPth50IXbxo](https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=wPth50IXbxo)

[http://orulunkvincent.blog.hu/2012/12/15/a\\_haborunak\\_nincsenek\\_szabalyai?utm\\_source=bloghu\\_megosztas&utm\\_medium=facebook&utm\\_campaign=blhshare](http://orulunkvincent.blog.hu/2012/12/15/a_haborunak_nincsenek_szabalyai?utm_source=bloghu_megosztas&utm_medium=facebook&utm_campaign=blhshare)

[http://velemenyyvezer.blog.hu/2012/12/17/amikor\\_orban\\_viktor\\_partfotitkart\\_jatszok](http://velemenyyvezer.blog.hu/2012/12/17/amikor_orban_viktor_partfotitkart_jatszok)

[http://okos-tojas.blog.hu/2012/12/16/a\\_kedves\\_vezeto\\_es\\_az\\_o\\_ketes\\_tisztasagu\\_fehernemuje](http://okos-tojas.blog.hu/2012/12/16/a_kedves_vezeto_es_az_o_ketes_tisztasagu_fehernemuje)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/17/szabadon\\_donthetsz\\_csak\\_mi\\_dontjuk\\_el\\_mi\\_szabad](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/17/szabadon_donthetsz_csak_mi_dontjuk_el_mi_szabad)

[http://nol.hu/velemenyy/20121217-kontar\\_kormany](http://nol.hu/velemenyy/20121217-kontar_kormany)

[http://mikor-melyiket.blog.hu/2012/12/14/ifjusag\\_2\\_404](http://mikor-melyiket.blog.hu/2012/12/14/ifjusag_2_404)

[http://banditapolitika.blog.hu/2012/12/14/parlamenti\\_lepcso\\_elott\\_a\\_jovo\\_generacio](http://banditapolitika.blog.hu/2012/12/14/parlamenti_lepcso_elott_a_jovo_generacio)

[http://mandiner.blog.hu/2012/12/18/fiatal\\_magyarok\\_razzak\\_az\\_utcat](http://mandiner.blog.hu/2012/12/18/fiatal_magyarok_razzak_az_utcat)

[http://civility.blog.hu/2012/12/20/hat\\_dolog\\_amiben\\_az\\_elmult\\_napok\\_ujat\\_hoztak](http://civility.blog.hu/2012/12/20/hat_dolog_amiben_az_elmult_napok_ujat_hoztak)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/14/a\\_hidfoglalo\\_generacio](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/14/a_hidfoglalo_generacio)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/15/folytassatok\\_diakok](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/15/folytassatok_diakok)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/17/szabadon\\_donthetsz\\_csak\\_mi\\_dontjuk\\_el\\_mi\\_szabad](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/17/szabadon_donthetsz_csak_mi_dontjuk_el_mi_szabad)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/19/sztrajkolnak\\_es\\_tuntetnek\\_a\\_hallgatok\\_percrol-percre](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/19/sztrajkolnak_es_tuntetnek_a_hallgatok_percrol-percre)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/19/misetics\\_balint\\_nem\\_a\\_mi\\_nevunkben](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/19/misetics_balint_nem_a_mi_nevunkben)

[http://velemenyevezer.blog.hu/2012/12/18/tobb\\_kell\\_meg\\_ennel\\_hogy\\_orban\\_viktor\\_meghatraljon](http://velemenyevezer.blog.hu/2012/12/18/tobb_kell_meg_ennel_hogy_orban_viktor_meghatraljon)

[http://velemenyevezer.blog.hu/2012/12/14/tandij\\_a\\_kormany\\_hiteltelensegenek\\_szimboluma](http://velemenyevezer.blog.hu/2012/12/14/tandij_a_kormany_hiteltelensegenek_szimboluma)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/17/padlora\\_kerulnek\\_az\\_egyetemek\\_kiveve\\_az\\_egyhaziak](http://tenytar.blog.hu/2012/12/17/padlora_kerulnek_az_egyetemek_kiveve_az_egyhaziak)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/18/a\\_keretszam\\_marad\\_csak\\_mas\\_lesz\\_a\\_neve](http://tenytar.blog.hu/2012/12/18/a_keretszam_marad_csak_mas_lesz_a_neve)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/18/a\\_keretszam\\_marad\\_csak\\_mas\\_lesz\\_a\\_neve](http://tenytar.blog.hu/2012/12/18/a_keretszam_marad_csak_mas_lesz_a_neve)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/20/valos\\_koncepcio\\_nelkul\\_a\\_felsooktatas\\_csodbe\\_sodrodo\\_egyetemek](http://tenytar.blog.hu/2012/12/20/valos_koncepcio_nelkul_a_felsooktatas_csodbe_sodrodo_egyetemek)

[http://varanus.blog.hu/2012/12/20/orbannak\\_egy\\_nappal\\_hamarabb\\_jott\\_a\\_vilagvege](http://varanus.blog.hu/2012/12/20/orbannak_egy_nappal_hamarabb_jott_a_vilagvege)

[http://vastagbor.blog.hu/2012/12/19/oriasi\\_mammutot\\_szult\\_hoffmann\\_rozsa](http://vastagbor.blog.hu/2012/12/19/oriasi_mammutot_szult_hoffmann_rozsa)

[http://vastagbor.blog.hu/2012/12/13/nem\\_ertik\\_348](http://vastagbor.blog.hu/2012/12/13/nem_ertik_348)

[http://nol.hu/lap/allaspont/20121220-orban\\_szegyene](http://nol.hu/lap/allaspont/20121220-orban_szegyene)

[http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/20/felsooktatas\\_ugyanott\\_mint\\_ket\\_hete](http://magyarinfo.blog.hu/2012/12/20/felsooktatas_ugyanott_mint_ket_hete)

[http://tenytar.blog.hu/2012/12/21/felsooktatas\\_totalis\\_a\\_kaosz\\_tovabbra\\_is](http://tenytar.blog.hu/2012/12/21/felsooktatas_totalis_a_kaosz_tovabbra_is)

[http://vastagbor.blog.hu/2012/12/21/egy\\_makulatlan\\_elme\\_orok\\_ragyogasa\\_405](http://vastagbor.blog.hu/2012/12/21/egy_makulatlan_elme_orok_ragyogasa_405)

<http://gepnarancs.hu/2012/12/orban-emelni-kell-a-felveteli-ponthatart/>

<http://www.facebook.com/photo.php?v=10151350948986093&set=vb.298090296092&type=2&theater>